ADEVĂRUL DESPRE REGI

Scrieri din
literatura română antimonarhică
selectate de
VIRGILIU ENE

Editura Ion Creangă

SCRIERI DIN
LITERATURA ROMÂNĂ ANTIMONARHICĂ
SELECTATE DE

Virgiliu Ene

EDITURA ION CREANGĂ, BUCUREŞTI, 1977

COMPOZIȚIA COPERTEI: THEODOR ȘALAR

Pe coperta I: Deviza coroanei de oțel — *A. Murnu, 1906.*
Pe coperta a IV-a: Maiestatea sa poporul (detaliu) — *Cik Damadian, 1961.*

Lector : MIHAI CAZIMIR
Tehnoredactor : FL. WEIDLE

Dat la cules 21.XII.1976. Bun de tipar 16.II.1977.
Apărut 1977. Comanda nr. 1363. Tiraj 68 000.
Coli de tipar 14. Planșe 16.

Tiparul executat sub comanda nr. 60 711
la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1 — București
Republica Socialistă România

Prefață

/

George Călinescu, în monumentala sa *Istorie a literaturii române*, menționa: „Hotărît lucru, literatura română a început prin pamflet". Indubitabil satira — deci și literatura antimonarhică — cu variatele ei forme de manifestare, de la folclorul satiric pînă la parodie, fabulă, pamflet etc., a constituit una dintre principalele forme de protest și de luptă împotriva unor inechități sociale, oblăduite de către anumiți domnitori tirani, haini. Să întoarcem filele istoriei pînă la depărtata epocă feudală. În *Letopisețul Țării Moldovei*, Ion Neculce scrie că domnitorul Duca-Vodă, urît de popor, în drumul său către Țara-Leșească — unde s-a și sfîrșit —

„Auzea cu urechile ocări de sudălmi.

Agiungînd spre Suceava la un sat, au poftit puțintel lapte să mănînce, iar femeia gazdă i-au răspuns: «N-avem lapte să-ți dăm, că au mîncat Duca-Vodă vacile din țară. De l-ar mînca viermii iadului cei neadormiți»."

Secolul XIX, puternic frămîntat de evenimente politico-sociale, promovează o amplă literatură satirică și antimonarhică. În această perioadă se petrece în literatura română un eveniment deosebit de important: Ion Budai-Deleanu, reprezentant de seamă al Școlii ardelene, scrie cea mai de seamă epopee din literatura română — *Țiganiada*, „poemation eroi-comico-satiric", în două-

sprezece cînturi, „o povestire de şagă", la prima vedere, dar care, în fond, este „semănată cu oareşicari gînduri serioase de greaşi matură socoteală". La adăpostul acestei modalităţi artistice Ion Budai-Deleanu va desfăşura o largă şi profundă critică socială la adresa societăţii contemporane. Un întins spaţiu rezervă satirizării monarhiei, opinînd deschis pentru înlocuirea acestei forme de guvernămînt cu republica:

„Republica va să zică o stăpînire unde norodul pîn legi aşezate de dînsul cîrmuiesc toate lucrurile ţării".

Instituţia monarhică va forma ţinta necruţătoare a multor scriitori, care îşi vor desfăşura activitatea în deceniile următoare ale veacului XIX şi în prima jumătate a secolului XX. Printre ei se află şi Iordache Golescu, care, în finalul descrierii intitulată *Starea Ţării Româneşti*, se exprimă în termeni duri la adresa domnitorului Ioan Caragea, invectivă din care citäm:

...„Păduchii să-l mănînce ca bubele pe Iov! Praful şi ţărîna să se aleagă de casa lui".

Este interesant de urmărit cum satira antidinastică se dezvoltă şi capătă o deosebită înflorire în special în preajma marilor evenimente istorico-sociale. Este suficient să ne rememorăm semnificaţia anilor 1821, 1848 şi memorabilul 1907, pentru a cita doar trei dintre ele. Oprindu-ne la anul 1848, ne apar în minte tumultuoasele evenimente politico-sociale, oglindite îndeosebi în operele semnate de Cezar Bolliac, C. A. Rosetti, Gr. Alexandrescu, M. Kogălniceanu ş.a. Revoluţionarul Nicolae Bălcescu a militat în întreaga sa viaţă zbuciumată pentru instaurarea republicii:

„Puterea statului și drepturile lui trebuie să fie în mîna poporului întreg". Pînă în ultima clipă Nicolae Bălcescu a crezut nestrămutat în ziua dreptății, „în care se vor ridica popoarele ca să mături rămășița tiranilor de pe suprafața pămîntului".

Ne apropiem de anul 1866, cînd anumite cercuri politice din țară, în strînsă legătură cu unele puteri garante se străduiau să aducă în țară, în locul lui Cuza — izolat și nesprijinit pe plan internațional — un prinț străin. Reacția publică — deci și cea scriitoricească — a fost și de această dată promptă. Ion Eliade Rădulescu într-un *Discurs* în Adunarea constituantă din 1866 va spune răspicat:

„Voiți a aduce domn străin și dinastie? Acestea sînt niște inovațiuni în legile și obiceiurile țării noastre. Să inovăm, însă în bine, nu în rău. Să nu introducem aceea ce ar trebui neîncetat combătut, căci va fi germene a unei revoluțiuni. Voiți a urca pe tronul țării pe un străin căruia să-i dați țara moștenire din tată în fiu? Nu vă jucați cu viața și viitorul unei națiuni."

Instaurarea dinastiei de Hohenzollern a declanșat o extrem de bogată literatură protestatară. Mărturie stau operele marilor noștri clasici (Hasdeu, I. L. Caragiale, Macedonski și, mai tîrziu, Arghezi) și cele ale altor valoroși scriitori militanți, dintre care citām pe Cezar Bolliac, N. T. Orășanu, C. Mille, Anton Bacalbașa, Traian Demetrescu, Alexandru Vlahuță și desigur N. D. Cocea. Numeroase sînt exemplele ce se pot da, de pildă, din variata operă beletristică a lui Hasdeu, sau din paginile revistelor satirice pe care le scoate — *Aghiuță*, *Satirul* — în care duce adevărate campanii polemice pentru veștejirea monarhiei.

Să citățm *Cîntecul lui Răzvan* din piesa *Răzvan și Vidra:*

„Frunză verde de negară, / Vodă doarme în cămară, / Iar boierii, tot furînd, / Își fac trebile pe rînd! // Frunză verde de negară, / Norodul plînge și zbiară, / Dar în cer și pe pămînt, / Nu-l aude nici un sfînt! // Frunză verde de negară, / Decît un domn de ocară, / Iar boieri mișei și hoți, / Mai bine la dracu toți!"

Cu mijloace literare mai modeste, dar nu mai puțin viguros în tonul satiric antidinastic, este N. T. Orășanu. *Dicționarul politic* al său este o adevărată filipică la adresa monarhiei.

Macedonski își începuse activitatea literară identic cu aceea a lui Hasdeu, precum și a altor scriitori contemporani, prin atacuri violente, în versuri, la adresa monarhiei, pe care le va publica în presa vremii, sau în publicațiile scoase de el, îndeosebi în revistele *Oltul* și *Tarara*. Dintre aceste sentențioase poezii se remarcă *Noaptea, Visul, Să trăiască Vodă, Vodă Trefleac I, Cetățeanul și toboșarul*, cu lapidaru-i și sugestivu-i refren, care sintetizează ideea poeziei: „La palat, / La palat, / S-a scos țara la mezat!" Demnă de menționat este și poezia intitulată *Gîngavul politic:*

„Jos streinul ce domnește,
Legile disprețuiește,
Vrea pe bete să ne dea,
Vodă Car...
Vodă Car...
Trădătorul... Caragea!

Cu mișei se înconjoară,
Împilează și omoară
În urgia lui cea grea,
Vodă Car...
Vodă Car...
Neîmblînzitul... Caragea!

O! Români, sculați cu toți
Dacă sînteți strănepoți
Neînvinșilor eroi!
Piară Car...
Piară Car...
Caragea cel dintre noi!"

Spre finele veacului trecut, ca rezultat al influenței ideologice a proletariatului și în această direcție, satira antimonarhică își clarifică și mai bine atitudinea. Anton Bacalbașa face o critică sistematică societății burghezo-moșierești, scriind articole satirice și antimonarhice de o mare importanță pentru mișcarea socialistă din România. Dintre articolele antidinastice citățm următoarele: *Nunta Engliterei cu România, Urechilă moștenitor, Marele căpitan, Darul nostru regelui, Mesagiul regal* etc. Anton Bacalbașa conchide că „în inima țării dragostea de dinastie nu are loc". Îl va seconda în această direcție antidinastică Const. Mille, scriind numeroase articole și poezii, purtînd titluri ironice: *Trăiască pruncul României, Apanagele* și îndeosebi poezia *Vivat rex, vivat!* Din această ultimă poezie *Trăiască regele, trăiască!* citățm versuri semnificative:

„Vivat rex! Dragă mulțime,
Eroi de luptă, lei plini de foc,
Lăsați odată bietul noroc,
Lăsați blăstămul pe ciocoime,

Şi-n loc ca tronuri să ziditi,
Cu lacrimi calde să le stropiţi,
În focul luptei zvîrliţi domnie,
Tot ce vă arde şi vă sfîşie...
Şi-atunci cu toţii striga-vom poate:
Trăiască sfînta libertate!..."

Traian Demetrescu, poet de mare talent, stins atît de timpuriu, este autorul poeziilor antidinastice intitulate: *Discursul regelui la Moşi, Nunta de argint, Fotografii regale.* Această ultimă poezie dă în vileag şi arivismul regelui Carol:

„Deunăzi, regele cu Friţ
La Mandy au pornit voioşi
Ca să pozeze!... Nemţii noştri
Au aerul că sînt frumoşi.

Şi regele, cam după masă,
La fotograf s-a adresat,
Rostindu-i vorbele acestea,
În dialectul său stricat:

«La mine scot profil, adică
Numai un ochi şi un mustaţă,
Numai un umăr şi-un ureche
Şi jumătate nas şi faţă.

Dar dacă scoţi pe jumătate,
Eu cred atunci că e dreptate,
La dumnăfoastră, fotograf,
Ca să plătesc pe jumătate.

Nepotul meu pozează-ntreg...
Frumos buiat!... n-ai ce să zici!...
Dar rog: la el, domn fotograf,
Să scoţi urechile mai mici.»"

Cum este și firesc, monarhia nu putea scăpa de biciuirea celui mai mare scriitor satiric român — I. L. Caragiale. Interesant este faptul că I. L. Caragiale în stigmatizarea monarhiei va uzita mai întîi nu proza, ci versul. Dintre aceste poezii amintim *Șarla și ciobanii*, *Suveran și curtezan* și îndeosebi poezia *Mare farsor, mari gogomani* din care citățm:

„Un comediante de bravură
Joacă de patruzeci de ani
Făcînd enormă tevatură
În fața niște gogomani.

Dibaci, sub latele-i fireturi,
Ascunde un talent îngust,
Jucînd cu-aceleași marafeturi
Aceeași farsă de prost gust. <...>

Că-n loc să poarte o tichie,
Ca un farsor ce este, el
Și-a pus pe cap cu fudulie
O cască mîndră de oțel.

Nobil metal nu e oțelul,
Dar scump destul, destul de greu...
Ca rol fu mare mititelul!
Hai, gogomani, la jubileu!"

Jubileul — care marca patruzeci de ani de asuprire monarhică — avea loc într-o epocă de cumplită penurie pentru poporul nostru, penurie care va duce inevitabil la marile răscoale din 1907, înăbușite, din ordinul regelui, în sînge.

Răscoala din 1907 va reprezenta — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român:

„O trăsătură caracteristică a vieții sociale din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea o constituie mișcările țărănești, care au culminat cu marea răscoală din primăvara anului 1907. Prin amploarea și intensitatea ei, prin revendicările exprimate de masele țăranilor, răscoala din 1907 a reliefat necesitatea acută a înlăturării relațiilor de producție feudale, a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi ale țărănimii, a dezvăluit marile energii revoluționare ale țărănimii, reprezentînd una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român.

Mișcarea muncitorească, preocupată de problema agrară încă din secolul trecut, și-a manifestat cu putere, în timpul răscoalei, solidaritatea cu țărănimea, protestul împotriva represiunilor dezlănțuite de cercurile guvernante, cerînd împroprietărirea țăranilor. Sprijinul acordat de clasa muncitoare luptelor țărănimii prevestea zorii alianței muncitorești-țărănești, care avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre."[1]

Riposta împotriva masacrului din 1907 a fost generală. Scriitorii noștri vor da la iveală numeroase opere în care vor înfiera cruzimea asupritorilor. I. L. Caragiale va scrie pamfletul *1907 din primăvară pînă în toamnă*. Vlahuță — care-l mai atacase pe rege prin pamfletul *Auri sacra fames (Nepotolita sete de aur)*, aluzie la lăcomia

[1] NICOLAE CEAUȘESCU, *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român* — 7 mai 1966, în vol. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, I, Editura Politică, Buc., 1968, p. 348—349.

regelui prusac, va publica, la numai cîteva luni de la înăbuşirea răscoalelor, vehementa poezie intitulată *1907:*

„Minciuna stă cu regele la masă...
Doar asta-i cam de multişor poveste:
De cînd sînt regi, de cînd minciună este,
Duc laolaltă cea mai bună casă."

N. D. Cocea — unul dintre cei mai talentaţi pamfletari ai ţării noastre — nu va osteni să ardă, cu o lăudabilă răbdare şi perseverenţă diabolică, îndeosebi plaga socială numită monarhie, în ciuda tuturor restricţiilor. Se poate afirma, fără riscul de a greşi, că cele mai izbutite pagini ale lui N. D. Cocea sînt pamfletele scrise împotriva monarhiei. Titlurile pamfletelor vorbesc de la sine: *Urechile regale, „Regele ţărănimii!", Urecheatul, La pensie, maiestate!, 10 mai, zi de ruşine, Regele — complice al asasinilor, palatul, gazdă de hoţi* etc. Campania împotriva nedreptăţilor de orice fel a celor grupaţi în jurul revistei *Facla* va aduce opresiuni nenumărate asupra revistei şi colaboratorilor săi. În anul 1912, în urma unor articole de o unică violenţă, regele dă poruncă să se intenteze *Faclei* proces de lezmajestate. Curînd însă, laşitatea, teama de opinia publică, şi aşa defavorabilă monarhiei, l-au determinat pe rege să renunţe la proces. Peste un deceniu va avea loc *Procesul Cocea — Regele Ferdinand*, ca urmare a publicării pamfletului *Răspunzătorul!*, în care autorul conchidea:

„Regele Ferdinand al României nu poate avea prezumţia deşartă să creadă că va avea mai multe baionete decît au avut predecesorii lui pe căile opresiunii şi ale ghilotinei".

Monarhul, trăgînd de talerul „dreptății", îl va condamna pe N. D. Cocea la închisoare pe termen de un an și jumătate.

Cel mai mare poet al țării noastre de după Eminescu — Tudor Arghezi — face un amplu rechizitoriu tarelor vechii societăți și implicit „ploșniței regale", „spionului prusac". Dintre numeroasele scrieri antidinastice citățm pamfletele: *Omul cu ochii vineți, 10 mai la Mitropolie, Mesajul, Regele Carol* etc.

Scrierile selectate în acest volum — scrieri acide la adresa dinastiei de Hohenzollern — demonstrează din plin spiritul antimonarhic al poporului român, lupta lui tenace, condusă de cei mai buni fii ai patriei, împotriva acestei instituții nefaste, impusă țării noastre vreme de peste opt decenii.

Într-un manifest din iulie 1917, adresat „muncitorilor și țăranilor, soldaților și ofițerilor, cetățenilor", se demonstra poporului că „miniștrii, șefii de partide, politicienii, cu regele lor în frunte, nu mai au ce căuta în viața poporului român. A sosit vremea ca poporul român, făcînd propria lui revoluție să se elibereze de oligarhie și monarhism.

Jos oligarhia! Trăiască Republica!"[1]

În iulie 1935, Comitetul Central al Partidului Comunist Român difuzează un manifest — *Către poporul român muncitor!* — în care se arată poporului, cu maximă claritate, cine este dușmanul de moarte al țării noastre: „*...dușmanul de moarte al poporului român*, biciul naționalităților subjugate din România, marele capitalist, om de

[1] *Documente din Istoria P.C.R.*, vol. I (1917—1922), ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, Buc., 1956, p. 12—14.

afaceri şi moşier, căpetenia fascismului român, matadorul aţîţărilor războinice contrarevoluţionare — Carol al II-lea de Hohenzollern".[1]

Partidul Comunist Român va conduce poporul, în ciuda tuturor opresiunilor, către victoria finală. Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 a însemnat inaugurarea unei noi etape în dezvoltarea ţării. Referindu-se la acest moment istoric şi la perioada care i-a urmat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu va afirma:

„Răsturnarea dictaturii fasciste şi eliberarea ţării de ocupaţia străină au marcat începutul revoluţiei populare, antiimperialiste din România, inaugurînd o nouă etapă în dezvoltarea ţării noastre."

„Are loc o schimbare substanţială în situaţia forţelor sociale şi politice din ţară, sînt zdruncinate poziţiile claselor exploatatoare, slăbeşte influenţa politică a burgheziei şi moşierimii. Partidele naţional-ţărănesc şi liberal, regrupîndu-se în jurul monarhiei, se opun cu înverşunare dezvoltării ţării pe calea reformelor sociale"[2].

În această situaţie se impune imperios înfăptuirea de către poporul român, condus de partidul său revoluţionar, a unui act istoric de o importanţă deosebită: abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii:

„Democratizarea ţării, mersul ei înainte întîmpinau rezistenţa partidelor claselor exploatatoare, a regelui şi a camarilei sale. A devenit imperios

[1] *Idem*, vol. IV (1934—1937), 1957, p. 269.

[2] NICOLAE CEAUŞESCU, *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român* — 7 mai 1966, în vol. *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste*, I, Ed. Politică, Buc., 1968, p. 382—383.

necesară răsturnarea monarhiei, care constituia o piedică în calea progresului social. Proclamarea Republicii Populare Române a însemnat începutul puterii democrat-populare, trecerea României într-o nouă etapă a dezvoltării sociale — etapa revoluției socialiste."[1]

La 30 Decembrie 1947 poporul nostru — condus la victorie de Partidul Comunist Român — a abolit monarhia și a proclamat Republica, înfăptuind astfel visul măreț pentru care au luptat generații întregi de patrioți români.

Lor le dedicăm astăzi, la împlinirea a trei decenii de la proclamarea Republicii, rîndurile de față.

VIRGILIU ENE

[1] NICOLAE CEAUȘESCU, *op. cit.*, p. 385.

Faceţi ca mine, îmbogăţiţi-vă !
Anonim, 1871

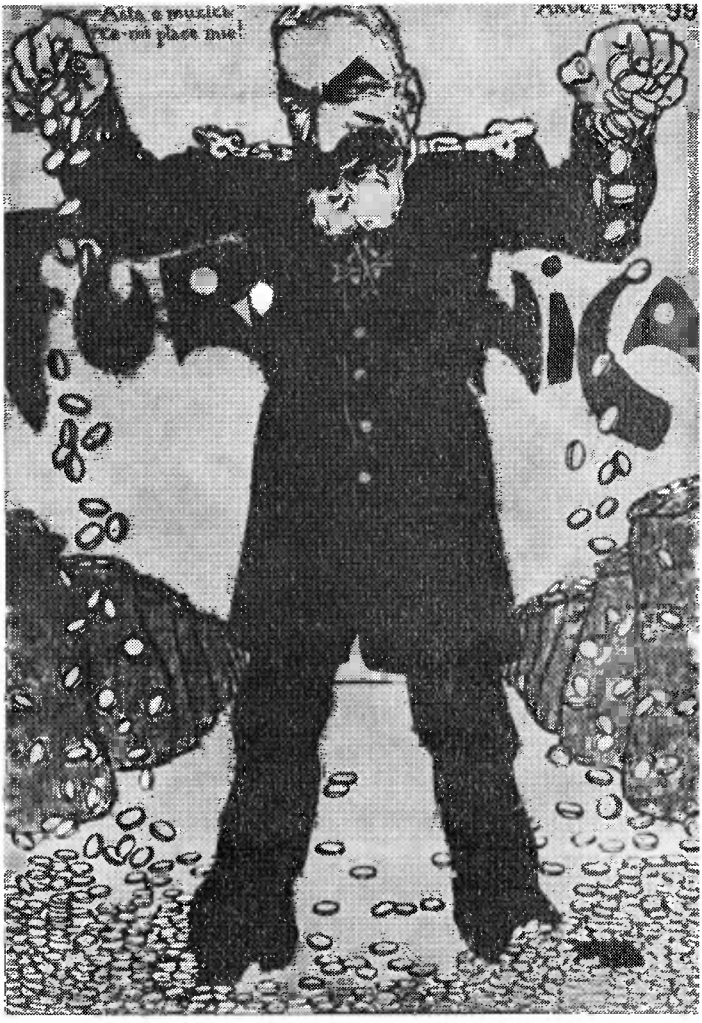

Asta e muzica ce-mi place mie!
A. Murnu, „Furnica“, 1906

Ion Eliade Rădulescu
(1802—1872)

S-a născut la Tîrgoviște. Învață cu Naum Rîmniceanu, apoi la Școala grecească de la Schitu Măgureanu, după care trece la Sf. Sava, avîndu-l ca mentor pe Gh. Lazăr, pe care-l va urma — după moartea acestuia — la catedră, între 1822—1827. Pînă la 1848 desfășoară o fervență activitate patriotică, o prodigioasă activitate culturală: este printre inițiatorii Societății literare, cu precise scopuri politice; publică, în 1828, *Gramatica românească;* editează, la 8 aprilie 1829, *Curierul românesc*, căruia îi va urma suplimentul literar *Curier de ambele sexe* (1837); traduce din clasicii literaturii universale; elaborează valoroase opere beletristice, abordînd genuri diverse. Este totodată ctitorul pamfletului în literatura română. Luptă, cu îndîrjire, împotriva monarhiei.

Din vasta activitate literară amintim volumele: *Meditații poetice dintr-ale lui A. de la Martin, traduse și alăturate cu alte bucăți originale* (1830), *Culegere din scrierile lui I. Eliade de proze și de poezie* (1836, două ed.), *Poezii inedite* (1860), *În memoria Văcărești lor* (1863), *Curs întreg de poezie generală*, 3 vol. (1868—1870).

Discurs în Adunarea Constituantă din 1866

(Fragmente)

Ca mandatar al ţării mele, am datoria să-mi arăt părerea asupra lucrurilor ce se tratează în Adunarea de astăzi.

Cestiunea de la ordinea zilei este una din cele mai însemnate şi mai vitale pentru naţiune; ne aflăm într-o Constituantă; se vorbeşte de o constituţiune şi de un domn pentru România. Naţiunea, sau, mai bine, cei ce au putut, au făcut o răsturnare, căreia apoi i s-a dat numele de revoluţiune. Nu dezaprob faptul pe cît a fost necesar; dar lucrul cel mai greu încă nu este terminat.

Am dărîmat; acum trebuie să reedificăm. Aici se cere matură cugetare, se cere să ţinem multă socoteală de trecut, de împrejurările prezinte şi de aspiraţiile viitorului, ca să putem face ceva solid, spre a nu cădea din rău în mai rău.

Gîndiţi-vă bine, că sîntem trimişi de naţie ca să-i dăm o constituţiune a cării durată va depinde de drepturile poporului suveran. Să nu ne grăbim a face lucruri ce după cîţiva ani să fim siliţi a le dezaproba sau chiar a le dărîma.

Acei ce conduc statul au o existenţă dependentă de constituţie. Ei trebuiesc totdeauna a emana de la ţară prin concursul legilor, şi nici un individ într-un stat nu poate fi pus mai presus de legi. Nici unul din drepturile poporului nu trebuie a fi înstrăinat unei caste, unei familii, sau unui individ. Asemenea lucruri nu se fac, fără a fi

pedepsite mai curînd sau mai tîrziu, fără a da naştere la noi dezordini şi perturbaţiuni sociale. Înţeleg foarte bine încotro înclină spiritele d-voastră; înţeleg că toţi să fi venit aici cu o opinie formată şi mi-ar fi prea greu să vă conving: dar datoria mă îndeamnă ca să nu ascund nimic din aceea ce cred a fi bine.

Voiţi a aduce domn străin şi dinastie? Acestea sînt nişte inovaţiuni în legile şi obiceiurile ţării noastre. Să inovăm, însă în bine, nu în rău. Să nu introducem aceea ce ar trebui neîncetat combătut, căci va fi germene a unei revoluţiuni. Voiţi a urca pe tronul ţării pe un străin căruia să-i daţi ţara moştenire din tată în fiu? Nu vă jucaţi cu viaţa şi viitorul unei naţiuni. Ea nu poate fi moştenire decît a ei însăşi. Părinţii nu mai sînt liberi a-şi înstrăina libertatea fiilor lor.

Dinastie şi domn străin, cu dreptul ce am de a fi stăpîn pe a mea părere, îmi propun de a le combate ca un ce fatal din toate punctele de vedere. Nu sînt nici din cei ce susţin dreptul divin, nici din aceia cărora le place anarhia; sînt din aceia care ţin la tradiţiunile străbune, perfectibile în progresul binelui şi al folosului. Dacă alegătorii mei mi-ar fi dat o împuternicire imperativă ca să votez dinastie şi principe străin, n-aş fi avut curajul ca să iau o sarcină contra convicţiunei[1] mele şi m-aş fi retras; dar sînt încredinţat că ei m-au lăsat în a mea voinţă, fiind siguri că nu voi lucra contra intereselor ţării.

Permiteţi-mi ca să încep mai întîi cu dinastia, şi în combaterea ce-i voi face mă voi servi de fapte şi voi arăta că ea este nu numai un rău, ci

[1] *Convicţiune* — convingere.

și o absurditate. Voi stabili mai întîi patru punte principale, pe care apoi le voi dezvolta la rînd.

1. Dinastia la noi este contra tradițiunilor;

2. Dinastiile au cauzat totdeauna suferințe și necazuri națiunilor;

3. Dinastia este o uzurpațiune a proprietății naționale;

4. Dinastia este contra principiilor și aspirațiilor către care ținteşte lumea modernă. [...]

În 1848 progresul democratic încercă din nou pulsul social, ca să afle dacă națiunile au căpătat vigoarea cerută spre a spulbera în vînt dinastiile picate din cer. Curentul revoluționar a fost spontaneu și aproape general în toată Europa. Spiritul emancipării plana peste națiuni, și toate, ca un singur braț, ridicară pumnul contra asupritorilor.

Dinastiile nu căzură, dar pierdură mult din prerogativele de pînă aci: națiunile nu se curățiseră îndestul de obiceiul dinastic. Se mai făcu un pas, căci din acea luptă națiunile cîștigară, pe cînd dinastiile păgubiră.

Sămînța aruncată la 1789 răsări în 1848; încă puțin și pomul va deveni mare, încă o vreme și el își va da fructele. Peripețiile și luptele continuă; lumea nu stă pe loc și va merge pînă va desființa și acest rău obicei, cum a desființat multe altele.

Acestea am avut de vorbit asupra dinastiei.

Pe cînd celelalte națiuni care au avut-o se silesc a o goni, noi, care n-am avut-o niciodată, ne sîrguim a o introduce. Adoptăm ca bune, datine ce alții le leapădă ca rele. Privim înapoi, în loc de a privi înainte. Mergem ca racii, ne afun-

dăm în pămînt ca șobolanii, în loc de a zbura ca vulturii.

Dar eu mă mîngîi în speranța că nu toate buruienile prind rădăcini în pămîntul românesc. [...]

În rezumat, sînt contra dinastiei și principelui străin. Cred că au arătat îndestul cuvintele mele, și rămîne ca d-voastră să cugetați matur la cele ce aveți a decide azi. Faceți astfel ca această zi să nu fie trecută între zilele cele negre. N-am pretențiunea de a fi profet; profet este tot omul cînd, puindu-și singur frînghia de gît, să știe ce-l așteaptă, dar mi-am exprimat părerile mele.

De mi-ați spune că națiunea v-a trimis aci cu mandat imperativ ca să votați dinastia și domn străin, v-aș răspunde că nu este adevărat: națiunea nu-și dorește niciodată răul său.

România v-a ales ca pe cei mai înțelepți și mai cu pricepere din sînul său și v-a lăsat voia liberă de a decide despre ale ei destine. De socotiți că este bine a aduce un principe străin și a decreta totodată domnia și pentru descendenții săi, faceți-o; gîndiți-vă însă bine să nu faceți un lucru ce abia să-l desfacă generațiunile viitoare. Lucrați așa ca blestemele posterității să nu vă tulbure repausul mormintelor, cînd nu veți mai fi. Cît pentru mine, nu numai că n-am curajul, dar simț că pașii-mi se împotrivesc și mîinile îmi tremură numai cînd gîndesc a da votul meu, ca să arunc țara în prăpastia necunoscutului. Mă ocărîți, mă credeți un visător și smintit: văd rîsul pe fețele d-voastre ca recompensă a bătrîneților mele, dar să nu vie o zi cînd să vă aduceți aminte de cuvintele mele și să-mi dați dreptate.

Atunci cel puțin să veniți la mormîntul visătorului de astăzi. Oricît veți striga spunîndu-mi că adevăr a zis glasul meu, oasele-mi nu vă vor răspunde. Eu nu voi mai fi, ci veți găsi pe o lespede: «Unul din cei de la 1848».

Profeția lui Ion Heliade-Rădulescu, Deputat al Constituantei Române în 1866, Tipo-litografia Universala, — C. P. Nicolau, Brăila [1866].

Cezar Bolliac
(1813—1881)

„*Bolliac* cînta iobagul ş-a lui lanţuri de aramă." Astfel îi imortalizează activitatea Eminescu în poezia *Epigonii*. Bolliac este una dintre cele mai active personalităţi ale epocii sale. Fostul elev al lui Eliade la Sf. Sava intră în 1830 în „miliţia pămîntească". Părăseşte curînd uniforma, pentru a se consacra literaturii, pătrunsă de un puternic caracter social-umanitar; participă intens la pregătirea revoluţiei de la 1848, devenind un înflăcărat poet social, multe din versurile sale îndemnînd la răzvrătire. În toiul revoluţiei face parte din redacţia ziarelor *Pruncul român* şi *Poporul suveran*. După înăbuşirea revoluţiei continuă să lupte pentru ideile înaintate. Înfiinţează la Braşov ziarul *Espatriatul*, iar la Paris *Buciumul*. În 1857 se reîntoarce în ţară, unde va scoate ziarele *Buciumul* (1862—1864), *Trompeta Carpaţilor* (1865—1877), şi va colabora la *Dîmboviţa*, *Reforma* etc. Spre deosebire de perioada tinereţii, cînd scrie poezii: *Operile lui Cesar Boliac. Meditaţii* (1835), *Din poeziile lui Chesar Boliac* (1843), *Poesii noue* (1847), *Poezii. Renaşterea României* (aris, 1857), în partea a doua a vieţii Bolliac se dedică ziaristicei — fiind unul dintre întemeietorii presei noastre moderne — scriind un mare număr de articole, de o unică vehemenţă (pentru care unii istorici literari l-au comparat pe Bolliac cu P.L. Courier), pamflete acide, îndreptate împotriva „monstruoasei coaliţii" — termenul folosit de Bolliac se va impune — şi împotriva monarhiei.

Împămîntenirea principelui de Hohenzollern

Alta s-a mai ivit acum, altă idee nouă au mai născocit fabricanții de idei, altă idee mai absurdă decît toate ideile cari au ieşit din capetele lor: să dea împămîntenirea principelui de Hohenzollern, să-i dea împămîntenirea după ce l-au numit domn.

Apoi o astfel de împămîntenire se dă ea numai aşa, de un guvern provizoriu cu o adunare anonimă, contra căreia protestează chiar membri ai guvernului prin organul cel mai guvernamental, prin foaia proprie a guvernului? Pentru că s-a dat împămîntenirea d-lui Vegezzi Ruscala[1], italian care a muncit zecimi de ani ca să facă în Europa cunoscute originile noastre, drepturile noastre, țara noastră, literatura noastră, se poate da împămîntenire oricui şi oricum, fără nici o raţiune şi fără nici o formalitate? Apoi chiar prin aceasta, a voi să daţi împămîntenirea străinului pe care l-aţi numit domn, nu recunoaşteţi voi înşivă că un străin nu poate fi domnul românilor? Apoi adunarea aceasta de porunceală în cea mai mare parte a ei nu va avea pe nime într-însa care să rîdă la o aşa propunere? Cari sînt serviciile ce a făcut României principele de Hohenzollern? Este

[1] GIOVENALE VEGEZZI-RUSCALLA (1799—1885), scriitor şi om politic italian. A susţinut drepturile poporului român. Cetăţean de onoare al României (1866).

acest nume popular în România ca al domnului Ruscala, Girardin[1] etc.? S-a reclamat această împămîntenire de către recunoştinţa publică, de către românii cari au aflat despre faptele sale neinteresate? Sînt destule titlurile acestui principe pentru noi — că este amicul d-lui Ion Brătianu; pentru că spună oricine de a mai auzit vorbindu-se de numele acestui principe în România pînă acum o lună de zile, cu întoarcerea d-lui Ion Brătianu în ţară din călătoria sa de turist dupe principi disponibili, cu almanahul de Gotha[2] în mînă?

De unde mai ieşi şi această idee cu care mai ameţesc *marafetliii*[3] pe oamenii cei simpli, cari n-au avut timpul şi ocaziunea a se gîndi adeseori la asemeni afaceri politice? Dura-va mult şirul acestor comedii? Această adunare, în care au putut să se strecoare cîţiva bărbaţi maturi şi cu amorul patriei, nu va fi oare în drept să pună un capăt şi să ceară guvernului a scoate pe oameni din aceste frămîntări, din aceste rătăciri, cari pot să ducă la adevărată pieire?

Noi tot nu credem serioasă astă idee, dară pentru că am văzut atîtea idei nesebuite adoptîndu-se de către oameni cari pînă acum se socoteau oameni serioşi în ţară, ne temem să nu îşi ia şi această idee un corp de care să se impare impostura spre noi sacrificări, spre recrutare de noi victime.

Deci, spre ştiinţa tuturor celor ce nu ştiu: articolul 13 din Convenţiune prescrie hotărît şi fără echivocitate că domnul României trebuie să fie

---

[1] SAINT-MARC GIRARDIN (1801—1873), scriitor şi om politic francez. A manifestat un interes deosebit pentru ţara noastră.

[2] Publicaţie anuală, cuprinzînd genealogiile familiilor domnitoare.

[3] *Marafetliu* — aici cu sensul de escroc. (turc.)

român, născut muntean sau moldovən, din părinți români născuți moldoveni sau munteni; trebuie să fie de 35 ani împliniți; trebuie să aibe venit în pămînt de 3.000 galbeni pe an; trebuie să fi servit în funcțiuni înalte ale țărei zece ani, sau să fi făcut parte în vreo adunare.

Întrebăm noi, cari, pe drept cuvînt, am priimit cu aclamările cele mai sincere Convențiunea pentru care d. C. A. Rosetti, deputat pe atunci, era încîntat și pe care d-lui, librar-editor, s-a grăbit cel dintîi s-o tipărească *cu amoare* în mii de exemplare pe cari le vindea cît 7 și 8 sfanți exemplarul; întrebăm daca această Convențiune era rea, antinațională, pentru ce făcea și atunci d-lui un așa comerț cu lucruri antinaționale? Întrebăm pe d. C. A. Rosetti, numai pentru ca să-și treacă marfa, ca să facă cișit[1] la prăvălie striga la toți trecătorii că cine nu-și cumpără și nu învață pe dinafară Convențiunea nu e român, nu are patrie? Pentru ce coaliținea invoca cu atîta spargere de inimă susținerea Convențiunii cînd s-a atacat de către Cuza în părțile ei cele oligarhice și antinaționale?

Oricare naturalizare, p-a mică sau p-a mare, veți oferi-o majestății ce voiți să creați, nu-i poate fi de nici un folos și va mai adauge un ridicul asupra voastră, cari nu recunoașteți nici datinele, nici natura, nici religiunea, nici legile țării voastre; cari, dupe ce ați vîndut opinca iarăși privilegiului, arvuniți și țara întreagă străinului! [...]

Trompeta Carpaților, an. IV (1866), nr. 419 (10 mai), p. 1675.

---

[1] *Cișit* — vînzare, dever.

N. T. Orăşanu
(1833—1890)

Pamfletar temut — în genul lui Béranger, din care şi traduce — demască în foaia sa umoristică săptămînală *Nichipercea* — care apare cu întreruperi (des suprimată de cenzură) între anii 1859—1879 — gravele nedreptăţi sociale ale timpului. Biciuie în egală măsură atît pe conservatori, cît şi pe liberali, şi odată cu aceştia pe reprezentantul claselor exploatatoare — regele. Deosebit de merituoasă este activitatea sa din timpul pregătirii Unirii. Participă activ, alături de popor, la evenimentele din ianuarie 1859, aşa cum se poate vedea din *O pagină a vieţii mele, sau 22, 23 şi 24 ianuarie 1859*, care se va tipări în 1861.

Dintre scrierile sale merită a fi reţinute: *Floricele de primăvară* (1854), *Tîrgul cu idei* sau *Buletinul Cişmigiului* (1857), *Iluştrii contemporani*, satire şi epigrame politice (1861), *Întemniţările mele politice* (1861), *Opere satirice* I, II, III (1875).

Dinastie

Dinastie? Aluatul din care se plămădeşte
Domni, pe care naţiunea adesea nu-i prea voieşte,
Dar pe care-i înzestrează cu domene şi palate.
Pentru-o naţie aceasta e spăşire de păcate.
Orice dinastie-n lume crede că-i proprietară
Pe tron şi pe naţiune, ba chiar şi pe-ntreaga ţară.
Deşi, unde-ntoarcem capul, vedem multe răsturnate,
Pribegind din ţară-n ţară şi plîngînd a lor păcate,
Dar tot cred în a lor drepturi ş-au speranţă-n viitor
Să mai ia în stăpînire liberatul lor popor.
Pe la curţile-n fiinţă ăşti pribegi dau la proteste,
Şi la ţara ce-i goneşte dau mereu la manifeste.
Dinastia este bună pentru cei ce cat favori,
Pentru cei ce ştiu să joace rolul de linguşitori.
Dar odată şi ăşti oameni, nemaivrînd plecaţi să fie,
O-ntorc pe foaia cealaltă, şi adio dinastie!

Dicţionar politic, Buc., 1871, p. 9.

Domnitor

Domnitor, persoana care e în capul unui stat,
Şi pe care ţara-l ţine pe băut şi pe mîncat.
Dintre cei plătiţi de ţară, el are simbrie grasă:
Domnitorul nu plăteşte nici o chirie de casă,
Stă pe capul naţiunii cum stau trîntorii în stup,
Ş-are-adesea caracterul şi năravul unui lup.
Lumea toată îl cunoaşte după mîndrele-i livrele,
După camarila curţii, dup-o droaie de lichele.
Sînt însă de două feluri: unul este absolut,
El domneşte fără lege prin topuz[1], spadă sau cnut[2] —
Ş-altul, poreclit în lume domn constituţional,
În locu-i domnesc miniştrii sub control naţional.
Vorbă să fie de asta, căci miniştrii ştiu ce fac
Cînd vor s-aibă adunare ticluită p-a lor plac.
Astă modă de domnie, zău, nu are Dumnezeu:
Nu e nici om, nici femeie, ci curat un fătălău.
El nu face nici o treabă şi nu ia nici o măsură,
Nu vorbeşte decît numai ce-i pun miniştrii în gură.
Cu un cuvînt, o păpuşă purtînd un ilustru nume,
Pentru care biata ţară cheltuieşte multe sume.

Dicţionar politic, Buc., 1871, p. 9—10.

[1] *Topuz* — buzdugan.

[2] *Cnut* — bici, uneori cu mai multe sfîrcuri prevăzute cu plumb n vîrf.

Monarhie

Eu v-aş spune ce-nsemnează ăst cuvînt de monarhie,
Dar mă tem să nu m-acuze că nu-s pentru dinastie —
Şi, ştiţi b'ine, mi se pare, că-s dinastic înfocat,
Fiindcă chiar plebiscitul techer-mecher[1] l-am votat.
De aceea cîţi doreşte lămuriri mai cu temei,
Vadă-n Franţa fericirea ce-a lăsat în urma ei.
Republica azi asudă să îndrepte ce-a stricat
Monarhia cu podagră şi neghiobu-i împărat.

Dicţionar politic, Buc., 1871, p. 20.

Daţi... sau abdic

Radu-Angel, toţi îl ştie,
Lua biruri nevotate
Şi d-a lui hoţomănie
Ţipau tîrguri, ţipau sate.

Potera-l ajunse-n fine
Şi-i tăie drumu napoi.
Hoţul însă, ştiind bine
Cum merg trebile la noi

[1] Cu de-a sila, pe sus.

Şi văzînd că nu-i scăpare,
Ieşi singur din colnic
Şi strigă în gura mare:
«— Daţi-mi pace sau *abdic!*»
Dorobanţii l-a-mpuşcat,
Căci ei n-au rezon de stat!

*

Lupu s-arătă la stînă
Şi vru partea sa să-şi ia,
Ochind oaia cea mai bună
Şi o jună mieluşea.

Cîinii însă îl zăriră,
Lăbuş, Grivul şi Bălan,
Toţi cu urlete săriră
La cumătrul hoţoman.

Lupul, care, din natură,
E tîlhar, nu e voinic,
Zise cîinilor din gură:
«— Îmi daţi pace sau *abdic?*»
Cîinii însă l-au mîncat,
Căci ei n-au rezon de stat!

*

Stan Văcarul auzise
Că văcarii-şi fac, cînd vor,
Fără drepturi, fără-nscrise,
Văcăria toată-a lor.

Hotărî şi dînsul dară,
Mai ales fiind sărac,
Să-şi ia dreptul ce în ţară
Ia văcarul cel prusac.

Satu-i cere socoteală,
Însă Stan, ca un voinic,
Strigă fără de sfială:
«— Daţi-mi pace sau *abdic!*»
Dar ţăranii ne-nvăţaţi
Nu-s ca domnii deputaţi!

*

S-a-ntîmplat, precum se ştie,
Ca-ntr-o zi conţul[1] prusac
Să pretindă la domnie
Un guvern dup-al său plac.

Camera, deocamdată,
Făcu nazuri, dar, curînd,
Fruntea sa fuse plecată
În ţărînă, la pămînt.

Vorbă multă nu se face,
La domnie e tipic:
«— Daţi guvernul care place
Domnului conţ, sau *abdic?*»
Şi Camera-şi plecă capul
La cel ce-nvîrtea dulapul[2].

*

Abdicarea fiind dară
Lucru nou, obiect de modă,
Foarte-ntins la noi în ţară,
La opincă şi la vodă,

[1] *Conţ* — conte.
[2] *Dulap* — scrînciob.

Dedicată ziarului „Adevărul“ — Cine-a spus că nu are să fie bun de rege. — *A. Murnu, „Furnica“, 1905—1906*

Deviza coroanei de oțel.
(Țăranii) — Da grea mai e, mă !...
A. Murnu, „Furnica“, 1906

Venim şi noi cu *Daracul*,
Care-n timp de patru ani
Dărăcit-a pe prusacul
Şi pe fürştii şarlatani

Şi, cu voia dumneavoastră,
Dragi lectori, vă întrebăm:
« — V-abonaţi la foaia noastră,
Sau pe dată *abdicăm?*»
Publicul, nu ne-ndoim,
Vede că noi nu glumim.

Daracul, an. III (1871), nr. 34 (17 octombrie), p. 3.

Peneş-Împărat

Eu sînt Peneş-împărat,
Ce domnesc p-un mîndru tron.
Şi, cu toate că-s poltron,
În toţi spaima am băgat.

Am şi tuiuri[1], cozi de cal,
Că-s vasal de mameluc[2],
Şi, ca marele suluc,
Sînt constituţional.

---

[1] *Tui* -- steag turcesc alcătuit din două sau trei cozi albe de cal, atîrnate de o lance, cu semiluna în vîrf, constituind un semn distinctiv al unor înalţi demnitari din fostul imperiu otoman şi din ţările vasale lui.

[2] *Mameluc* — soldat din garda personală a sultanilor. Cu sens figurat: om lipsit de personalitate.

Am miniștri, tot baccele[1],
Buni de ocnă, de butuc[2],
Dar cu dînșii-n veci mă duc,
Că-mi fac chefurile mele.

Am o Cameră ce-acuma
Am trimis-o la plimbat,
Căci n-avea capul plecat
Și-ntrecuse toată gluma.

Am Senat de vreme veche,
Gîrbov, putred, ruginit,
La voințe-mi umilit,
De n-are-n lume pereche.

Am și bande cu ciomege,
Tot flăcăi unul și unul,
De omoară om cu pumnul,
Fără sfînt și fără lege.

Am o leafă bunicică
Și, după împrejurări,
Pot avea și înzestrări.
Căci unde nu curge, pică.

Am ș-o mică camarilă,
Căci, la curțile domnești,
Camarile-n veci găsești,
Vrînd-nevrînd și chiar de silă.

Am o curte de lachei
Și un mare marecal,
Un vătaf oficial,
Șef al chelnerilor mei.

---

[1] *Baccea* — om bătrîn și ramolit.
[2] *Butuc* — instrument de tortură în vechime.

Am peruci, mîndre livrele,
Trăsuri multe și mulți cai;
Și trăiesc ca-n sîn de rai,
Deși vremile sînt grele.

Am și dresuri în afară,
Sprijin bun de la străin;
Și-asta împle de venin
Pe toți cei ce țin la țară.

Am poziție prea bună,
Împărat mare sînt eu,
«Nimic fără Dumnezeu»
Găsesc, azi, că e minciună.

Căci, cum vezi tu, lume dragă,
Dumnezeu stă sus în cer,
El nu face drum de fier[1]
Și-n gheșefturi nu se bagă.

Dar, cît sînt d-împărat mare,
Peneș Întîi cel vestit,
Rău mi-e teamă c-a sosit
Timpul meu de abdicare.

Nu e bine ca cu focul
În tot timpul să glumești;
Vine timp de te căiești,
Căci, cum știi, e orb norocul.

Opere satirice, partea a II-a, Buc., 1875, p. 30—32.

[1] Aluzie la vestita concesiune Strussberg, patronată de rege.

B. P. Hasdeu
(1838—1907)

Cel care va fi considerat un „Cantemir al sec. al XIX-lea" s-a născut la Cristinești. Își face studiile la Harkov, unde ia legătură cu cercurile revoluționare și se încadrează în organizații conspirative. Fiind descoperit, este nevoit să se refugieze. Se stabilește mai întîi la Iași (1857), apoi la București.

Înzestrat cu excepționale însușiri, cunoscător a numeroase limbi străine, însetat de cultură și știință, Hasdeu a fost nu numai un erudit, ci „a fost un geniu universal" (G. Călinescu).

Monumentalele sale lucrări lingvistice, istorice etc. i-au adus o faimă mondială, fiind ales membru de onoare al multor Academii. Autorul *Cuventelor den bătrâni* (1877, 1879, 1881), al celor patru volume din *Etymologicum Magnum Romaniae* (1866, 1887, 1893, 1898) și al *Istoriei critice a românilor* (2 vol. 1873—1875) este și un remarcabil poet, prozator și dramaturg: *Poesie* (1873), *Sarcasm și ideal* (1897), *Duduca Mamuca* (nuvelă, 1862—1863), cu titlul schimbat, *Micuța*, (1864), *Ioan-vodă cel Cumplit* (1865), *Răzvan și Vidra* (1867), comedia satirică *Orthonerozia* (1871—1872), devenită, în 1879, *Trei crai de la răsărit*.

Însuflețit de înaltele idealuri ale epocii sale — în ciuda unor confuzii din anumite perioade — Hasdeu duce aprige campanii împotriva unor moravuri și instituții ale vremii, monarhiei, publicînd numeroase articole, satire, pamflete în revistele timpului sau în cele înființate de el: *România, Aghiuță, Satyrul, Traian, Columna lui Traian* ș.c.l.

Călătoria domnitorului

(Fragment)

Sterilitatea unor noutăți în adevăr importante împinge vrînd, nevrînd, mai toate ziarele române, cînd nu petrec certîndu-se unele cu altele, a se preocupa cu multă gravitate de călătoria măriei-sale.

O Odisee întreagă, pentru care lipsește deocamdată un Omer, de nu va voi cumva să-l suplenească autorul[1] *Mirelui României.*

Din Viena la Munic, din Munic la Baden, din Baden la Paris, publicismul bucureștean urmărește pretutindeni pe capul statului cu aceeași amoroasă solicitudine, cu care un curtean din zilele lui Ludovic XIV, adecă din epoca răposatului *«l'Etat c'est moi»*, întreba d-a rîndul pe toți valeții de curte dacă maiestatea sa a dormit bine, dacă maiestatea-sa s-a sculat sănătos, dacă maiestatea-sa a mîncat cu gust...

Într-un stat constituțional, precum ni se pare a fi al nostru, unde principele este o „ficțiune", cetățenii cei serioși ar trebui să-și bată capul numai și numai cu «realitatea» concentrată în corpul cel responsabil, al consiliarilor tronului.

Iată de ce noi ne-am abținut pînă acum și ne vom abține și de aci înainte de a oferi lectorilor

[1] G. SION.

noştri itinerariul domnitorului, rezervînd «Adunării Naţionale» sarcina de a scoate la lumină pînă şi lista bucatelor consumate la diferite conacuri de către suita măriei-sale.

Avem în această privinţă cu atît mai mult drept, cu cît guvernul nostru crezuse de cuviinţă să consilieze capul statului de a nu călători ca «domn al românilor»; încît toate recepţiunile regeşti şi imperiale, cîte l-au întîmpinat în diversele capitale ale Europei, fie ele de o sută de ori şi mai strălucite, rămîn cu totul indiferente pentru naţiunea noastră.

Monitorul şi numeroasele foi guvernamentale să binevoiască a ni da o singură probă că măria-sa a fost primit undeva oficial în calitate de «ales al României».

Din contra, toate organele din străinătate, germane şi franceze, independinţi şi oficioase, au repeţit mai în unanimitate că curţile din Schönbrunn, din Nymphenburg şi din Tuillerii au avut în consideraţiune curat şi simplu pe un «principe din dinastia prusiană».

Din acest punct de vedere, lucrul poate să bucure numai doară pe d. Bismarck!

Onorile pentru regele Friederic-Wilhelm sînt prea departe de a măguli pe români!

Brandenburgul şi Dacia n-au a face una cu alta, după espresiunea străbunului Properţiu:

«*Cum Tiberi, Nilo gratia nulla fuit*[1]...»

Traian, an. I (1869) nr. 63, (2 octombrie), p. 1.

---

[1] Dintr-un distih al poetului latin Propertius: «*O să te izgonim* din Roma: Tibrul şi Nilul n-au fost prieteni niciîndl»

Dormitorul

Sîntem într-o situațiune în care pînă și erorile tipografice tind a fi neconstituționale.

La începutul revistei trecute, în loc de *domnitorul* s-a străcurat: *dormitorul.*

O diferență imperceptibilă: de o singură literă.

Ne grăbim a înlătura confuziunea.

Și totuși se mișcă: *e pur si muove,* după cum striga nemuritorul Galileo.

Orice s-ar zice, există ceva *dormitor* în România.

De o săptămînă și mai bine Parlamentul nu lucrează.

De o săptămînă și mai bine Ministerul nu apare.

Cu alte cuvinte, în acest concert de lipsă a puterilor statului, tot ce ne-a mai rămas este domnitorul.

Prin urmare, numai cine doarme el însuși poate să nu observe, în regiunile cele înalte, prezența unui element, căruia i se cuvine cu tot dreptul numele de *dormitor.*

Este un punct misterios, nepipăit, neviolabil: *o ficțiune.*

El nu vede, nu aude, nu simte, nu înțelege nimic.

Fără să aibă vreun răsunet în țară, somnul îi arată sub o aparință amicală o potaie de bufoni, gata a-l părăsi cei dintîi, dindată ce va trece timpul glumei!

Toți membrii cei mai înverșunați ai opoziținii se aleg și se realeg unul după altul, chiar sub biciul prefecților, și leneșul nostru visează nemărginitul devotament al națiunii!

O mînie generală fierbe de la o margine a României pînă la cealaltă, în fața monstruosului

brigandaj Strussberg-Ambron et Compania, şi numai lui i se năluceşte că va putea să-l mai sporească prin tot felul de *nuntărituri, castelarituri şi capelarituri!*

Temerea unei catastrofe ajungînd atît de vie încît nu se mai găsesc nici măcar miniştri — priviţi-l totuşi cum se culcă în linişte: pulsul bate mai încet, activitatea fibrelor musculare se opreşte, mişcările devin din ce în ce mai lîngede!

Sub influenţa unui cloroform politic, el este fericit în nefericire!

Contrastul viziunii cu realitatea se pare a fi aci în natura lucrurilor.

Celebrul Cabanis[1] povesteşte că un biet neamţ, murind de foame într-o puşcărie, îşi închipuia în toate nopţile că mînîncă tot ce-i mai bun în bancheturile de la Berlin.

Fiind vorba anume despre Prusia, reproducem propriile cuvinte ale ilustrului fiziolog francez, pentru a nu fi acuzat de născocirea unei anecdote în conformitate cu caracterul ocaziunii.

Iată-le:

«*Mourant presque de faim dans son cachot, tous ses rêves lui rappelaient chaque nuit les bonnes tables de Berlin*»[2].

Dar cum oare era deşteptarea nenorocitului teuton?

Se apuca cu mînile de pîntece!...

Aşadară, mai repetim încă o dată, adevărul este că un dormitor conduce astăzi, printre stînci şi furtune, zdruncinata barcă a României.

Columna lui Traian, 1870, nr. 11.

---

[1] CABANIS GEORGES (1757—1808) — medic şi filozof francez.

[2] «Aproape murind de foame în celula sa, toate visele îi aminteau, în fiecare noapte, excelentele mese de la Berlin.» (fr.)

Femeia cu cățelul

(Fabulă)

Mi-a venit azi o idee,
Văzînd pe pod o femeie,
Întocmai ca țara mea,
Vai de mine și de ea!

Un copilaș, ca o floare
Ce-mbobocește la soare,
Abia pășea pe picioare,
Mergînd singurel pe pod,
Mereu izbit de norod
Și făr-agiutor de nime
Croindu-și drum prin mulțime,
Căci mă-sa, muiere rea,
În brațe la sîn ținea
O spurcată de cățea,
Îndopînd-o tot cu pîne,
De-ți părea mamă de cîne,
Pîn'ce pruncuțul sărman
A căzut pe-un bolovan,
Ș-a spart ceafa mititelul,
Rămînînd mumei... cățelul!

Țara mea astăzi ori mîni
Tot asemenea o pate,
Uitînd fiii săi români,
Pentru fel de fel de cîni,
Aduși din străinătate...
Păcate!

Columna lui Traian, 1871, nr. 32.

Gheorghe Panu
(1848—1910)

Învață la Iași, pleacă apoi, în 1875, la Paris pentru a studia istoria. La Bruxelles — unde are legături cu cercurile socialiste — își ia doctoratul în Drept. Întors în țară este șef de cabinet sub C.A. Rosetti, apoi procuror. Colaborează la *Convorbiri literare* cu studii de istorie. Părăsește „Junimea" în urma refuzului societății de a-i asculta sfatul de a nu publica *Scrisoarea III* a lui Eminescu, în care era criticat și el. Este un fecund gazetar (scoate ziarele *Lupta*, *Săptămîna*), înzestrat cu talent portretistic și memorialistic: *Portrete și tipuri parlamentare* (1892), *Amintiri de la „Junimea" din Iași* (2 vol. 1908—1910). Deși oscilant în politică, simpatia sa pentru țărănimea răsculată la 1907 este evidentă și în lucrarea *Cercetări asupra stării țăranilor în veacurile trecute* (1910). Adoptă astfel aceeași atitudine curajoasă, polemică, satirică, pe care o manifestase în trecut față de monarhie, cînd, urmărit pentru lezmajestate, fusese nevoit să se refugieze la Viena.

Omul periculos[1]

Ieri seară o nelegiuire şi o trădare a intereselor ţării s-a comis de guvern şi de Cameră în condiţiile cele mai nedemne. S-a votat autorizarea ca guvernul să poată încheia convenţia provizorie cu Austro-Ungaria.

Instigatorul acestei manoperi, omul care a impus voinţa sa străină ministerului şi Camerei, este acea fiinţă care de ani este la noi instrumentul străin, este acel personagiu egoist şi neiubitor de ţară care se numeşte *rege* şi care în realitate nu este decît cînd o catană nemţească, cînd un ulan prusian.

De îndată ce am văzut că acest instrument străin pe teritoriul nostru pleacă din ţară, am şi spus că el se duce ca să prepare ceva rău pentru ţară.

În adevăr, regele a fost la Viena pe cînd erau delegaţii noştri acolo, el a avut o întrevedere cu Kalnoky *şi în acea întrevedere a făgăduit că va da*

---

[1] Articolul este însoţit de nota următoare: „Pentru a mulţumi curiozitatea publicului, care întreabă pentru care articol anume este urmărit d. G. Panu, îl reproducem aici. Răspunderea acestui articol căzînd întreagă asupra autorului său, care e d. Panu, d-nia sa o menţine, cu atît mai mult că nu conţine decît strictul adevăr asupra situaţiunei şi a regelui". Articolul apăruse pentru prima oară în *Lupta*, an. I (1887), nr. 218 (1 aprilie), p. 1.

convenţia comercială, că va vinde interesele economice ale ţării.

Pe cînd delegaţii români să întorceau fără rezultat, el acordase nemţilor tot ce ceruse, el făgăduise convenţia comercială.

Întors în ţară, regele a impus ministerului său această trădare, iar servilii de la guvern a impus aceasta celorlalţi servili din Cameră.

Iată cum să explică repeziciunea cu care, prin surprindere şi în mod brutal, Camera a votat ieri provizoratul.

Astăzi, mai mult decît oricînd, este constatat că izvorul tuturor relelor, omul care comite abuzuri şi permite guvernului să facă totul, este regele. El este samsarul tuturor trădărilor intereselor naţionale, el este sufletul blestemat al regimului ce ne guvernează.

Călătoriile acestui om sinistru sînt totdeauna fatale ţării, totdeauna el vine aducînd în poalele mantiei sale de ulan umilinţa şi înjosirea.

Fiecare îşi aduce aminte că, acum patru ani, regele a îngenuncheat ţara Austriei; după serbarea inaugurării statuii lui Ştefan în Iaşi, el s-a dus la Viena şi acolo ne-a umilit; venind în ţară, imediat s-a inaugurat acea politică economică care durează şi pînă astăzi.

Culpabilul cel mai mare este el; el trebuie lovit fără cruţare, el trebuie arătat cu degetul.

Pericolul cel mare este acest om, trebuie deci pus la rezon. Trebuie ca ţara în picioare să-i zică cuvintele care s-ar părea că pentru dînsul au fost inventate: *„Il faut se soumettre ou se démettre"*.[1] A mai tolera în condiţiile actuale influenţa sa

[1] Trebuie să te pleci sau să pleci. (fr).

nefastă este a voi să vedem țara subjugată și politicește și economicește.

Trebuie deci ca opoziția să agiteze și să lumineze țara asupra provizoratului cu Austria, trebuie să înfierăm procedeurile infame ale colectiviștilor[1] și să arătăm pe rege cine este și ce voiește.

Dacă opoziția nu are curagiul să facă aceasta, îi vom zice că este nedemnă de sarcina ce și-a luat.

Lupta, an. IV (1887), nr. 222 (5 aprilie), p. 1.

[1] *Colectiviști* — poreclă dată de politicienii conservatori celor liberali.

I. L. Caragiale
(1852—1912)

Creatorul piesei *O scrisoare pierdută* este scriitorul cel mai cunoscut de către marele public de la noi din țară și din străinătate (opera sa a fost tradusă în peste 25 de limbi). Această popularitate i-a adus-o geniala sa creație, îndeosebi în domeniul teatrului, transmisă generațiilor prin numeroase reeditări, la lumina rampei sau pe calea undelor. De aceea ne vom rezuma să transcriem datele biobibliografice esențiale și să facem numai cîteva aprecieri asupra operei.

S-a născut în satul Haimanale (astăzi I.L. Caragiale), Prahova. După ce frecventează gimnaziul din Ploiești (1864—1867), se înscrie la cursul de mimică și declamație — ținut de Costache Caragiale — la Conservatorul din București (1868 — 1870). Este apoi copist la Tribunalul Prahova (1870), sufler și copist la Teatrul Național din București (1871 — 1872). Lipsurile materiale îl vor forța să ocupe diverse posturi, unele care nu aveau nimic comun cu literatura. Este corector, redactor, revizor școlar, profesor suplinitor, dar și registrator la Regia monopolurilor, „berar" etc.

Debutează în *Ghimpele*, în 1873, cu cronici semnate *„Car"* sau „Policar". Publică la numeroase reviste (*Claponul*, *România liberă*, *Timpul*, *Voința națională*, *Convorbiri literare*, *Epoca*, *Universul* etc.), sau va scoate, în colaborare, noi reviste (*Calendarul claponului*, *Națiunea română*, *Moftul român* ș.a.).

La 18 ianuarie 1879 se reprezintă pe scena Teatrului Național din București piesa *O noapte furtunoasă*. I.L. Caragiale, la a doua reprezentație, își retrage piesa, revoltat din cauza intervențiilor abuzive, în text, ale directorului teatrului. La 13 noiembrie 1884, funcționarului Regiei monopolurilor..., I.L. Caragiale, i se joacă o nouă piesă — *O scrisoare pierdută* — care va fi nu numai cea mai bună piesă a sa, ci și cea mai valoroasă comedie românească, satiră de moravuri, în care autorul se dovedește un maestru al genului, prin utilizarea mijloacelor variate în realizarea comicului, prin crearea unui mare număr de „caractere": Tipătescu, Dandanache, Zaharia Trahanache, Farfuride, Brînzovenescu, Cațavencu, Pristanda, Zoe etc. În 1885 teatrul românesc se va îmbogăți cu încă o comedie: *D-ale carnavalului*, pentru ca în 1890 Caragiale să abordeze o tonalitate nouă și gravă: drama, autorul *Năpastei* dovedindu-se un profund cunoscător al sufletului țărănesc. I.L. Caragiale se află în plină efervescență literară. În 1892 va publica „3 nuvele" — *Păcat... O făclie de Paște, Om cu noroc* — în care se fac izbutite introspecții psihologice, nuvele în care persistă atmosfera gravă din *Năpasta*.

Dacă în *O scrisoare pierdută* I.L. Caragiale satiriza moravurile politice și familiale de la sfîrșitul secolului trecut și începutul veacului XX, în schițele apărute în volum în 1901, sub titlul *Momente*, cu o mare varietate tematică și tipologică, satira va fi extinsă asupra educației copiilor de „familie bună..." *(Vizita... Dl. Goe...)*, asupra unor pseudo profesori, reduși și pedanți *(Un pedagog de școală nouă)*, sau va dezvălui *Lanțul slăbiciunilor* ș.c.l.

Scîrbit de lumea venală a Tipăteștilor, Cațavencilor și Caionilor, în anul 1904 Caragiale (și familia) părăsește

România, stabilindu-se la Berlin. Deși departe de țară, era la curent cu viața socială și culturală a patriei. De aceea nu ne surprinde articolul *1907 — din primăvară pînă-n toamnă*, semnat *Un patriot român*, și publicat în ziarul vienez *Die Zeit*, la 2 aprilie 1907, în care scriitorul-cetățean denunță, în termeni deosebit de aspri, politica criminală a partidelor „istorice", oblăduite de monarhie. Este încă o mărturie a adîncului patriotism care îl anima pe cel mai mare scriitor satiric al țării noastre.

Marele căpitan. Eroului de la Hodivoia, Stănești, Băilești etc. — *I. Iser, „Facla", 1911*

10 mai, purpură și sînge — *I. Iser, „Facla", 1912*

Şarla şi ciobanii

(Poveste)

Acum vreo şeapte sau opt ani,
Nişte ciobani
Căutau să pripăşească
Un dulău, ca să păzească
Pe oi
De lupi. «Vai de noi!
Vor zice-ndată unii liberi-cugetători —
N-are să vie-o vreme
Cînd oile să n-aibă de lupi a se mai teme?»
Zău, după mine, de multe ori
Cugetătorii-liberi sînt
Fiinţe prea ciudate;
O clipă nu te lasă s-ai parte de cuvînt.
Să n-apuci, din păcate,
Să-ncepi cu dînşii vorba, c-apoi să te mai ţii
Sute şi mii
De cugetări înalte şi reflectări profunde.
De mult rabd, ins-acuma voiesc a le răspunde:
Da, domnii mei,
Cu prea mare dreptate
Aveţi cuvinte de pietate
Pentru miei...
Sau oi... dar, docamdată,
Liberi-cugetători,
Ascultaţi povestea cu ciobanii; ori...
Eu voi tăcea ca să v-ascult.
Nu zău! Îmi place foarte mult
S-aud palavre lungi şi late,

Şi despre-aceasta probe pot da necontestate:
La Cameră sînt nelipsit.
Şi, la tot ce s-a vorbit
În Atheneu
Eu
Am fost cel mai fidel dintre auditori.
Fac haz pe oratori...
Dar... să lăsăm acestea,
Şi povestea
Începută să urmăm:
Ciobanii noştri, aşadară,
Plecară
Dulăul să-şi găsească.
Umblară cît umblară
Şi deteră-n sfîrşit
D-o javră jigărită,
De foame leşinată, cu părul năpîrlit.
Cum îi văzu,
Potaia-afurisită
Îşi puse coada-ntre picioare, făcu trei tumbe şi-ncepu
Să se tăvălească,
Să se linguşească,
Să chelălăiască,
Ca toţi cîinii nemţeşti
Cînd, leşinaţi de foame, doresc să-i miluieşti.
Li se făcură milă de şarlă: o chemară,
Şarla-i urmă,
Şi-astfel cu toţi plecară.
O duseră la stînă şi şarl-aci jură
Pe lege. — Cum se poate?
Dar şarlele n-au lege, ş-ar fi de necrezut,
Veţi zice; fugi d-acolo! — Ştiu bine-aceste toate,

Dar iacă s-a putut!
Şarla jură pe lege, onoare, conştiinţă,
Nu rîdeţi, de... să fie un cîine de credinţă.

Ghimpele, an. XIV (1873), nr. 48 (16 decembrie), p. 2, cu semnătura *I. L. C.* şi menţiunea «va urma».

O necuviinţă

«Pofteşte-l la nuntă, să-ţi zică la mulţi ani!» e o vorbă românească veche, care caracterizează pe omul fără tact, fără pricepere şi fără gust, budalaua, mangafaua ce nu poate niciodată înţelege ce se potriveşte şi ce nu s-ar potrivi.

«Poftitul la nuntă» de astă dată este Teatrul Naţional.

Se ştie mai întîi că în admirabila feerie a lui Shakespeare, *Visul*, motivul comic este rezultatul florii magice, pe care drăcuşorul de Puck o dă pe la nasul mîndrei Titania. Zîna, atinsă de parfumul fermecat, se orbeşte pînă într-atîta, că începe a adora pe gogomanul de Bottom, al cărui cap, printr-o ironie a lui Oberon, a fost preschimbat într-un cap de măgar. Mîngîieri, sărutări, alintări, pe toate i le dă Titania, şi el, Bottom, drept orice răspuns, mişcă plin de încredere şi cu satisfacţie din vîrful urechilor.

Se ştie apoi că presa noastră, a cărei licenţă trebuie să despere pe orice om onest — o presă care nu mai are nici un scrupul de limbagiu, o presă care ar merita cenzura pentru nerusinatele ei abateri de la regulele bunei-cuviinţe, o presă, în fine, fără lege, nici Dumnezeu — se ştie că presa noastră a exploatat, şi publicul indus în eroare a primit şi pus în circulaţie o sumă de glume, mai

mult sau mai puțin mitocănești, despre dezvoltarea anormală a ornamentelor auriculare ale prințului nostru moștenitor.

Ne întrebăm dar: cînd tînărul nostru prinț vine într-un Teatru Național, în așa circumstanță, însoțit de mireasa sa, e lucru cu minte, cu tact, cu pricepere, ca Teatrul Național să arate pe Titania mîngîind pe urecheatul Bottom?

Credem că nu, și sperăm că daca pe viitor nu se va suprima scena dintre Bottom și Titania, cel puțin se vor scurta urechile fenomenale ale fericitului, pentru ca aluzia să nu fie prea din cale-afară transparentă și ireverențioasă.

Moftul român, 1893, nr. 2 (29 ianuarie), p. 5.

Suveran și curtezan

Satiră democratică

Un împărat odinioară — și suveranii-s muritori! —
Avea din fire slăbiciunea că strănuta prea deseori.
Acest cusur, la urma urmii, de-i căuta, nu-i vreun păcat,
Dar sînt cususuri populare ce nu merg la un împărat.

Ce leacuri nu-ntrebuințase! Ce rugăciuni la Dumnezeu,
Protector tronurilor! — geaba: sărmanul strănuta mereu!
Un curtezan intim l-întreabă: «De ce ești tot posomorît
Și tot mîhnit, mărite doamne?» «Nu știi cît sînt de amărît!

Strănutul meu leac nu găseşte; vai! mă sfiesc,
nu pot să ies,
La Cameră, Senat, paradă: se simte că strănut
prea des.
Din pricina strănutăturii, eu sînt un prinţ
nenorocit!»
«De ce, măria-ta?» întreabă curteanul său cel
favorit.

«Cum? nu-nţelegi?» «Da, însă, sire, ori să
strănuţi, orice să faci,
La toţi, măria-ta, ca mine, la toţi miroase-a
odagaci[1]!»

Moftul român, 1893, nr. 16 (f. d.), p. 7.

Mare farsor, mari gogomani

Un comediante de bravură
Joacă de patruzeci de ani,
Făcînd enormă tevatură
În faţ-a nişte gogomani.

Dibaci, sub latele-i fireturi,
Ascunde un talent îngust,
Jucînd cu-aceleaşi marafeturi
Aceeaşi farsă de prost-gust.

---

[1] *Odagăci* — numele a doi arbuşti exotici a căror scoarţă aromatică răspîndeşte, prin ardere, un miros plăcut. Se întrebuinţează şi în industria cosmetică; vechi parfum turcesc — ambră. (turc.)

Întîi, cu toţii, zi şi noapte
Îl gratulau pe-acest farsor
Cu ouă moi şi mere coapte —
Dar el urma nepăsător.

L-au maltratat. Ce nu-i făcură?
În brînci afar-au vrut să-l dea...
Aş! răbdătoarea creatură
Că nu-nţelege se făcea.

Primea zîmbind fluierătura;
În dreapta, -n stînga-a salutat,
Şi grav, bravînd huiduitura,
Rolu-nainte şi-a jucat.

Şi-ncet-încet, toţi gogomanii
De-acest farsor au fost nebuni;
La beneficii, în toţi anii,
Flori, daruri, saltanat[1], cununi!

Că-n loc să poarte o tichie,
Ca un farsor ce este, el
Şi-a pus pe cap cu fudulie
O cască mîndră de oţel.

Şi joacă — joacă prost, da-i iese;
Stau paf toţi bieţii gogomani.
Paf! din succese în succese,
De douăzeci ş-atîţi de ani!

Şi, ţine-te, d-acu reclamă:
Măreţ, sublim, nemuritor!
O lume-ntreagă îl aclamă
Ca pe un geniu creator!

---

[1] *Saltanat* — pompă, strălucire, cortegiu. (turc.)

Acuma-mbătrînit în slavă,
Sub casca lui de caraghioz
Şi cam zaharisit la glavă,
Vrea chiar triumful grandioz.

Nobil metal nu e oţelul,
Dar scump destul, destul de greu...
Ca rol[1] fu mare mititelul!
Hai, gogomani, la jubileu!

Protestarea 1906, 28 iunie.

[1] Carol I, rege jubilat în anul 1906 de către guvernul conservator cu prilejul împlinirii a patruzeci de ani de domnie.

Alexandru Macedonski
(1854—1920)

Viitorul teoretician al simbolismului românesc, poetul neoromantic și parnasian, s-a născut în București. Era fiul maiorului Alex. Macedonski, care va ajunge general sub domnia lui Cuza. Debutează cu poezia *Dorința poetului*, publicată în *Telegraful român*, 1870. În anul următor se înscrie la Facultatea de litere din București, face călătorii la Geneva și apoi în Italia. Se reîntoarce în 1872, an care marchează și apariția volumului său de debut: *Prima verba*. Începe o susținută activitate publicistică. Se afirmă ca un caustic poet antidinastic. Urmărit de autorități, pentru satira *10 mai*, pleacă din nou în străinătate (1873). Cînd revine în țară scoate ziarul *Oltul* în care atacă în continuare regalitatea, atitudine curajoasă ce-i aduce, în 1875, o prevenție de cîteva luni. Ca dovadă a „cuminteniei", în 1880 publică revista satirică antidinastică *Tarara*. Anul 1880 este deosebit de semnificativ, pentru Macedonski. Scoate revista *Literatorul*. În 1882, va citi, în cenaclul „Junimii", una dintre cele mai bune poezii ale sale: *Noaptea de noiembrie*, poetul exprimîndu-și plenar revolta împotriva lumii capitaliste, în versuri de o rară frumusețe. Ne apropiem însă de punctul culminant al negrei sale inspirații: în 1882 polemizează cu V. Alecsandri, pentru că bardul de la Mircești, persoană înstărită și academician, a acceptat premiul înaltului for de cultură; în 1883 tipărește epigrama împotriva lui Eminescu. Reacția publică va fi promptă și violentă. Chiar și prietenii și colaboratorii îl părăsesc. Dar această lecție nu va fi asimilată de Macedonski. În 1901 ține la Ateneu

conferința *Teatrul și literatura*, în care-l atacă pe I.L. Caragiale. Publicul îl fluieră... și-l împiedică să o termine. În 1884 pleacă la Paris, scrie versuri în limba franceză, colaborează la reviste franceze și belgiene, dar nereușind să se impună, se întoarce în țară, în 1885, unde colaborează sau tipărește reviste literare; face apoi călătorii în străinătate, revine și publică volumele *Excelsior* (1895), *Bronzes, vers* (1897), *Le calvaire de feu* (1906) — ultimele două vor constitui obiectul unor articole binevoitoare în presa franceză — *Flori sacre* (1912). Din 1916 încep să apară, în presă, rondelurile, Macedonski, teoretician al poeziei sociale și al simbolismului, demonstrînd și în acest fel virtuozitatea sa artistică.

Ce-aş vrea?...

Aş vrea odată iubita-mi ţară
Să se ridice din somnul său
Şi cu glas tare să strige: Piară
Al României oricare rău!
Aş vrea dreptatea să re-nvieze,
Să reînflorească p-acest pământ,
Şi tot românul ca să lucreze
Pentru al ţărei falnic avînt!
Aş vrea ca fala şi fericirea
Să mai umbrească patria mea!
Şi-n orice inimi să văd unirea!...
Iacă, o ! Doamne, iacă ce-aş vrea.

Aş vrea tiranii să nu mai fie!...
Ei să dispară ca fumu-n vînt!
Sau ca nisipul în vijelie,
Zvîrlit în haos dupe pământ!
Aş vrea poporul să fie rege...
Rege odată bietul popor!...
Ca-n lanţuri grele să nu-l mai lege
Autocratul asupritor.
Aş vrea să moară aceia care
Pentru monedă patria-şi vînd!
Să moară-n chinuri de remustrare,
Numai mustrarea să aibă-n gînd!

Aş vrea virtutea să triumfeze,
Viciul să piară de noi zdrobit!
Şi România să prospereze,

Să se înalţe neamu-mi iubit!
Aş vrea iubirea să predomnească,
Să nu mai fie ură-ntre noi!
Numele ţării să strălucească!
Ţara să scape de sub nevoi!
Aş vrea, o! Doamne, să văd poporul
Zdrobind p-aceia ce-l asupresc...
Să văd acvila că-şi reia zborul
Falnic cu neamul cel românesc!

Oltul, an. II (1874), nr. 25 (28 martie).

Gîngavul politic

Jos streinul ce domneşte,
Legile dispreţuieşte,
Vrea pe bete să ne dea,
    Vodă Car...
    Vodă Car...
Trădătorul... Caragea!

Cu mişei se înconjoară,
Împilează şi omoară
În urgia lui cea grea,
    Vodă Car...
    Vodă Car...
Nemblînzitul... Caragea!

Patria cea strămoşească,
Cu o mînă duşmănească,
Pune la mezat să stea,
    Vodă Car...
    Vodă Car...
Vînzătorul... Caragea!

Vai! Moșia românească
A fost scris s-o stăpînească
Un mișel, un venetic,
Vodă Car...
Vodă Car...
Vodă cel cu suflet mic.

O! români, sculați cu toți
Dacă sînteți strănepoți
Neînvinșilor eroi!
Piară Car...
Piară Car...
Caragea cel dintre noi!

Muma noastră-ngenuncheată,
Sărăcită și trădată,
Zace sub urgie grea,
Pe cînd Car...
Vodă Car...
În palat stă... Caragea.

Oltul, an. III (1875), nr. 8, cu titlul: *Gîngavul politic din timpul domnilor străini.*

Al II-lea Gîngav politic

Cine-i prințul care fură
Și cinstit că e se jură,
Roade-aur, Papă-tot?
Este Ho...
Este Ho...
Este prințul Ho... tentot!

Noua țară își urăște,
Numai pe ai săi iubește:
Le-a rămas compatriot —
Ho! lui Ho...
Ho! lui Ho...
Prințului Ho... Ho... tentot!

El era uitat în tină,
Țara-l scoase la lumină;
Tron, avere, i-a dat tot;
Însă Ho...
Însă Ho...
Fu și-n suflet Hotentot!

Țara care-l făcu mare
E împinsă la pierzare,
I-a luat din pungă tot
Prințul Ho...
Prințul Ho...
Infernalul Hotentot!

Moștenirea strămoșească
A fost scris s-o risipească...
S-au spălat de ea pe bot —
Ho! lui Ho...
Ho! lui Ho...
Prințului cel Hotentot!

Hotentoția acuma
Zice: «S-a trecut cu gluma!»
Dar el astăzi cere tot:
Jos cu Ho...
Jos cu Ho...
Jos cu prințul Hotentot!

Astfel pat orice popoare
Ce-ncălzesc la al lor soare
Venetici mişei şi hoţi,
    Răi ca Ho...
    Hoţi ca Ho...
Cel mai hoţ din Hotentoţi!

Oltul, an. III (1875), nr. 9, cu titlul: *Istoria unui prinţ de peste nouă mări şi ţări, povestită de un gîngav.*

Noaptea

Vodă în palatu-i doarme şi visează:
Roşii[1] pe afară beau şi chiuiesc;
Mareşalul curţii banii stă de-aşază
Ai acelor care beau, dorm şi domnesc!
Numai sărăcimea n-are nici o pace —
Dar cocoşul cîntă... *ziua* să va face!

Lumea noastră însă fiindcă e mare:
La Berlin stă Bismark lîngă un biurou,
Neputînd să doarmă, căci în cuget are
Să ne pregătească un gheşeft mai nou:
Ale noastre *mine* nu i-ar cam displace!
Şi e încă noapte... *ziua* nu să face!

Dacă ne-am întoarce iar în capitală,
Chiar pe Rusetache l-am găsi deştept
Şi cu cătătura lui cea infernală
Stînd lîngă o masă în picioare drept;
Pentru biata ţară nu mai este pace:
Brătianu-alături plan războinic face!

[1] *Roşii* — poreclă dată liberalilor de către politicienii conservatori.

Cine însă-acuma în palat strănută?...
După strănutare e măria-sa...
A răcit să vede... Ţara e pierdută,
Ţara e pierdută dacă ne-ar lăsa...
Vodă a fost mare şi războaie face,
Dar ar face bine să ne cam dea pace!

Tarara, an. I (1880), nr. 3.

Visul

M-am visat... Un vis... dar care?
Lucrul e foarte-ncurcat,
Însă astfel de-ntîmplare
Ş-altora li s-a-ntîmplat.
M-am visat... căprar nemţesc
Şi apoi domn românesc!

Se făcea că Brătianu,
Care e vestit poznaş,
M-aducea cu geamantanu
Pe vapor, spre Baziaş;
Şi-mi ziceam în vis: «Se poate!»...
Dar în vis se cam pot toate!

Se făcea apoi, în ţară,
Că sînt domn şi ghinărar,
Măcar că mă dau de-ocară
Unii ce-mi ziceau «căprar»!
Însă le plîngeam de milă,
C-aveam lista mea civilă!

M-am visat — Doamne ferește! —
Visu-aci e-ngrozitor,
Căci visam că mă ureşte
Tot nerodul de popor,
Că-mi striga că la Berlin
Voi să plec cu sacul plin!

Nu e vorba, îmi făcusem
Ca oricare rostul meu,
Dar că ţara n-o vîndusem
O ştiam prea bine eu,
Şi pe Bismark de chezaş
Îl aveam, că mi-era naş!

Dar, pe cînd visam mereu...
M-azvîrliră-ntr-o căruţă
Şi, strigîndu-mi «Găgăuţă!»,
Iscăleau paşuşul[1] meu!
Şi-mi sfîrşii visul aşa
Şi încălecai pe-o şa!

Tarara, an. I (1880), nr. 4, p. 58—59.

Cetăţeanul şi toboşarul

Ce ciudat lucru îmi pare
Cînd eu trec pe la palat
Ş-aud garda de onoare
Bătînd toba ne-ncetat!

«Toboşar, vă cer iertare,
Fi-va oare ce-am aflat?...
Mi s-a spus cu-ncredinţare,

[1] *Paşuş* — paşaport.

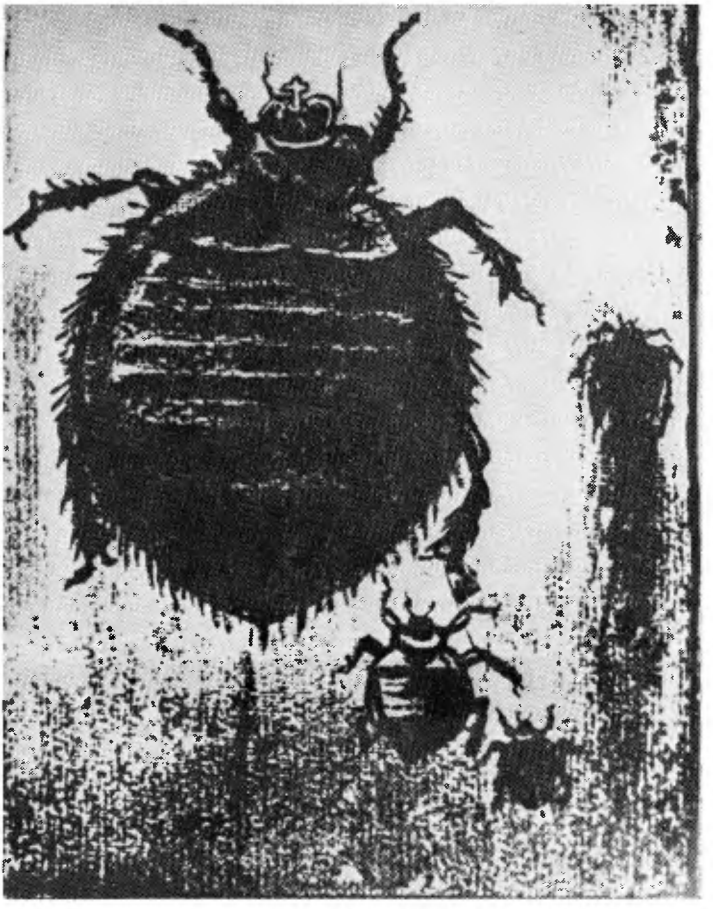

M.S. Menirea e să sugă. — *Anonim, „Facla“, 1912*

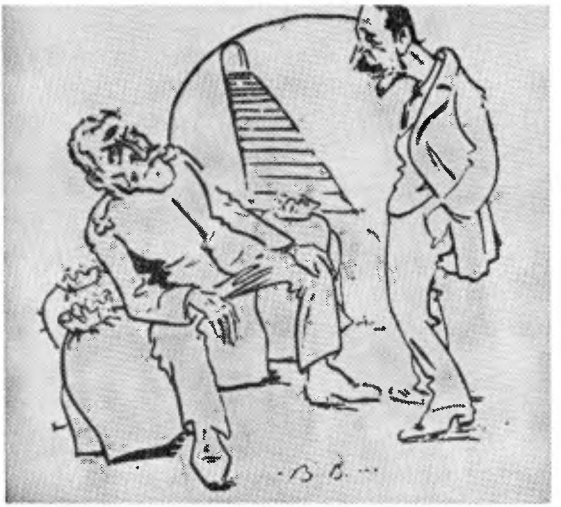

Carol I (către Ionel Brătianu)
— Babacul dumitale mi-a dat în 12 ani 12 moșii și d-ta abia mă făcuși acționar la tramvai ! ! *B'Arg. „Adevărul", 1912*

La palat,
La palat,
La palat c-ar fi mezat!»

«E mezat, fără-ndoială,
Însă vezi-ţi de-al tău drum,
Căci n-ai bani de-arturiseală[1],
Prea sărac eşti! — Dururum!...

Dururum! — S-arturisească
Numai la-mpăraţi e dat!...
Fapta nu e românească...
La palat,
La palat,
S-a scos ţara la mezat!

Dururum! Această ţară
A trecut prin multe, dar
Azi mi-e teamă să nu piară,
Căci de ea n-aveţi habar!
Moşii şi strămoşii noştri
Ca s-o vîndă n-au lăsat!...
Deci deschideţi ochii voştri,
La palat,
La palat,
S-a scos ţara la mezat!

Ce să facă toboşarul
Singur, fără ajutor?...
În tăcere-şi bea amarul,
Căci stă mort acest popor!

---

[1] *Arturiseală* — licitaţie.

Dar ridice-se odată
Ca un val înfuriat
Şi-i dau mîna mea îndată —
La palat,
La palat,
Ţara nu va sta-n mezat !»

«Ce mi-ai spus mă îngrozeşte;
Însă şterge-ţi plînsul tău!...
Cu trădarea, ura creşte,
Marea-şi umflă valul său;
Aibi speranţă, toboşare,
Din senin ieri a tunat!
Răzbunare! Răzbunare!»
La palat,
La palat,
S-a scos ţara la mezat!

Tarara, an. I (1880), nr. 4, p. 60—63.

Să trăiască Vodă

Azi, în ţara românească,
Plîng ţăranii nemîncaţi,
Vodă, vodă să trăiască,
Iar ţăranii să muncească:
De-aia sînt din cer lăsaţi!

La Berlin sudoarea noastră!
Munca noastră, la Berlin...
Pentru prinţii de la Rin
E făcută ţara voastră!
Pentru voi, muncă şi chin;
Sînge, bani, pentru Berlin!

Plînge ţara românească
Cu suspin înnăbuşit?
Vodă, vodă să trăiască,
Iar ţăranii să muncească:
Ţara-ntreagă-a-nnebunit!

Ce!... Nu este fericire?...
Nu e aur în palat?...
Baluri cum nu s-au mai dat
Nu să dau cu strălucire?
N-are orice zvînturat
Tată, mumă, la palat?...

Rîzi, o, ţară românească!
Rîzi, că ei te-au fericit!
Vodă, vodă să trăiască,
Iar ţăranii să muncească:
Ca să-i dea tot ce-au muncit!

Vodă ştie româneşte
Şi, de cînd noi l-am adus,
Niminuia n-a mai spus
Nici o iotă pe nemţeşte!
Îi sînt prea plecat supus:
Ţara jos şi vodă sus!

Tarara, an. I (1880), nr. 10, p. 153—155.

Vodă Trefleac I

Mica mea poveste, deşi este veche,
Va rămîne nouă în oricare veac.
N-o să i se afle lesne o pereche,

Că este din vremea lui Vodă Trefleac!
Un domn preistoric acest vodă e,
Şi i s-au zis astfel, nu ştiu pentru ce!

Tat-său îşi vînduse ţara părintească,
Dar fiul său alta cîştigă-ntr-o zi;
Pozna face multe, pozna să trăiască,
Cu un tron, c-un sceptru, pozna-l hărăzi;
Veneticul, însă, tot venetic e,
Şi rămîne astfel, nu ştiu pentru ce!

Trefleac-vodă-al nostru venetic rămase
Şi cu veneticii să sluji-ntr-atît,
Încît ţara-ntreagă gata o şi dase,
Bine ferecată şi cu ştreangu-n gît.
Şi poporul, care paza legii e,
De tot amuţise, nu ştiu pentru ce!

Deodată, însă, vestea se iveşte
Că Trefleac îşi caută un moştenitor,
Locul nu-i mai place, clima nu-i prieşte,
Îi pare-o povară a fi domnitor;
Şi, fiindcă ţara o moşie e,
Vodă are dreptul s-o dea pe orice!

Nu prea ştiu poporul ce-a făcut atunce,
Nu ştiu dacă vodă pe tron a mai stat
Şi nu ştiu cu pietre de-a-nceput s-arunce,
Sau moştenitorul de l-a întronat.
Însă ştiu povestea c-am spus-o cum e,
Iar dacă am spus-o, nu ştiu pentru ce!

Tarara, an. I (1880), nr. 14, p. 211—212.

Constantin Bacalbaşa
(1856—1935)

Fratele mai mare al lui Anton Bacalbaşa este unul dintre cei mai notorii gazetari ai vremii, manifestînd, în general, o atitudine democrată, criticînd, cu posibilităţile sale literare modeste, unele dintre instituţiile vremii, neocolind nici monarhia. Atras de teatru (a fost director al Teatrului Naţional), scrie în colaborare cu cei doi fraţi — Anton şi Ion — o „revistă umoristică în trei acte şi un tablou", intitulată *Pardon* (1899), care va fi respinsă de comitetul Teatrului Naţional, nu pentru că avea „aluziuni politice în contra guvernului" — după cum afirmă C. Bacalbaşa — ci pentru comicul său vulgar.

Este autorul a patru volume de memorii — *Bucureştii de altădată* (1927—1932) — care se citesc şi astăzi cu interes.

10 Mai

Bucură-te și te înveselește astăzi, nație română.

Astăzi stăpînul tău, cezarul tău glorios, acela care «și-a clădit în timp de luptă al său regat și în timp de pace al său palat», sărbătorește a patra lui încoronare de rege și a patra proclamare a neatîrnării tale politice.

Astăzi cezarul, cezarul tău de carton, va trece mîndru prin mijlocul tău, iar tu, recunoscătoare pentru marele și viteazul tău căpitan, pentru acela care a înfruntat cu... ocheanul său toate bătăliile sîngeroase de la Plevna, te vei pleca cu respect înaintea lui, îți vei scoate pălăria și vei striga: «Ura!»

În urma cezarului tău, vor veni mai-marii țării și ai tăi, sfetnicii și dregătorii de altădată, miniștrii, generalii și mandatarii națiunii de astăzi.

Vei vedea trecînd pe omul-glumă, în a căruia mîini stă soarta astei țări, pe răzvrătitul și pe democratul de la 48, pe republicanul de la 70, pe biruitorul lăcustelor de la 85, și va trebui să-ți pleci fruntea, nație română, și să strigi: «Ura!»

Vei vedea trecînd pe viitorul tău stăpîn și, înaintea acestui copil *nevinovat*, va trebui să-ți iei căciula și să dai semne de veselie.

Vei vedea trecînd pe toți îmbogățiții unei nopți norocoase, pe toți sicofanții[1] și netrebnicii, pe toți

[1] *Sicofant* — denunțător, ticălos.

trîntorii şi îmbuibaţii, şi tu, vecinic respectuoasă şi umilită, vecinic cu căciula în mînă şi cu zîmbetul pe buze, vei striga Evoche![1] stăpînilor tăi!

Nu-i aşa că eşti mulţumită, liberă şi independentă, naţie română?

Nu-i aşa că te simţi mare şi glorioasă, că simţi apăsînd parcă pe frunte-ţi coroana turnată din oţel şi din sînge a regelui tău şi că te simţi încălzită la razele aureolei ce-i înconjoară capul?

Nu este aşa, spune?...

Pentru a da mai multă strălucire sărbătoarei şi pentru ca *comedia să fie naţională*, se simţea mare trebuinţă de costume ţărăneşti. Nu poate petrece majestatea-sa regele fără ca şi poporul său, fără ca şi *iubitul* său popor să petreacă.

Trebuia neapărat ca schilozii şi ologii, ca nenorociţii gloriei naţionale să figureze şi ei în cortegiul cezarului, care voieşte să dovedească orişicînd iubirea lui adîncă pentru ostaşii săi.

Trebuia ca plugarii să fie şi dînşii înhămaţi la carul triumfal al marelui căpitan şi, de aceea, îmbrăcaţi în costume teatrale, o droaie de primari, de notari şi de pomojnici[2], toţi rumeni şi voioşi, au fost trimişi la Bucureşti de către cei 30 de prefecţi, fără a mai număra pe melancolicii purtători de cealmale[3] şi de fesuri, cu care lăcustele Dobrogei au ţinut să completeze parada aceluia care este viteaz între viteji.

Trebuia ca, pentru ziua cea mare, toate ruinele să se acopere cu steaguri şi cu flori, toate rănile şi toate durerile să se acopere cu surîsuri, toate

---

[1] Strigăt antic de laudă şi mulţumire.

[2] *Pomojnic* — subprefect.

[3] *Cealma* — turban.

mizeriile să se învestminteze în haine de sărbătoare.

Aceasta vă este țara? Acesta vă este poporul?

Aide, destul cu gluma, destul ați jucat comedia.

Unde este neatîrnarea nației și fericirea poporului, unde este libertatea și belșugul, unde sînt roadele vitejiei de la Plevna, unde?

Să tacă trîmbițele voastre mincinoase, să amuțească gurile voastre care batjocoresc cu urările lor ranele și mizeria poporului, să se sfîșie podoabele sărbătorești, cînd cîmpiile gem sub povara mizeriei, cînd plugarii își iau lumea în cap, speriați de biruri și de sărăcie, cînd calicimea orașelor lîncezește și cade pe pavelele stradelor, sfîrșită de nemîncare.

Nu, nu este poporul acela care ia parte la veselia stăpînului.

Ah! cînd va ieși poporul pe stradele Bucureștilor, obștea puternică și dezlănțuită, atuncea nu se vor mai vedea borangicuri fine și bete cusute în fireturi și în fluturei, burte umflate și obrazuri înflorite de bun trai.

Atuncea se va vedea poporul așa cum este, uscat, sărac lipit pămîntului, flămînd și dezbrăcat.

Atuncea se va vedea unde duce nemîncarea, bordeiul umed și fără lumină, zdreanța putredă și împeticată, biciul zapciului și birul stăpînirii.

Atuncea nu se vor mai auzi răsunînd pe sub ferestrele bogaților și a poleiților strigăte de umilință și de fericire, dar glasul puternic al mojicilor va tuna răzbunarea și va proclama dreptatea....

Acuma însă... puteți petrece încă, preacinstiți stăpîni.

Cuțitul se vede că n-a dat încă de os și mulțimea flămîndă se vede că nu s-a deșteptat încă.

Acuma, cît mai aveți vreme, călcați înainte, sub talpa voastră, pe poporul *blînd* și muncitor și trîmbițați în lumea largă mulțumirea voastră și dobitocia celor ce vă rabdă pe umerii lor.

Clădiți în timp de pace palaturi din munca și sudoarea sărmanului, clădiți în timp de lupte regaturi din sîngele și viața lui.

Sugeți, prădați, jefuiți, pînă mai aveți vreme.

Băgați de seamă însă... *leul începe să se deștepte!*

Drepturile omului, an. I (1885), nr. 80 (11 mai), p. 1.

Alexandru Vlahuţă
(1858—1919)

Autorul poeziei-pamflet *1907* s-a născut în Pleşeşti, judeţul Tutova (astăzi comuna Alexandru Vlahuţă). După absolvirea liceului din Bîrlad, se înscrie la Facultatea de drept, din Bucureşti, dar, privat de condiţii materiale, este nevoit, curînd, să ocupe şi el diferite funcţii. Astfel, printre altele, în 1880 predă latina şi româna la gimnaziul „Văcărescu" din Tîrgovişte. În aprilie îi apar primele poezii, în *Convorbiri literare*. Este destituit din postul de profesor pentru atacurile sale împotriva moravurilor înaltei societăţi din Tîrgovişte. Colaborează la diferite reviste cu versuri, nuvele şi articole, ţine conferinţe, iar în 1886 publică prima carte, *Nuvele*, care va fi succedată, în 1887, de *Poezii*, iar în viitorii ani de alte volume de versuri, schiţe şi nuvele (chiar şi de un roman — *Dan*), interesante ca tematică.

În cărţile lui Vlahuţă găsim abundente pagini de critică şi satiră socială împotriva moravurilor vremii şi împotriva monarhiei.

Dorul craiului Zaraf

Aur, subt a mea privire
Cît de drăgălaș lucești,
Tu ești glorie, tu mărire,
Fericirea mea tu ești!

Înjosit, plin de rușine,
Pentru tine viețuiesc
Stînd pe-un tron ce nu-i de mine,
Într-o țară ce urăsc.

Pînă ce n-oi calici-o,
Ș-oi avea să-i iau ceva,
Hula ei voi suferi-o,
Ca un scai voi sta pe ea.

Dar atunci cu mulțămire
Voi lăsa-o binișor,
M-am născut zaraf din fire
Și zaraf voiesc să mor.

Mult timp însă, o, durere!
Ca un rege-am să prînzesc,
O, cartofi, străbună bere,
Tot cu voi am să sfîrșesc!

Epoca, an. I (1886), nr. 238 (10 septembrie), p. 2.

Țara de pripas

Un vechi tolbaș de vorbe late,
Om norocos din cale-afară
S-a pomenit pe neașteptate
Stăpîn peste-o întreagă țară.

Din ea-și făcu o prăvălie,
Și ca un negustor de treabă,
Pentru ca-n lume să se știe,
Prinse-a striga de la tarabă:

«Poftiți aici! Oricine are
Obrazul fără de rușine
Ș-o conștiință de vînzare...
Poftiți să faceți tîrg cu mine!

Prostie, lene, lingușire,
Eu cumpăr tot. Veniți aici!
Și cei mai nărăviți din fire
Mi-or fi tovarăși și amici.

Eu dau tot felul de noroace,
Căci sînt atoateștiitorul,
Măriri, averi... Să vie încoace
Toți trîntorii ce le duc dorul!...»

Așa, sînt zece ani de cînd
Pe norocosul negustor
Îl auzim mereu strigînd,
Și mușteriii vin de zor.

În zece ani ce de-a lingăi
Nu se văzură-n slujbe mari,
Cîţi oameni fără căpătăi
N-ajunseră milionari!

Veniţi şi voi, străini calici,
Şi strîngeţi tot ce-a mai rămas!...
.....
Ce să mai faci? Ce să mai zici?
Sărmană *ţară de pripas!*

Epoca, an. I (1886), nr. 259 (4—16 octombrie), p. 2.

Auri sacra fames[1]

Pretutindeni — eterna lege a selecţiei.

În firea unui om s-alege o patimă care covîrşeşte şi întunecă pe celelalte, o patimă care robeşte şi umple toată viaţa acestui om. Omul acesta nu respiră, nu cugetă, nu simte, nu se bucură, nu se mîhneşte, decît prin această patimă. Pentru beţiv toate se reduc la un vin bun, pentru cartofor, la o venă[2] extraordinară.

Cînd omul e slujit de un noroc statornic în desfăşurarea patimii, devine erou. Legenda, istoria, faima îl vor pomeni de-a pururi.

Peste două sute de ani bătrînii vor povesti copiilor, în stilul basmelor, multe din lucrurile pe care noi le vedem aievea:

...A fost odată, a fost un rege cumplit şi lacom, care s-a lăsat ca o foamete strașnică asupra unui popor nenorocit, blajin, darnic şi îndurător din

[1] Blestemata foame de aur. (lat.)
[2] *Venă* — noroc, şansă (la jocul de cărţi).

cale-afară. Și era foarte iubitor de aur regele acela, și se-mpînzise pomina-n lume despre grozava lui zgîrcenie. Și nu mai avea saț de bogăție, și nici o milă n-avea de supușii lui. Că munceau bieții oameni din zori pînă în puterea nopții, și banii tuturor curgeau gîrlă în haznalele[1] domnești, și ca într-o groapă fără fund se istoveau averile, fără s-o poată umplea. Și nu era chip să se apropie sărac de pragul palatului lui, ori să se bucure flămînd din rămășițele mesei lui. Că de era ananghie în țară, și de se văicărea norodul sub povara birurilor grele, și de strigau asupriții împotriva lacomilor asupritori, el își astupa urechile și închidea ochii la toate. În jurul tronului lui veneau vechilii lingușitori și-i spuneau ce păduri mai sînt în picioare și ce bunuri au mai rămas neprefăcute în aur, în cuprinsul țării. Și se tăiau codrii, și se cotropeau moșiile, și se pustiau satele și curțile boierești, și toată gospodăria țării se dărăpăna sub biciul și nesațiul acelui rege strașnic și a neînduraților lui samsari.

Bani, bani și iar bani, atîta știa el. În bani se încheiau toate gîndurile, toată simțirea și toate pornirile vieții lui. Pentru celelalte lucruri, nervii lui, inima și creierul lui erau de piatră.

Dacă s-ar fi aflat vreodată singur în fața unui bandit ce i-ar fi strigat cu pistolul întins: «punga sau viața», ar fi stat mult pe gînduri, nehotărît... neștiind de care să se despartă. Și nu numai că n-a miluit în viața lui pe nimeni, dar el lua paraua de nafură a văduvii și bucățica de pîine din gura orfanului, și, fără nici o mustrare, privea la suferințele și obida supușilor săi. Și toți sără-

[1] *Hazna* — vistierie.

ceau, numai el se îmbogățea. Și de ce se îmbogățea, tot mai lacom era și mai ahtiat de bani era. Ajunsese țara la sapă de lemn. Se vindeau brațele muncitorilor și cinstea familiilor, se topea îmbrăcămintea icoanelor și toate podoabele bisericești se prefăceau în bani, doar se va potoli foamea de aur a acestui rege hămesit.

.....

Departe, departe, dincolo de hotarele domniei lui, în mijlocul unui codru înalt și des ca peria, era tăinuit un castel vechi de piatră. Sub temelia acestui castel se afla o hrubă uriașă, la o adîncime mare, în umedul întuneric al pămîntului.

E noapte. O liniște îngrozitoare îneacă și codru și castel. Singur regele, înfășurat într-o mantie neagră, c-o lampă în mînă, pe o scară tăinuită, scoboară trepte multe în adîncimile pămîntului. Foșnesc faldurii mîntălii în mutenia bolților triste, și umbra lui înaltă tremură, joacă înfiorător, fantastic, lunecînd pe ziduri...

Se oprește. Scoate-o cheie. O mare ușă de fier se învîrtește din țîțîni, c-un scîrțîit metalic. În fund, pe lespezi de marmură, ca un munte se ridică colosala movilă a bănetului de aur. Ochii lui scînteie de focul unei beții pătimașe și infernale... Atîrnă lampa de zid. Un tremur îl cuprinde din tălpi pîn-în creștet. Fața i se aprinde ca de dogoarea unei grămezi de jeratic. Se-neacă de atîta voluptate. Mai privește o dată, fioros, în juru-i, apoi își leapădă mantaua, răsuflă din adînc și se aruncă cu fața în jos, ca pe-o claie de fîn, pe zornăitoarea grămadă de aur. Pătimaș, amețit, nebun de fericire, se vîră în bănetul răcoritor și luciu, își îngroapă brațele goale pîn-în subțiori, apoi picioarele pîn-în șolduri, apoi trupul pîn-în gît, pîn' la gură... mai scurmă dedesubt, cu mînile,

cu vîrful picioarelor. Se-neacă şi dispare cu desăvîrşire în colosul comorii lui...

Au trecut multe zile, au trecut ani la mijloc, şi l-au căutat în toate părţile, şi nimic nu s-a putut afla de urmele acestui împărat.

Tîrziu de tot s-a descoperit acea bogăţie ascunsă şi s-a aflat leşul regelui îngropat acolo, vînăt, spăimîntător, cu ochii holbaţi, cu gura căscată şi plină de napoleoni, cu pumnii strînşi... Anevoie i-au putut deslesta degetele, înţepenite în ultima strîngere a acelui metal fermecător, a cărui patimă îl supuse cu atîta străşnicie.

Şi multe sute de ani, copiii se vor ruga de părinţii lor să le spuie basmul cu *împăratul avar.*

Lupta, an. IV (1887), nr. 197 (6 martie), p. 2.

1907

Minciuna stă cu regele la masă...
Doar asta-i cam de multişor poveste:
De cînd sînt regi, de cînd minciună este,
Duc laolaltă cea mai bună casă.

O, sînt atîtea de făcut, vezi bine,
De-atîtea griji e-mpresurat un rege!
Atîtea-s de aflat! — Şi, se-nţelege!
Scutarul[1] lui nu poate fi oricine.

«Ce ţară fericită, maiestate!...
Se lăfăieşte gureşa Minciună.
Că numai Dumnezeu te-a pus — cunună
De-nţelepciune şi de bunătate —

[1] *Scutar* — scutier, aghiotant.

Păstor acestui neam, ce sta să piară,
Ce nici nu s-ar mai şti c-a fost, sărmanul,
De nu-şi afla sub schiptrul tău limanul,
De nu-ţi sta-n mînă bulgăre de ceară.

Că tu sălbatici ai găsit aice,
Sălbatici şi mişei şi proşti de-a rîndul,
Şi-o sărăcie — cum nu-ţi dai cu gîndul...
Dar faci un semn — şi-ncep să se ridice

Oştiri, cetăţi, palate — lume nouă,
Izvoarele vieţii se desfundă,
De pretutindeni bogăţii inundă, —
Şi tu le-mparţi cu mîinile-amîndouă.

Azi, la cuprinsul tău rîvneşte-o lume,
E-o veselie ş-un belşug în ţară,
Că vin şi guri flămînde de pe-afară —
Tot crugul[1] sună de slăvitu-ţi nume.

Ia uită-te pămîntul ce-mbrăcat e...
Cresc flori pe unde calci, şi rîde firea.
Tu-mparţi norocul numai cu privirea —
Încai ţăranii zburdă pe la sate!...»

Şi-i place regelui. E lucru mare
Cum farmecă pe regi Minciuna. Drept e
Că ea, de mult, pe-a tronurilor trepte
A fost cea mai aleasă desfătare.

.....

«Măria-ta, e un străin afară,
Cam trenţăros — dar pare-un om de seamă.
Şi... *Adevărul* parc-a zis că-l cheamă...
De unde-o fi? Că nu-i de-aici din ţară.»

[1] *Crug* — orbită a lunei sau a unei planete; crugul cerului = bolta cerească.

Minciuna palidă-şi opreşte glasul:
«O, nu-l primiţi! Îl ştiu, e vestitorul
De rău, ce face pe-atotştiutorul
Şi vede prăbuşirea la tot pasul!

E cel ce împotriva ta conspiră,
Invidia în inima lui geme
Şi gura lui e plină de blesteme.
Tu nu poţi auzi ce vorbe-nşiră...»

«Şi totuşi — zice regele — să vie!»
Dovadă că chiar la palat Minciuna
Nu e biruitoare-ntotdeauna.
Fac şi monarhii cîte-o nebunie...

Privind în ochii regelui, străinul,
Cu braţele pe piept încrucişate,
Răspică vorba: «Ţara, maiestate,
E-n durăt greu. Tu nu-i auzi suspinul,

Căci muzici cîntă-n juru-ţi. Şi slugarnici
Adormitori, ca-n zid, te-mpresurară,
De nu mai poţi vedea pe cei de-afară,
Pe bunii tăi supuşi, — cei mulţi şi harnici.

Că n-ai cercat spre ei să-ţi spinteci cale,
Să ştii şi-n ţara ta ce suflet bate.
N-ai vrut decît spinări încovoiate
Şi guri deschise laudelor tale.

Că de-a fost om să-ţi steie *drept* în faţă,
Ca pe-un vrăjmaş l-ai depărtat de tine.
Bătrînii pier; dar oaste nouă vine
Şi dureroase lucruri mai învaţă!

Părăzi, decor de teatru, luminații,
Tot ce pe vulg și pe copii înșală,
Aceasta-i toată slava ta regală,
Pe tristul gol din juru-ți — decorații!

Tu-n țara asta nu vezi decît raiul
Ce-ai tăi ți-l ticluiesc într-o clipită:
Ruină-i sub hîrtia poleită,
Sub crăngi de brad trosnește putregaiul.

Dar tu ești fericit. Lingușitorii
Înalță imnuri proslăvirii tale
Și fac să n-auzi cîntecul de jale
Cu care-și adorm foamea prășitorii.
.....
Nu ți-ai iubit poporul, maiestate!
Sau nu l-ai înțeles — și e totuna.
De sus și pînă jos s-a-ntins minciuna,
Ea leagă și dezleagă-n țară toate.

Iar ca să-ți dea o spumă de mărire,
Ca pe-un copil te poartă și-ți arată
Sclipiri și flori...
Afla-vei tu vreodată
Cumplita vremilor destăinuire?...

Și ce speranțe se puneau în tine,
Ce vesel ți-a ieșit poporu-n cale,
Cu pîine și cu sare!... Osanale!
Mîntuitorul lui — credea că-i vine.

Ce vesel ți-a ieșit poporu-n cale!
.....
Și ce credință trist-o să-i rămînă,
Că n-ai putut spre el întinde-o mînă,

Din greaua platoș-a trufiii tale!»
.....
C-acestea *nu* l-au deșteptat pe rege,
Că Adevărul a fost dat afară
Și slugile l-au îmbrîncit pe scară —
Firește — de la sine se-nțelege.

*

Trec anii. Și ce dulce-i amăgirea!
«*Tu zeu ești printre regi! Mărire ție!*»
În jîlțu-i moale, tolănită, scrie
Cu pana ei de aur, Lingușirea

De-abia se isprăvește-o sărbătoare,
Și-ncepe alta. Muzicile cîntă...
Îmbracă-te-n podoabe, Țară sfîntă
Să nu mai știe nimeni ce te doare!
.....
Dar ce e, Doamne, vuietul acesta?
Ce-i freamătul acesta care crește?
Se zguduie pămîntul și mugește,
Ca marea, cînd o biciuie tempesta[1].

Se nalță flăcări, brațe desperate,
Spre ceru-ntunecat, pustiu și rece,
Năprasnic vîntul nebuniei trece
Și spulberă noianul de păcate.

În vaiete se prăbușește-o lume
Clădită pe minciuni. Dar ce mînie!
Cum șuieră cumplita vijelie! —
Sar frații între ei să se sugrume.

---

[1] *Tempesta* — furtună, uragan. (it.)

Uscata brazdă cere iarăşi sînge.
Femei cu părul despletit, nebune,
Şi-asmut copiii la omor. Genune,
Puhoi de ură ce zăgazu-şi frînge!

Deschide ochii mari bătrînul rege
Şi, tremurînd, din jîlţu-i se ridică.
Au cine liniştea lui scumpă-i strică? —
.....
Şi-al vremii rost el tot nu-l înţelege.

Viaţa românească, an. II (1907), nr. 5 (mai), p. 236—241.

Gheorghe din Moldova
(1859—1909)

Gheorghe Kernbach, cunoscut sub numele de Gheorghe din Moldova, s-a născut în Botoşani. După ce îşi face studiile superioare în Italia, este magistrat şi prefect în oraşul natal, apoi la Iaşi. Colaborează la *Contemporanul*, *Emanciparea*, *Lumea ilustrată* şi-şi va strînge versurile în volumul intitulat *Poezii* (1894).

Doină din Moldova

Foicică de pelin,
Din Viena și Berlin
Toată rălele ne vin
Cu năduf și cu suspin...
Că la noi nemții-s stăpîni
Ca-ntr-un sat fără de cîni!
N-ar ajunge pînă mîni!

Vin poruncile, vin, vin,
Vin pe sîrmă din Berlin,
Și voința neamțului
Lege-i azi românului!
Voința streinătății
Stă la poarta judecății,
Purtînd cumpăna dreptății!

Ce faci, vodă? Ce gîndești?
Pe la noi de cînd trăiești
Ne-ai umplut de filipești!
Pe la noi de cînd venișI,
Țara toată calicișI!
Nici negoț nu-i, nici îndemn,
Țara stă-n sapă de lemn!

Țara geme de durere,
Tu te-ngrași și beai la bere!
Țara geme-n opinteli,
Vodă-ncheie socoteli!

Țara geme-n angarale,
Vodă numără parale...
Țara geme de tîlhari,
Vodă-i capul celor mari!

La noi cine te-a adus,
Nu-i mai steie fruntea sus;
La noi cine te-a chemat
Să se stingă ne-ngropat,
Nejălit de copilași,
C-a fost dușman și vrăjmaș
Țării care l-a hrănit,
Neamului ce l-a plodit,
Pruncilor ce-a zămislit.

Revista *Ghiță Berbecu*, an. I (1880), nr. 21 (27 martie), p. 1.

Constantin Mille
(1861—1927)

S-a născut la Iași, unde își începe studiile, pe care le va termina la Paris. Înapoiat în țară, se alătură mișcării socialiste, fiind unul dintre principalii reprezentanți ai *Contemporanului*. Colaborează masiv și la alte ziare socialiste: *Drepturile omului*, *Munca* etc. Scrie versuri — apreciate de Eminescu — nuvele, schițe și un enorm număr de articole, în care întîlnim protestul social, satira vehementă a autorului romanului autobiografic *Dinu Milian* împotriva inegalităților sociale, contra monarhiei etc. Spre sfîrșitul vieții, Mille renunță la unele idei pentru care se înflăcărase în tinerețe.

A publicat un singur volum de *Versuri* (1878—1883), la Iași (1883).

Vivat rex, vivat![1]
10 mai 1881

Vivat rex, vivat! — Lachei în turme,
Cu masalale[2] pe stradă, beţi,
Turme plătite de valeţi,
Întind covoare pe-ale lui urme.
Şi la vuietul banilor care
Se-mpart la turma linguşitoare...
S-aude numa-ntr-un cuvînt:
Ura — trăiască regele sfînt!
Vai, astăzi, singur numai, strig, poate:
Trăiască sfînta libertate!...

Vivat rex, vivat! Preuţi slugarnici
Îl ung şi-n slavă îl ridic...
Pe-un om, pe-un rege, pe-un pitic,
Trîntorul celor ce sînt harnici.
Trec mîndre care, poeţii cînt:
«Ziua cea sfîntă, regele sfînt».
Şi-n a lor turme ce oase cată,
Mircească liră iat-o intrată.
Lachei sînt, Doamne, în orice parte:
Trăiască sfînta libertate!...

Vivat rex, vivat! Oh! altă dată
Poporu-n strade altfel răcnea
Şi-un cap de rege jos cădea.
Aşa poporul era odată,

[1] Trăiască regele, trăiască! (lat.)
[2] *Masala* — torţă.

Mîndru de dînsul, rău cu cei răi,
Şi ţara mîndră de fiii săi.
Timpuri măreţe, unde v-aţi dus?
Veac plin de fală, oare-ai apus?
Ce? Singur, oare, striga-voi, poate:
Trăiască sfînta libertate?...

Vivat rex, vivat! Dragă mulţime,
Eroi de luptă, lei plini de foc,
Lăsaţi odată bietul noroc,
Lăsaţi blăstămul pe ciocoime,
Şi-n loc ca tronuri să ziditi,
Cu lacrimi calde să le stropiţi,
În focul luptei zvîrliţi domnie,
Tot ce vă arde şi vă sfîşie...
Şi-atunci cu toţii striga-vom poate:
Trăiască sînta libertate!...

Versuri, Iaşi, 1883, p. 102—103.

Apanajele

Cestiunea apanajelor dovedeşte încă şi mai mult cum se face politică în ţara românească.

Cînd Camerele slugarnice ale d-lui I. Brătianu au votat infama lege a dotaţiunii coroanei, un fel de protestare uriaşă s-a ridicat în toată ţara. Timp de aproape patru ani de zile, opoziţiunea nu a trăit decît din această infamie a guvernului «colecţivist». Presa conservatoare, între toate, era aceea care protesta mai puternic. Arma de bătaie de căpetenie a conservatorilor erau *apanajele*. În întrunirile publice, care orator era mai aplaudat dacă nu acela care atingea scandaloasa

cestiune a *apanajelor?* Cine o exploata mai cu multă înverşunare decît conservatorii?

Se promitea alegătorilor întoarcerea moşiilor furate de la ţară iarăşi înapoi naţiunii. Cu un cuvînt, în lupta contra regimului trecut, unul din punctele pe care se răzăma opoziţiunea, ca să discrediteze pe rege şi pe «colectivişti», oricine ştia că a fost cestiunea apanajelor.

După o luptă uriaşă, «colectiviştii» au fost în sfîrşit doborîţi. Bătrînul căzut în copilărie[1], care stătea de doisprezece ani la putere, graţie complicităţii *cumpărate* a regelui Carol, fu nevoit să se retragă după ce a isprăvit întreaga serie a infamiilor în zilele de 14 şi 15 martie[2].

Cu dispariţiunea «colectiviştilor», a dispărut şi cestiunea apanajelor. Veniţi la putere, sau, mai bine-zis, aliaţi cu oamenii de la putere, conservatorii uitară cu desăvîrşire cestiunea apanajelor. Această cestiune era bună pentru a le servi de armă de luptă, pentru a-i face populari, pentru a discredita pe duşmanii lor, pentru a interesa ţara la îmbrăţişarea cauzei lor. Cînd e vorba de a pune în practică cele promise, în virtutea cărora dînşii au fost aleşi, apoi lucrurile se schimbă. Reacţionarii noştri ştiu să se pună bine cu alegătorii pînă vor trece gîrla. După aceea puţin le pasă! Nicăieri astăzi în presă nu se mai aude de *apanaje* şi de întoarcerea la ţară a moşiilor furate de rege cu complicitatea celei mai slugarnice din Camerele lui Ioan Brătianu! Şi nu numai că nu se mai aude aceasta! Se aud şi alte lucruri!

Se aude că guvernul junimist ar avea de gînd să cumpere castelul Peleş, pentru a-l face şi pe

---

[1] Aluzie la ION BRĂTIANU, şeful partidului liberal.

[2] Răscoalele ţărăneşti din 1888, înăbuşite sub această guvernare.

acesta *donaţiune coroanei*. Şi conservatorii, care tunau şi fulgerau contra infamului regim colectivist, conservatorii, zestrea guvernamentală a junimiştilor, tac, nu protestează, şi mîine vor vota, cu multă umilinţă şi supunere, această nouă spoliare a ţării.

Iată cum se face politica în ţara românească! Din nenorocire, ceea ce se întîmplă astăzi cu conservatorii, era desigur să se întîmple şi cu liberalii disidenţi, dacă erau să fie aduşi ei la putere! Acelaşi sistem pretutindeni! Aceeaşi deriziune politică peste tot locul şi în toate partidele vechi!

Ţara astăzi simte nevoia unui partid nou, care să rupă cu sistemul trecut, care să fie partidul poporului, adus de popor şi, prin urmare, gata oricînd a nu se supune pretenţiunilor lacome a unui rege, *cel mai îngăduit!*

Astăzi toate partidele vechi sînt scîrboasele slugi ale regelui Carol I. E nevoie ca să fie şi partidul care să fie vrednicul reprezentant al poporului. Poporul e singur rege!

Drepturile omului, an. I (1888), nr. 23 (7 octombrie), p. 1.

Mesajul regesc

Vin de la Cameră, unde Carol I a citit Parlamentului mesajul de deschidere a Corpurilor Legiuitoare. Se părea, auzind pe regele României citind româneşte, că aud pe Iulian[1], în rolul poli-

[1] Artistul comic ŞTEFAN IULIAN.

ţaiului Ghiţă din *Noaptea furtunoasă*, citind *Vocea patriotului naţionale*. Primirea făcută regelui României a fost făcută de paşnicii cetăţeni, care, ocupînd toate tribunele, l-au primit cu obişnuitele şi convenţionalele aplauze.

Am ascultat şi am citit mesajul regal. Nimic mai banal şi mai sec decît acest debut al junimiştilor. Păpuşa, care a recitat stilul d-lui Carp[1], a vorbit de relaţiunile exterioare, de starea dinlăuntru, de modificările cerute de situaţiune, a vorbit, în sfîrşit, şi de starea ţăranului român. Aici regele Carol vorbeşte de măsurile care vor linişti «*unele spirite rătăcite*». Aceste *spirite rătăcite* desigur sîntem noi. Şi pentru ce sîntem noi rătăciţi? Pentru că de zece ani de zile, întruna şi pe toate tonurile, am declarat că starea ţăranului e tristă, pentru că veşnic am luptat pentru a deschide ochii poporului, pentru că am prevestit o revoluţie ca aceea de astă-primăvară[2], pentru aceea sîntem spirite rătăcite?

Regele Carol şi toţi miniştrii săi, care de atîţia amar de ani joacă trista comedie parlamentară pe spatele poporului, regele Carol, tovarăşul şi capul clasei exploatatoare care a adus ţăranul la sapă de lemn, care a întins pînă într-atîta coarda că ea s-a rupt, regele Carol, care a răpit de la ţară moşiile ce s-ar fi putut da sătenilor, regele Carol, care grămădeşte milioane peste milioane din sudoarea poporului român, regele Carol are îndrăzneala a vorbi de *spirite rătăcite*.

---

[1] PETRE P. CARP (1837—1918), şeful Partidului Conservator (1907—1912).

[2] Se referă la răscoalele ţărăneşti din anul 1888.

Spirite rătăcite sînt membrii clasei stăpînitoare, care, cu lăcomia caracatiței, cu voracitatea lipitoarei, au supt și sug încă toată măduva țăranului, care, întocmai ca zgîrcitul fabulei lui La Fontaine, au ucis găina pentru a-i lua ouăle de aur.

Spirite rătăcite sînt aceia care, după ce au aprins vulcanul social prin nesocotința lor, astăzi sînt așa de orbi pentru a nu vedea că pe fiecare minut el poate să izbucnească pentru a-i înghiți pe veci, pe ei, comedianți scîrboși și fără prevedere.

Spirit rătăcit, este el însuși, Carol I, care de douăzeci și doi de ani, de cînd domnește în țara românească, nu a gîndit decît să se îmbogățească și pentru aceasta a dat mînă slobodă clasei stăpînitoare ca să sărăcească poporul. Spirit de zece ori rătăcit, acest rege care nu vede că atunci cînd șuvoiul popular va fi pornit și dezlănțuit, el, în calea-i impetuoasă, va șterge de pe fața pămîntului nu numai palaturile bogaților, dar și tronurile regești.

Mesajul regesc dovedește că zvonul care circulă în privința unei legi împotriva noastră are ceva de-adevărat. Cu atît mai bine! Democrația, purcedînd de la o idee și ideile neputînd fi răpuse nici cu sabia, nici cu legile, amenințarea lui Carol I nu ne sperie.

La mesajul regelui care ne insultă, noi vom striga:

— *Trăiască democrația!*

Drepturile omului, an. I, seria a II-a (1888), nr. 48 (3 noiembrie), p. 1.

Trăiască pruncul României

Tunurile își dau sufletul cu zgomot. Clopotele tuturor bisericilor se vaită în văzduh. Boierii și cocoanele s-au dus la *Sinaia*, ca să fie față la botezarea *Pruncului României*, român neaoș, născut dintr-o engleză protestantă și un neamț catolic, devenit, prin *Voința națională, român ortodox* și moștenitor al Moștenitorului Coroanei României.

Trăiască Pruncul României! strigă toată presa liberală și toată presa conservatoare, bez cea polițienească!

Trăiască Pruncul României! strigă bătăușii lui Brătescu și ai lui Crețu, în cap cu *grațiatul* de ieri, grațiosul *Ispas!*

Trăiască Pruncul României! zbiară măturătorii primăriei, bînd vinul ce-a mai rămas pe urma bătăușilor!

Și în fața acestor lucruri care coprinde țara de la palat la coliba țăranului român, noi socialiștii — fii ai poporului român — să nu strigăm și noi în cor, cu întreaga românime?

Desigur că *da*.

Să trăiască, dar, Pruncul nou născut, acela care de abia deschide ochii, dar care, întocmai ca și feții-frumoși din poveste, crește repede, într-o zi ca într-un an, acela care în atotputernicia sa, își întinde puterea asupra țării românești, aducînd lumina în mințile cele întunecate, dînd speranță sufletelor deznădăjduite, încredere punînd în sufletele noastre.

Să trăiască Pruncul României, cel adevărat! Să trăiască socialismul român!

Munca, an. IV (1893), nr. 35.

Anton Bacalbaşa
(1865—1899)

S-a născut la Brăila, a urmat cîteva clase gimnaziale, după care este nevoit să intre „voluntar" în armată, unde va cunoaşte tratamentul abrutizant al căpitanului Tecuţ Ion, care-i va servi drept model în viitoarele sale schiţe. Activează de tînăr în mişcarea socialistă, în presa căreia publică un număr impresionant de articole şi pamflete, în care demască cu sarcasm regimul de exploatare, politicianismul, regalitatea, misticismul, teroarea din armată etc. În 1893, împreună cu I.L. Caragiale, înfiinţează *Moftul român*. Scoate revista *Moş Teacă* (1895), care „a sleit genul umoristic al categoriei în cîteva numere" (Arghezi). Susţinător al „artei cu tendinţă", duce polemici contra „artei pentru artă". În ultimii ani ai vieţii renunţă la unele idei înaintate din anii anteriori, tocindu-i-se totodată şi incisivitatea penei satirice. Se citesc cu interes şi astăzi volumele *Moş Teacă din cazarmă* (1893) şi *Din viaţa militară* (1895).

Prăsila regală
Urechilă moştenitor

Poveste cu tendinţe antidinastice

A fost odată un împărat. Şi împăratul ăsta era calic de mama focului. Îşi întorcea chipiul pe dos cînd se învechea, făcea negoţ de brînză şi de unt proaspăt, aducea pînă şi vaxul de ciubote de la Viena, pentru că acolo era mai ieftin şi transportul nu-l ţinea nici o leţcaie chioară; mă rog, era calic de parcă trăsese pe dracu de coadă toată viaţa şi tocmai acuma se îmbogăţise.

Cu viaţa era mulţumit, ca prostu, că nici deştept nu era, măcar că era şiret ca o vulpe crescută de călugăriţe; numai un necaz avea şi el, că nu-i dăduse Dumnezeu copii. Pesemne că Dumnezeu n-a vrut să se înmulţească neamul lighioilor calice.

Aşa, ce s-a gîndit împăratul? Zicea: «Măre, copii nu-mi trebuiesc, că prea ţin parale multe... Nu-i vorba, de îmbrăcat i-aş îmbrăca eu uşor, că tot rămîn haine de la vizitiii care ies la pensie; de mîncat iar n-ar fi greu: aş cere *probele* de la garda palatului în fiecare zi — da', oricum, tot te sfănţuiesc copiii! Mai bine, haide, iau unul făcut gata de altul.»

Şi cum sta el aşa pe gînduri, ce-i trăsni prin cap, şi-şi aduse aminte că are un frate şi că fratesău ar scăpa bucuros de o potaie de copil, că e un netot.

Cum s-a gîndit, așa a făcut. A scris lui fratesău, care i-a trimis puiul de băiat cu ăl dinții tren de marfă.

Cînd l-a văzut împăratul că vine, sfrijit și jerpelit, cu urechile pleoștite, era p-aci, p-aci să-l trimită la Han-Tătar, că prea era urîtă jigodia, de speria lumea. Cîinii îl lătrau, găinile se ascundeau, pînă și vornicul începuse să urle a pustiu. Da' mai pe urmă, ce s-a socotit împăratu? Zice: «Lasă, măre, că și eu eram slut cînd eram țingău și am venit în țara asta, da' pe urmă s-au deprins toți cu mine, că de la o vreme se deprinde omul și cu ciuma».

Îl luă deci pe băiat, îl trimise la baie, îl înțoli cu un rînd de straie de la un bucătar al palatului, care tocmai murise fără moștenitori, îi mai potrivi urechile și-l puse lîngă el pe tron.

— Să fii cuminte, băietane — îi zise împăratul — și să faci și tu ce-oi vedea că fac eu. Ai căzut pe chilipir, aicea-i țară îmbelșugată (adică eminamente agricolă), iar sfetnicii sînt niște găgăuți, de joacă cum le cînți... Doar nu te-am adus aici de dragul urechilor tale, da' m-am gîndit că avem neamuri multe, și decît să procopsesc pe vrun tîrîie-brîu de aiurea, mai bine pe unul din neamul meu...

— Lasă, unchiule — răspunse băiatul — că știu eu cum să mă port.

*

Și zău c-a știut! Cum s-a mai înviorat puțin, a început să calce pe urmele lui unchiu-său; nu te-ai fi lipit de el să-i scoți un gologan, măcar să fi crăpat dracul! Își întorcea și el chipiurile și aduna bani în colțul ciorapului, iar cînd se

făcea grămăjoara mai mare, haidi! o trimetea în țara lui! Ce-și zicea el? Te pomenești că te ia odată la goană de aici cu nepusă masă! Ce te faci atunci, dacă n-ai acasă nici sfanț chior?...

Cu toate astea, băiatul începuse a slăbi. Unchiu-său băgase de seamă că nepoțelul se sfrijea mereu, dar nu știa ce are. «Măi, ce să aibă băiatul? Te pomenești că dă ortul popii și atunci alt bucluc, să mai aduci altul, să-l mai înveți și pe ăla!»

A întrebat împăratul pe la toți vracii și pe la toate babele, dar nimeni nu știa ce are Fridelache, că așa îl chema. Ba că a mîncat lauri și o să turbeze, ba că are streche regală, ba că a prins igrasie la cap din pricina învățăturii, ba că trebuie operat la urechi, că-i atîrnă prea greu — nimeni nu știa ce are. Numai ce vine, tocmai la urmă, un șoltic de bătrîn, care înșelase și pe mumapădurii în viața lui, și zise:

— Ce mi-i da, maiestate, să-ți spun eu ce are flăcăul?

— Îți dau ce vrei, numai scapă-mă, că-i păcat de bunătate de parale pe care trebuie să le dau pe coroana de la dric.

— Apîi... să-mi dai... aista... ministerul și... aiasta... dizolvarea!

— Dăruite să-ți fie!

— Amu — zise șolticul bătrîn — băietanu matale, c'coane maiestate, n-are nimic la cap... are la... aiestea...

— La care?

— La... pardon, la călcîie... îi hamurezat...

— Cum se poate?

— Iac-așa!

Cum a auzit împăratul, s-a făcut foc. Și s-a pus pe pîndă.

Într-o noapte, tocmai pe cînd cîntau cocoșii, l-a și prins pe Fridelache cu dragostea-n traistă.

— Ptiu! Mascara! Ucigă-te toaca, flachfucter![1] Și eu credeam că ai igrasie la cap! Auzi, amorezat! Amor îți trebuia, Urechilă? Și încă cu cine? Cu o fată săracă! Apoi, dacă faci copii, carne cu urechi? Vrei să rămîie moștenire banii tăi în țara asta? N-ai destule fete în țara ta, să te însori pînă ce n-ăi mai putea? Să piei, că te ia mama dracului! Adevărat, vită de pripas.

A doua zi de dimineață, l-a și pornit în țara lui, să-și caute fată. Peste cîtăva vreme, Fridelache a găsit una de ținea de trei împărății, și a făcut o nuntă de s-a dus pomina de cîte parale a cheltuit țara în care era moștenitor. Iar șolticul cel bătrîn era în fruntea bucatelor.

*

Și unde mi s-a pus Fridelache al meu pe făcut copii, dar ce copii! Care cum ieșea din găoace striga «Dotație!» Și țara trebuia să le dea la toți, că n-avea încotro; sfetnicii erau toți ca șolticul cel bătrîn.

Așa, de la o vreme s-a luat țara de gînduri, că nu mai rămăsese moșii nedate prinților. Și numai ce s-a adunat norodul într-o zi și... să te ții, pîrleo! L-a înșfăcat pe unchi, l-a legat de un cal neînvățat, cu un sac de nuci, și i-a dat drumul... și unde cădea nuca, cădea și apanajul...

Dar, cînd să caute pe Fridelache, ia-l de unde nu e! Hoțomanul prinsese de veste și o tulise în țara lui, unde deschisese zarăfie: dădea bani cu împrumut pe amanet, cu sută la sută, și făcea tot soiul de daraveri. Am fost și eu pe acolo de-am dat niște nădragi vechi, că-mi trebuiau parale.

[1] Corect: verfluchter! — blestematule! (germ.)

Cînd i-a văzut, i-a cunoscut că sînt din ţara unde fusese moştenitor. Şi unde l-a cuprins o jale, de-i tremurau crenvurştii în burtă. Săruta nădragii şi se văicărea întruna:

— O, pantaloni ai ţării mele adoptive! Primiţi lacrimile mele de cel mai sincer regret! Că de mai şedeam un an în ţara aia, o aduceam cu totul la casa mea de schimb.

Şi-ncălecai pe-o roată şi vă spusei o minciună adevărată — şi cu proroci de viitor.

Adevărul, an. VI (1893), nr. 1419 (24 ianuarie), p. 2.

De nuntă

Mîine, după porunca oficialilor, capitala va fi în sărbătoare şi se va veseli, după comandă, pentru căsătoria prinţului Ferdinand de Hohenzollern cu domnişoara Maria de Edimburg. Arcurile de triumf s-au înălţat, negustorii au primit ordin să facă luminaţie, focul bengal şi artifiţiile nu aşteaptă decît fitilul indispensabil, în cazărmi soldaţii sînt ghiontiţi în vederea parăzii.

Regele îşi vede visul cu ochii, moştenitorul aşteaptă actul de deces al unchiului, elita socială şi-a gătit hainele de carnaval, sublimitatea ridicolului mai are o clipă pînă ce să răsară.

Şi în mijlocul acestei mascarade oficiale, înscenată pentru a slăvi un act pe cît de omenesc în genere, pe atît de caraghios în specie, ţăranii vor fi aduşi şi ei, ca să dea serbărei caracterul unui ghiveci complet: cînd stăpînii beau, robii trebuie să joace.

Liberali și conservatori, toți sînt în extaz în fața «marelui act», cu toții se întrec să aducă mai multe laude însurăților-alteți, care mai de care își face o glorie a lui din împreunarea celor doi tineri.

În fața acestei hori burghezo-regale, situația noastră e foarte clară. Noi privim la aceste sălbătăcii pe cari numai o morală primitivă le poate justifica, tot așa cum un om civilizat ar privi la nunta unor sălbateci...

Ca parte socială ne pare rău de banii ce se aruncă de sufletul dracului, și așteptăm zile mai bune, cînd asemenea farse de iarmaroc nu se vor mai petrece, cînd popoarele vor fi scăpate de burghezime și implicit de monarhie...

În concertul de lingușiri, în acest *duo* al îmbunătățirilor cu îmbuibații, desculții și flămînzii, batjocoriții și asupriții, înșelații și stăpîniții nu au ce căuta. La tot alaiul, la toată pompa, la toată înscenarea asta burghezo-monarhistă, poporul muncitor nu are ce căuta. Lăsat pradă sărăciei și necazului, împovărat sub greutatea unui trai de rob, muncitorul nu se poate bucura de parada poruncită. El știe că tot fastul și toată poleiala curței, toată găteala și toate pregătirile înaltei burghezimi sînt rodul muncei lui, stoarse prin legea stăpînirei.

Social-democrația, reprezentanta cinstită și conștientă a poporului muncitor, își bate joc de scena de mîine și e adînc convinsă că nu-i departe vremea cînd povestira unor asemenea scene va stîrni omerice hohote de rîs la o omenire liberă, înfrățită, în care nu vor exista exploatatori sub nici o formă.

În mijlocul păpușeriei ce se joacă cu banii noștri, să ne gîndim, muncitori, la ziua de mîine.

la organizarea luptei de clase, singura care are pentru noi un farmec, pentru istorie o putere de fatalitate.

Munca, an. III (1893), nr. 49 (24 ianuarie), p. 2.

Moş Teacă la 10 mai

— Ştii tu, măi leat, ce este 10 mai? Zece mai e zi mare, mă! Astăzi s-a făcut măria-sa rege. Prin urmare ce-nsemnează asta? Asta-nsemnează că acuma trebuie să fii mîndru, că eşti soldat în rigat, nu mai eşti în domnie!

Aşa explică Moş Teacă pe 10 mai. Soldaţii, gătiţi pentru paradă, aşteaptă semnalul de plecare. Colonelul n-a sosit încă. Pîn-atunci, Moş Teacă nu vrea să lase pe soldaţi să plece, fără ca să le spuie pentru ce se face parada.

— Ia să-mi spui tu, ăsta roşcovanu, cum trebuie să fie soldatu la 10 mai?

— Trăiţi, don căpitan, la 10 mai soldatu trebuie să fie cu amoniţia lustruită şi gata de paradie.

— Nu aşa, pîrlitule! Soldatu trebuie să fie vesel. Ai înţeles? Fii vesel, mă, că-ţi scot măselele!

Se aude sunînd gornistul. Colonelul intră-n curtea cazărmii, gorniştii-i cîntă primirea, maiorul comandă «prezentarea armii».

— Sănătoşi, copii? întreabă colonelul.

— Trăiţi! strigă trupa prelung.

— Eu nu pre sînt bine, răspunde Moş Teacă. Nu şt'ce-oi fi mîncat aseară, că mi-am stricat

stomacu. Toată noaptea m-am chinuit. Ba încă, Caliopi vrea să trimită după doftur.

— Lasă, căpitane, asta s-o spui la vizita medicală.

— Am înțeles, don colonel.

În sfîrșit, regimentul se așază. Colonelul stă deoparte, iar maiorul comandă:

— Pe semi-plutonul din cap în gloată răriți coloana! batalion, înainte, *marș!*

Se aud puștile ridicate la umăr, toboșarii încep «coloana», regimentul pornește.

— Mergi frumos, leat, strigă Moș Teacă. Ține capu sus la cin'sute de metre! Cînd îi trece pă lîngă don colonel, belește ochii la el, să creadă că vrei să-l mănînci!

*

Ajung la paradă. Se opresc. Moș Teacă se apropie de un soldat:

— Ce ți-ai pus chipiu pă ceafă, mă? Parc-ai fi la nunta lui tat'tu! Îndreaptă-ți chipiu, mă, că d-aia ți-a dat statu două mîini!

Soldatul dă să-și îndrepteze chipiul.

— Nu mișca, leat, strigă Moș Teacă. N-ai mai învățat să nu miști în front? Patru zile sala de poliție! Și fii vesel, mă, că e zece mai! Rîzi, mă, că te-ai făcut rigat! Rîzi, că d-aia ți-a dat statu gură!

Parada e-ncepută. Se aude comanda:

— Spre rugăciune, descope-riți!

Compania scoate chipiul. Moș Teacă-l scoate și el, dar își pune repede pe cap o basma roșie.

— Ce faci acolo, căpitane? îi strigă maiorul.

— Eu sufăr grozav de cap, don maior, mi-e frică să nu răcesc!

În sfîrșit, parada se isprăvește, trupa defilează pe dinaintea generalului, Moș Teacă nu uită să spuie îndesat soldaților:

— Acuma, leat! Acuma! Belește ochii să crape! Soarbe-mi-l pe don gheneral, să vadă că ești melitar... Așa! mai mult! mai mult! Belește-i, mă, să crape, că d-aia ți-a dat statu ochi!

*

Cînd ajung la cazarmă, Moș Teacă e-ncîntat de cum i-a ieșit trupa, dar nu vrea să i-o spuie, ca să nu-și ia mojicul nasul la purtare.

— Pentru ce n-ai zgîit ochii bine, leat? Nu te-am văzut eu cum mergeai? Parcă-ți murise mă-ta și tat'tu. Stai că-ți arăt eu!... Sergen'-majur, să mi-i pui să ochească soarele, să se-nvețe minte că la paradă nu glumește nimeni. Acuma! Să-i văd eu!

Sergentul-major comandă:

— Foc de companie, companie gătiți! La *ochi!*

Trupa ia la ochi, ridicînd baioneta-n sus la soare.

— Ține-mi-i așa, sergen'-majur! Sus, leat, sus! Uite-te la soare! Ochește-l bine!

Dar peste cinci minute, trupa nu mai poate ține arma. Mîinile încep a tremura și vîrful baionetei a se pleca la pămînt.

— Ține pă loc, răcane! Sergen'-majur, pune-le țepușe!

Sergentul-major scoate cîte un cartuș din fiecare gibernă și-l pune sub bărbia soldaților, silindu-i să ție capu-n sus, ochii la soare.

— Nu clipi din ochi, leat, că te văd!

Cînd le dă drumul, soldații sînt ca orbiți, sudoarea le curge de pe față, mîinile le-au amorțit.

— Aşa, răcane, să te-nveţi minte c-ai fost la zece mai! Nu să capătă rigatu fără muncă! Ce, mă! Vrei să-ţi cadă rigatu de pomană în gură?... Fii vesel, c-ai muncit şi te-ai făcut rigat, fii vesel, rîzi, mă, că de acuma eşti şi tu om! Şi cînd treci pă drum pă lîngă v'un ţivil, trage-i cu cotu, că d-aia ţi-a dat statu cot!

Moftul român, an. I (1893), nr. 29 (9 mai), p. 6.

Marele căpitan

Fost locotenent în armata prusacă. Venit în România, a îmbrăţişat cariera de domn, ca voluntar.

Nu cunoaşte teoria, nici practica. În loc de mînuirea armelor, ştie mînuirea sforilor.

Cînd merge călare, parcă-i *Moş Teacă* în Dobrogea.

Partizan al bătăii în armată, bate... apa-n piuă, îşi bate capul să facă parale, bate toba despre binefacerile lui, e bătut de noroc şi *bătut* la cap. Odată a fost bătut la Iaşi cu mere bătute.

În timpul campaniei a dat dovezi de o enormă vitejie: a văzut zdrobite sub el cincisprezece ocheane.

Comersant clasa I, nu plăteşte patentă. Acţionar la mai multe fabrici şi reacţionar în politică.

Galanton peste fire, împarte în dreapta şi în stînga *Bene Merenti* oricui îi face un serviciu,

întocmai ca *ţalul*[1] de la «Bulevard», care plăteşte la *casă* cu *mărci*.

Partizan al anonimatului în presă, nu iscăleşte niciodată articolele prin care se laudă în *Monitor*.

Iubitor de reforme, îşi dă la reparat în fiecare an tunica, pantalonii de mare ţinută şi mesajul de deschidere a Corpurilor Legiuitoare.

Prieten nedespărţit de Duca, are să ceară acestuia un mare serviciu în curînd: deja *e pe ducă*.

Adevărul, an. VI (1893), nr. 1652 (29 septembrie), p. 1.

Don maior Fritz

Maior la alegere, nu la vechime. Unchiul a ales pînă a cules. Se zice că natura nu face salturi, prinţii însă fac grozav.

Băiat tînăr şi frumuşel. Urechi nedeciuplinate. Părul blond, barba rade... pentru că nu creşte.

Amator de parăzi — ca un Tecuşor; amator de rachiu cazon — ca un aghiotant.

A studiat la şcoala vieţii, unde nu se dau examene. Cunoaşte ortografia inimii şi întrebuinţează *pluralul* în loc de *singular*.

Comandă batalionul I de vînători de acasă.

Cunoscător în istoria ţării, admiră *Luptele românilor* de Văcărescu[2].

---

[1] *Ţal* — chelner.

[2] ANTON BACALBAŞA se referă la volumul *Luptele românilor în rezbelul din 1877—1878*, scris de generalul THEODOR VĂCĂRESCU.

A găsit mijlocul de a-şi face palat la Cotroceni fără parale: melitarul nu dă bani, leat!

În privinţa cunoaşterii limbii româneşti, se împodobeşte cu pene de... Păun. Ia parte la şedinţele Senatului, unde sforăie reglementar.

Membru al tuturor societăţilor savante din ţară şi în special al societăţii de geografie, cunoaşte perfect Sinaia şi drumul la Urlătoarea din Poiana-Ţapului.

Suferă de galantomia ereditară despre partea unchiului.

Semne cazone: trage nădejde că are să guverneze în ţara românească — cum trage nădejde spînul de barbă.

Adevărul, an. VI (1893), nr. 1653 (30 septembrie), p. 1.

Răspunsul la mesaj

Domnule Carol,

Mai întîi de toate, doresc ca mica mea epistolă să te întîmpine în momentele cele mai fericite ale sănătăţii matale. Cît despre mine, vei şti că m-am tăvălit de rîs cînd ţi-am citit mesajul.

Ia ascultă-mă, nene, ştiu că eşti rege şi că un rege nu poate să spuie tot ce are el pe suflet; dar, să-ţi spun drept, nu m-am aşteptat să le torni aşa late cum le turnaşi în mesajul de ieri. Le-ai turnat... l-aş... (sic!) parcă erai tocmit cu ziua.

Să ţi-o spun: şi eu spun multe mofturi cititorilor, că de-aia-mi zice Rigolo, dar ca d-ta nu sînt în stare să le ticluiesc.

Mai întîi zici că însurătoarea amicului Fritz şi naşterea puiului de Carol au bucurat ţara.

Ei, aș! Spune drept; crezi vreo vorbă din toate astea?

Cu mine nu umbla să faci politică și diplomație, pentru că eu nu te spui la nimeni, și nici rege n-am să mă fac, ca să zici că umblu să-ți iau locul. Dar, uite, aș da mult să știu ce crezi în conștiință cînd citești poliloghia aia pe care ți-o scrie Lahovary și vezi cum te aplaudă gogomanii.

Eu, să fiu ca tine, nene Carol, m-aș apuca odată și i-aș înjura de mamă, numai așa, de gust fistichiu, ca să văd: tot au să mă aplaude?...

La urma urmei, de ce ai fi rege dacă nu ți-ai permite cîteodată să faci o farsă lacheilor?

Mi-a părut întotdeauna rău că nu te pot găsi într-un colț, ca să-ți spun toate astea verde-n față, cum ți le scriu aici. Se zice că nu ești tocmai Tănase și că numai te faci Gheorghe, dar, altfel, din fire nu ești Enache. Ei bine, eu aș vrea să te întreb un lucru: Pleci de la palat înconjurat de jandarmi, ajungi la Mitropolie, asculți sfeștania mitropolitului, apoi mergi la Cameră de-ți citești fițuica aia tipărită.

Pe drum nu te salută nici dracu, la Cameră te aplaudă numai guvernamentalii; spune drept: cînd te-ntorci acasă ce gîndești? Cum îți pare țara asta? Cum îți par deputații lachei?

Eu, vezi, dac-aș fi rege, n-aș da două parale pe toate fleacurile astea, pentru că știu că ele se fac oricui are slujba asta, nu *personal mie*. Uite: dacă mîine ar veni cineva și ar face rege pe Nicu Metz, ori pe Costică Kneazu, eu sînt sigur că ei ar avea întocmai onorurile pe care le ai tu astăzi.

Lumea noastră e a dracului. Cîțiva au pus mîna pe putere, și pentru că nebunii vor totdeauna să aibă cîte un staroste, și-au pus în cap un rege. În fond, însă, regele nu-i altceva decît alesul unei

cete care ține în mînă pe cei mulți și toate bogățiile.

Acuma, dacă-i bal, bal să fie. Din momentul ce știu că nătăfleții ăștia au nevoie de mine — că altfel s-ar lua a doua zi de chică între ei — eu mi-aș plăti odată luxul să-mi bat joc de sufletul lor; dar știi, frumos, fără perdea, să le placă și lor!

Pe mine mă bate gîndul că gîndești tot ca mine. Dacă e așa, nu pricep de unde-ți vine încăpățînarea asta de catîr, ca să ții musai să fii rege pe viață... La urma urmei, ai făcut destule parale, încît ai putea pleca pe aici încolo, ca să petreci unde ți-ar fi lumea mai dragă. Ce zor să faci păpușerii, să te faci de rîs, să te admire copiii și să lași să te ocărăsc eu cum îmi place!

Nu te-ai mai săturat de paradă, de tunuri, de jandarmi și de deputați? Adică, serios vorbind, ții mult să te aplaude Popovici-Răcăciuni, Dobrescu-Chitanță și Take Ionescu? Ții mult să ai un balamuc întreg în cap?

Nu ești om serios, vere Carol!

Am văzut mulți nebuni și mulți pasionați în lumea asta. Unul s-a împușcat pentru o actriță, altul a înnebunit căutînd să afle patratul cercului, un al treilea s-a spînzurat pentru că n-a reușit la examen... Cum îți spun, am văzut tot soiul de nebuni. Dar, ca om teafăr și cu parale fiind, să-ți faci capul calendar de bunăvoie și să discuți politică înaltă cu Catargiu numai tu ești în stare.

Ce-ți folosesc toate astea, poți să-mi spui?

Reclama? Dar cu banii pe care îi ai ți-ai putea face o reclamă strașnică, fără să recurgi la maimuțării proaste ca alea de ieri...

Fugi de-acolo, că nu te mai înțeleg; parol, nu te-nțeleg!

Nu vezi că, la urma urmei, vă trageți pe sfoară unii pe alții? Parcă ăia care te-au aplaudat ieri te iau în serios; ori tu pe ei?

Moft!

Îți spun eu: mai bine apucă-te de alt negoț și nu umbla cu spanacuri regale, că s-au deocheat!

Crede-mă pe mine, că eu nu-ți vreau răul!

Adevărul, an. IV (1893), nr. 1699 (17 noiembrie), p. 1.

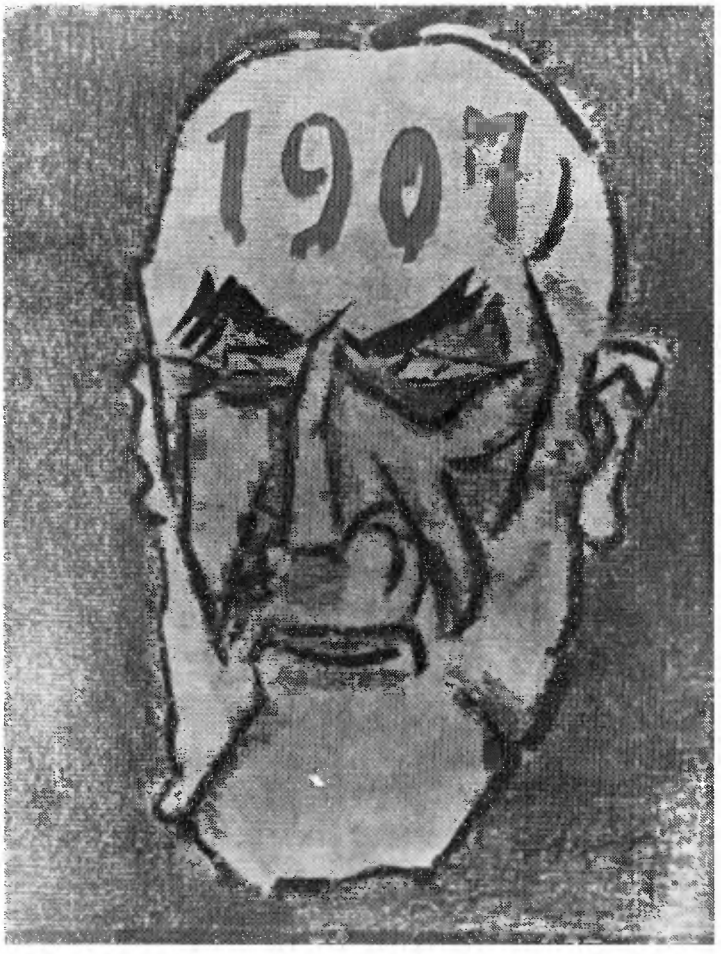

Carol I — *I. Iser, „Facla", 1913*

10 mai. Viţelul de aur... — *I. Iser, „Facla", 1913*

George Coşbuc
(1866—1918)

„Poetul ţărănimii", „suflet în sufletul neamului meu" s-a născut la Hordou (Rodna). În anii de liceu — cel care improvizase la nouă ani strigături — scrie poezii, care apar în revista liceului — *Musa Someşană*. În 1884 începe colaborarea la *Tribuna*, condusă de Slavici, unde va deveni, în 1887, redactor; în această perioadă publică numeroase versuri: „aceştia au fost anii cei mai roditori ai vieţii mele". În anul stingerii Luceafărului poeziei noastre vine la Bucureşti. În 1893 îi apare volumul *Balade şi idile*. Între 1894—1896 conduce, împreună cu Ion Slavici şi I.L. Caragiale, revista *Vatra*, iar în 1901 va scoate, cu Vlahuţă, revista *Semănătorul*. Îi apar noi volume: *Fire de tort* (1896), *Ziarul unui pierde-vară* (1902), *Cîntece de vitejie* (1904). Remarcabile sînt şi traducerile lui Coşbuc: *Sacontala*, *Eneida*, *Georgicele*, *Divina Comedie*, *Mazepa* etc.

În cadrul operei sale — vastă monografie a satului — se întîlnesc numeroase aspecte sociale, autorul luînd atitudine critică, împotriva asupritorilor. Demne de reamintit sînt, în acest sens, poezii ca: *Ex ossibus ultor*, *In opressores*, *Hora*, *Doina* şi, desigur *Noi vrem pămînt!*

Povestiri orientale

Scrisoarea lui Firdusi[1] *Către şahul Mahmud*

De-ţi baţi de mine joc, Alah ne-aude,
Şi-n veci bătut de el vei fi, Mahmude!
Fiindcă porţi şi tu regescul semn
Şi stai pe-un tron de care eşti nedem
Credeai că nimeni nu se va-ncumete
Să-ţi fie-acuzator, ca să te-arete
Şi-n faţă să-ţi arunce-al său dispreţ:
Dar iată-mă că sînt aşa-ndrăzneţ!
De ce n-aş şi-ndrăzni să fiu atare?
Fiindc-aş fi prea mic, iar tu eşti mare?
Şi-aş fi un prost de rînd şi-un geniu tu
Şi-un om cinstit şi nobil, iar eu nu?
Te-ascult, Mahmude, şi-ţi admir ştiinţa!
Toţi regii răi s-asamănă-n credinţa
C-ai lor supuşi o turmă sînt de robi,
Cu toţii orbi şi-asemeni de neghiobi.
Căci dac-ar fi altfel, nu se-nţelege
De ce-ar răbda orice le face-un rege.
Şi-aşa, credeai că, dacă-ţi sînt supus,
Eu n-am să văd cum sînt pe cruce pus;
Şi, chiar văzînd, eu n-o să am tăria
Să zbier, ca să-ţi arăt neomenia!
O, şah Mahmud, de m-ai crezut un miel,
Cumplit război avea-vei tu cu el,
Căci nu-s un miel fricos, precum m-ai crede,
Ci leu flămînd ce-n pripă să repede.

---

[1] ABUL KASIM FIRDUSI (939—1020) — mare poet persan.

Și n-ai știut ce furii-n mine sînt,
Ce suliți port în sprintenu-mi cuvînt,
Ce fulger mi-e-n condei și-aprins ce scapăr!
Ei, da! Tu m-ai lovit, iar eu mă apăr,
Și-oricine vede clar că asta vreu,
Și-n cearta asta nu-s de vină eu,
Căci *tu* ai vrut să ai cu noi de furcă,
Și, dac-ai vrut să-ncurci, acum descurcă!

Mișeii-au îndrăznit a mă huli
Că nu-s devot cu totul lui Ali,
Iar tu, un biet bătrîn, le dai crezare[1].
Dar iată, jur pe sceptrul tău, pe care
Mai bine-ar fi să-l schimbi într-un ciomag
Mi-e drag profetul, cum și-Ali mi-e drag;
Și-oricît m-or fi hulind prigonitorii,
Pe-aceștia doi — și demni, și plini de glorii —
Fidel îi voi iubi, și-acum, și-n veci.
Tu poți să mă sugrumi ori să mă-neci,
Și poți să pui — cum cer și sicofanții[2]
Sub tălpi să mă strivească elefanții:
Și totuși sfînt pe-Ali îl voi ținea.
Oh, ce-ngrijat ești de credința mea!
Dar, rogu-te, Mahmude, vezi de tine,
De-a ta credință și de propriu-ți bine,
Și vezi să nu te-abați din drumul viu!
Căci mintea, cît-o ai în cap, ți-o știu
Cît firul de nisip, dar nor ți-e fumul
Și-un biet ca tine lesne pierde drumul!
Căci dac-a mea credință vrei s-o pui

---

[1] Vina de căpetenie ce i-o găsea Mahmud lui Firdusi (pe nedreptul, dar ca pretext) era că în epopee poetul n-ar fi fost destul de religios și nu da cuvenita veneratiune lui Ali, nepotul lui Mahomed prorocul. Firdusi întoarce acuza, nu atît la adresa regelui, cît la a poeților ce-l dușmăneau. (n.a.)

[2] *Sicofant* — clevetitor.

Cu-a ta-n cîntar, atîta pot să-ți spui,
Că știe Dumnezeu și-adună-n carte,
Scăzînd oricui ce-ntîi împarte.
Și cred că-n fața lui, cînd noi vom sta,
Cu-a mea credință eu — și tu cu-a ta —
Eu, biet cum sînt, în fața-i pot protege
Și-o sută de patroni ca tine, rege!

Și-acum declar solemn că eu, poetul,
În numele lui Mohamed profetul
Și-al lui Ali, am scris al meu poem,
Dar nu pentru Mahmud, pe care-l chem
Și-acum și peste veci în judecată
Și-Alah din cer ca pe-un hain să-l bată!
Cu-al meu poem, Mahmude, te mîndrești:
Ci-n care chip părtaș la el tu ești?
Cîți regi au azi și-n veac de-acum ființă,
Așa să aibă toți întru știință:
Că nu-l cunosc pe-acest Mahmud, că eu
N-aștept să-mi dea Mahmuzii premiul meu.
Dar cine-i el să-și bată-n față-mi pieptul?
Puțini sînt cei ce-au nume dat cu dreptul,
Dar nesfîrșit de mulți sînt proștii cari
Numiți ne sînt de cei nemernici «mari»;
Dar nume, dacă vrei, al *meu* e nume,
Căci nimeni n-a mai fost Firdusi-n lume!
Puterea lumii prea puțină fu
Să nască pe-un Firdusi pîn-acu.
Ca stelele pe cer roiesc poeții,
Mulți buni, dar mulți o pacoste-a vieții.
Și cîntă tot ce știu prin univers.
Găsești la unii și putere-n vers,
Dar cei mai mulți sînt triste roți de moară —
Nu-i vulturul ce e, fiindcă zboară,

Căci zboară și-un gîscan din gard pe gard;
Și nu-s aloe-orice tăciuni ce ard.
Ascultе-acești poeți și vorbe crude,
Căci prea te faci de rîs cu ei, Mahmude![1]

Eu mi-am clădit acest al meu poem
Din tot ce noi mai plin de glorie-avem
Și-n grai, și-n sunet, și-n culoare:
Poem ce-i rîu de raze scurs din soare.
Dar nu-s acestea care-l fac etern,
Ci-al artei simț, prin care-avui să cern
Tot ce-am putut din basm și cărți alege —
Și-al meu talent care-a putut să-nchege.
De fapte mari, de regi, de bătălii,
Cuprinde-o sută douăzeci de mii
De versuri cartea mea — și-această carte
Istoria țării în două ne-o desparte[2].
Eu vi-am cîntat și-amici, și inimici,
Femei frumoase și bărbați voinici,
Și cai, și care, porturi de corăbii,
Și scuturi, coifuri, paveze și săbii,
Și lănci, și lanțuri, arcuri și săgeți —
Cît n-au cîntat o miie de poeți!
Cîmpii și văi, pustiuri și păduri,
Și munți și ape, orașe mari și sate,
Și clocot de mulțimi nenumărate
Cu vuiete de oști, cu vai de guri,
Și tropot, freamăt, muget, și-ntre ele
Și zmei, și gini[3], și draci, și duhuri rele
Și regi cari-au făcut, de sînge uzi,

---

[1] Aici batjocorește pe poeții de la curte. (n.a.)

[2] Face epocă. Timpul pînă la Firdusi și după el. În versurile ce urmează, traducerea dă numai un rezumat, căci Firdusi înșiră o mulțime de nume proprii, care ar cere prea multe note. (n.a.)

[3] *Gin* — demon.

Cît nu vor face-o miie de Mahmuzi!
Am scos din cronici fapte și istorii
Și-am fost oglinda vecinicelor glorii.
Trecutul vechi, de praf acoperit,
Lucește-acum, prin mine-ntinerit —
Iranul vechi, de mult făcut ruine,
Trăiește-o viață-n veci, de-acum prin mine.

Acestea le-am făcut. Și-aș vrea s-aud
Ce parte-ai tu la ele, șah Mahmud!
Vai, șah zgîrcit![1] Eu ți-am lăsat avere,
Ce-a pururi e tot ea și-n veci nu piere.
Cînd fi-vei mort de mult și cînd uitat
Va fi chiar faptul c-ai trăit și-ai stat,
Atunci, departe-a vremii-ngrămădire
Prin mine va mai da de tine-o știre;
Atunci de tine-atîta scris va sta:
Că *eu*, Firdusi, am scris pe vremea ta!
Nu tu mă vei purta prin timp ce vine,
Povară pe-al tău gît, ci eu pe tine!
Acum văd eu ce vinovat îți sînt!...
Bătute de furtuni, de ploi și vînt
Cu timpul cad palatele regale
Și zboară stol de lilieci prin sale,
Clocesc pe scumpe tronuri cucuvăi,
Și regi ajung paiangenii-n odăi,
Iar pe-unde vi-ați plimbat mărirea seacă,
Șopîrle și guzgani au să petreacă!
Dar ce-am clădit eu, rege, pentru voi,
Nu-i turn ca să-l dărîme vînt și ploi
Și nici furtuni pe lumea toată vruna!
Afară, poate, de-ar veni furtuna
Ce-ntregul neam ni l-ar strivi-ntr-un fel,

[1] Aluzie la zgîrcenia regelui Carol I.

Că n-ar mai rămînea nici praf din el,
Şi nici atunci! Mi-ar stinge, cred, cuvîntul
Furtuna, numai, ce-ar strivi pămîntul!

Bătrîn de-optzeci de ani, bolnav ce zac,
Şi-acum aproape orb şi om sărac,
Eu totuşi ridicai şi-acea povară
La care şi-alţii-o miie se-ncercară
Şi n-au putut-o nici urni; dar eu
Cu drag am biruit şi-atîta greu.
Trăiam în lipsă şi scriiam cu anii;
Plîngeau amicii şi rîdeau duşmanii
De truda mea şi gîndul meu semeţ.
Dar eu, acoperit de-al lor dispreţ,
Mi-am rupt din nervi bucată de bucată,
Căci tu-mi promiseşi altfel de răsplată.
Uşor îţi este-a sta pe-un tron răpit,
Mîncînd şi bînd, pe perne tolănit;
Dar eu, şi zi, şi noapte-n trudă mare,
Treizeci de ani muncii fără-ncetare
Să-ţi fac un monument — şi l-am făcut!
Iar tu, nărodul de noroc bătut,
În loc să-mi dai făgăduita parte,
Spre-a nu mai fi sărac şi mai departe
Şi-n pace să-mi petrec al vieţii rest,
Tu, şah Mahmud, în nobilul tău gest,
Ţi-ai strîns la piept enorma ta avere
Şi plată tu mi-ai dat — un ol[1] de bere!
Priviţi-l, veacuri! Şi vă fie-ndemn,
Poeţilor, de-a scrie pentr-un rege!
Acest lipsit de cinste şi de lege,
Ce nici de-un strop de apă nu e demn,
Îmi ia-n dispreţ puterea ce mi-e dată
De cel ce-ntregii lumi îi este tată,

[1] *Ol* — vas de lut de formă cilindrică.

De cel ce m-a ursit din veci să fiu
Firdusi-acel ce-acestea i le scriu!
Vai, tu, ciupercă de pe vîrf de cracă!
Bătrînule neghiob, ce crezi, că dacă
Îţi puse-o soartă tristă mîna-n păr,
Eşti mare om şi rege-ntr-adevăr?
Dar soarta asta, care-orbeşte vine,
Putea nălţa — cum te-a nălţat pe tine —
Pe-oricare-un biet golan şi prost la fel
Şi chiar şi pe-un nărod şi mai mişel
De cum eşti tu — deşi-n mişelătate
Nu cred că ai vrun naş, nici măcar frate!

De-ar fi acest Mahmud, născut din rob,
Pe-atît de darnic cît e de neghiob,
Iar mintea lui de nu i-ar sta-n picioare,
De mult el mi-ar fi dat regeasc-onoare!
De-ar fi el nobil cît e de poltron[1],
Alături lui el m-ar fi pus pe tron,
Dar ce să ceri acelui ce nu ştie
Ce-i drept şi demn şi ce-i mărinimie?
Cînd ia, e sănătos, cînd dă,-i bolnav,
Şi ce să ştie-altce un pui de sclav!
Un fiu de sclav nu-nvaţă, maiestate,
Şi teama lui e numai că-l vei bate!
Şi cînd ridici din pulbere-un mişel
Şi-apoi aştepţi răsplată de la el,
E ca şi cînd ai creşte-n sîn un şerpe
Şi-ai cere grîu din piatra stîncii sterpe.
Pe-un spine poţi să-l răsădeşti şi-n rai,
Şi hrană, miere şi nectar să-i dai;
El tot ghimpos va fi şi-a pururi spine,
Şi-amare boabe dînd, dar nu smochine!
De cei ce vînd parfum cînd eşti atins,

[1] *Poltron* — laş.

Tu-n haine prinzi mirosul lor distins;
Dar cînd te-ating acei ce vînd cărbune,
Pe haine-un scrum de zgură ţi se pune.
Poţi face strîmbături din drepţi copaci,
Dar drepţi pe cei ce-s strîmbi nu poţi să-i faci.
Pe-un negru nici trei mări nu pot să-l spele,
Şi-un rău născut va face-a pururi rele.
Învaţ-acestea, rege drept şi bun,
Şi ia-le-n cap, căci ţie ţi le spun!
În versuri tari şi pline de mînie
De-aceea scriu ce-am scris, ca să se ştie,
Ca nu cumva să crezi că eu mă tem
De ura ta şi-al popilor blăstem;
Şi nu cumva să lase-acum şi-odată
Becisnicul tău nume, rege,-o pată
Pe-al meu poem; şi minte ca să-nveţi
Să nu-ţi mai faci distracţie din poeţi,
Bătîndu-ţi joc de el, ca azi de mine!
Căci vrunul dintre ei — mîhnit, vezi bine —
Îţi toarnă-n cap mînia-i de poet
Şi-ţi zvîrle-n faţa-atare vrun pamflet,
Că zece mii de bivoli din rovine
Să n-aib-atît noroi pe ei, ca tine.
Şi teme-te de el! Că-n zi de-apoi,
Cînd sta-veţi la judeţul sfînt, voi doi —
Tu mîndru şi neghiob privind profetul,
Dar blînd privindu-l şi-umilit poetul,
Alah va zice îngerului său:
«Fă mare-abisul între bun şi rău!
Şi-n foc să-l arzi pe şah, că e de vină!
Dar du poetu-n vecinica lumină!»

Românul, an. I (1911), nr. 210 (25 septembrie/8 octombrie), p. 1—3.

[Spînzurați-l, de-i mișel]

Spînzurați-l, de-i mișel,
De-i nebun, la gard cu el;
De-i ciocoi cu fumuri,
Dați-l celor lui de-un fel;
Cînilor din drumuri!

Ce vă doare cui i-ați spus?
Pentru cine-ați tot adus
Smirna și tămîia?
Latini jos și lifte sus,
Iar în vîrf momîia!

Buni ori răi, români sîntem,
Românesc pămîntu-l vrem,
Românească țara.
Noi ne suferim ce-avem,
Noi purtăm ocara,

Cui nu-i place-așa cum vrem
Ducă-se la dracul.

Ai venit la noi golan,
Fără țară, făr-un ban,
Fără neam și nume,
Și-astăzi, cîne,-al meu dușman,
Vreai s-orbești o lume.

[1918]

Biblioteca Academiei R.S.R., manuscris 3286, f. 25 **v.**

Traian Demetrescu
(1866—1896)

S-a născut la Craiova. În ciuda scurtei sale vieți, a desfășurat o amplă activitate literară și socială. Editează reviste, colaborează la diferite ziare — în special la cele socialiste *(Gutenberg, Munca, Lumea nouă* ș.a.); activează în cadrul mișcării socialiste (în 1893 este delegat al muncitorilor la Congresul de constituire a P.S.D.M.R.).

Publică numeroase volume: *Poezii* (1885), *Freamăte. Poezii*, 1883—1886 (1887), *Amurg, poezii noi*, 1887—1888 (1889), *Săracii, poemă* (1890), *Sensitive* (1894), *Acuarele* (1896) etc. Printre țintele satirei sale se află și monarhia.

Ezerciţii de călărie pentru 10 mai

O ceată de ostaşi bătrîni
A cam uitat să călărească
Şi iată-i ezersînd din nou
Această artă ostăşească.

Jak Lahovari se încearcă
Pe o mîrţoagă de ţăran;
La ochiul stîng poartă-un monoclu,
În mîna dreaptă-un buzdugan.

Iar ca trofee uriaşe,
Pe braţul stîng ca la romani,
O piramidă de cadavre
De-ale-mpuşcaţilor ţărani!

C-un cot în mînă Fălcoianu,
Drept sabie de brav ostaş,
Se-ncearcă să ezerseze
Pe un vultur foarte golaş!

Vulturul cînd va trece falnic
Pe lîngă rege triumfal

Va croncăni-n limba nemțească,
De d-nu Hübsch: un marș regal.

Algiu, mai vioi, mai sprinten,
Crezîndu-se mai demn biped,
Învăța ca să călărească
Pe un frumos velociped.

Pe-un cal neîntrecut în fugă,
Precum sînt caii unor zmei,
Se-ncearcă să se ție zdravăn
Și generalul Berendei.

Și tot ca la fortificații,
Spre-a dovedi că-i sapient,
Pe șaua calului voiește
Să se zidească cu ciment.

Și, neavînd ce face, domnul
Candiano, spre a fi în front
Original ca și în versuri,
Va călări pe-un cîine ciont.

Iar Ferdinand va fi călare,
Ca și strămoșii lui cei vechi,
Pe un măgar cu care are
Egalitate ... de urechi!

Adevărul, an. III (1891), nr. 817 (4 mai), p. 2.

Nunta de argint

Personajele:

ROMÂNIA
REGELE

În ziua de 10 mai

SCENA I

O cameră largă și de un aspect trist și singuratec. Perdelele lăsate. Pe pereți, portretele lui Traian și ale marilor domnitori români. Pe o măsuță mică, bustul Daciei, înfășurat cu un voal negru. Întinsă pe canapea de atlas albastru, România pare cufundată într-o meditație profundă și dureroasă.

Afară se aud bubuituri de tunuri. În zorii zilei.

ROMÂNIA

Durerea soartei mele,
Subt care tristă zac,
Vai, astăzi împlinește
Un sfert, un sfert de veac!
Crescut-a-n al meu suflet
Flori negre de dureri,
Podoaba unui suflet
Lipsit de mîngîieri!

(Se întoarce cu ochii către portretele voievozilor.)

Eroi, crescuți ca brazii
Din tînărul meu sînge,
Priviți la muma voastră,
Cum suferă și plînge!
Streinul ce-i prădează
Și cinste și avere
Azi își serbează nunta...
Iar muma voastră piere!

(Își acoperă fața în mîini.)

SCENA II

Regele, singur, în camera sa de toaletă.

REGELE

(uitîndu-se în oglindă)

Sînt douăzeci şi cinci de ani,
În fine,
De cînd te sfîşii, Românie,
Pe tine!
Şi n-a trecut decît un sfert
De veac
De cînd sînt rege dintr-un biet
Prusac!
Eu i-am luat cît n-a putut
Să-mi dea,
Şi tot mai mult să-i iau, să-i iau
Aş vrea!
Am fost german, voi fi german
Şi sînt;
O, ţară, vitreg mi-este-al tău
Pămînt!
Dacă pe tronu-ţi stau cu-aşa
Plăcere,
E pentru că tu-mi eşti izvor
De-avere!
De-aceea toţi acei ce spun
Nu mint,
Că nunta mea de astăzi e
De-argint!

SCENA III

REGELE, ROMÂNIA

Regele intră cu aer vesel și curtenitor.

REGELE

Iubita mea, la tine vin.
Ca raza dulce de la soare
Pe sînul alb al unui crin...
Și-ți cer cu voce arzătoare:
În brațe-mi vino, fericită,
Ca să-ți șoptesc că ești iubită!
Și încă, iarăși, să-ți pot zice
Că al tău rege e ferice!
(se apropie de ea)

ROMÂNIA

Nu te-apropia, streine!
Vorba ta mi-e o tortură,
Între mine și-ntre tine
E prăpastie de ură!
În zadar îmi spui cuvinte...
Căci durerea mea reală
Nici chiar ochii tăi nu minte
Și nici inima-ți nu-nșală!
Însă tu făcuși din mine
Un domen de exploatare,
Și durerile-mi cumplite
Pentru tine-s desfătare!
Însă va veni o vreme
Ca din țară să te-arunce
Fiii mei iubiți și sinceri...
Nunta mea va fi atunce!

Adevărul, an. III (1891), nr. 824 (11 mai), p. 2.

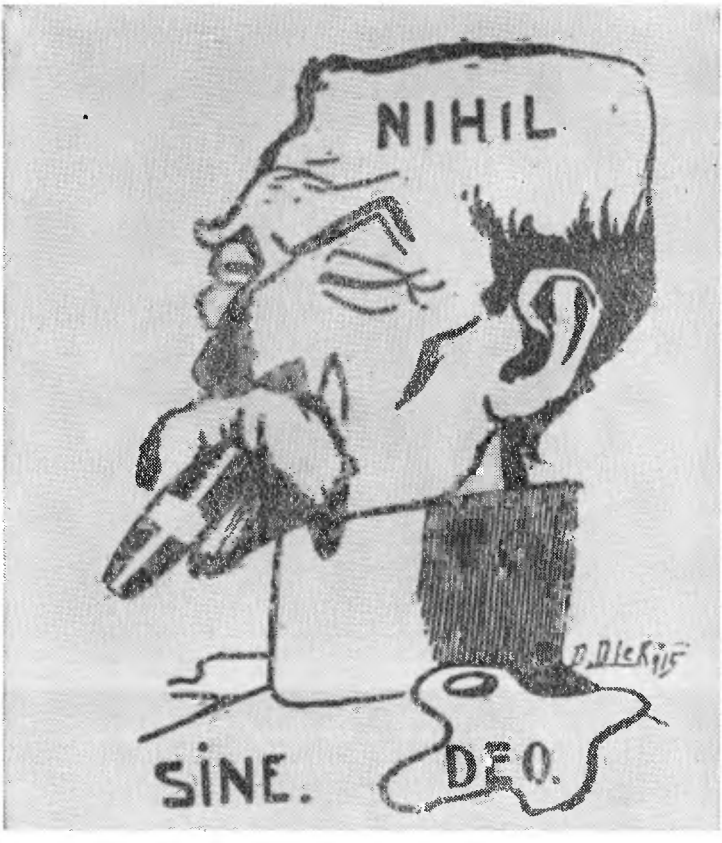

Ce gîndește regele — *D. Olek, 1915*

Un ideal pierdut... 10 mai. Sărbătoarea morţei !
C. Ressu, „Facla", 1916

Al IV-lea profil în creion[1]

Imberb, cu nasul lung, cu fruntea
Așa de strîmtă cum e rar;
O frunte, însă, foarte demnă
De-un creier sec și prințiar.

Urechile întrec proporții,
Proporții fără de perechi...
Nu e măgar în lumea toată
Să-l egaleze în urechi!

În echipaj cînd stă la stînga,
La stînga unchiului levent[2],
Fumează-obraznic din havană
Ca un gamen[3] impertinent.

Să-nvețe limba românească
S-a chinuit neîncetat
Și a ajuns, la urma urmei,
Ca s-o vorbească... prea stricat!

Are-o iluzie, sărmanul —
Cea mai frumoasă, se-nțelege —
El crede că în țara noastră
O dată o să fie... rege!

---

[1] Sub titlurile *Profil în creion* [*Adevărul*, an. III (1891), nr. 812 (29 aprilie)], p. 2; *Al doilea profil în creion* [*ibid.* nr. 819 (6 mai), p. 2; *Al III-lea profil în creion* [*ibid*, nr. 843 (31 mai — 1 iunie)], p. 2, Traian Demetrescu a publicat o serie de versuri satirice la adresa unor cunoscute figuri contemporane de tristă amintire.

[2] *Levent* — elegant.

[3] *Gamen* — șmecher.

Şi unchiului său se zice
Că i-a promis: neapărat,
Atunci cînd va ajunge rege
Tradem[1] va fi şi expulzat!

Adevărul, an. III (1891) nr. 837 (25 mai), p. 2.

Fotografii regale

Deunăzi, regele cu Friţ
La Mandy[2] au pornit voioşi
Ca să pozeze!... Nemţii noştri
Au aerul că sînt frumoşi.

Şi regele, cam dupe masă,
La fotograf s-a adresat,
Rostindu-i vorbele acestea,
În dialectul său stricat:

«La mine scot profil, adică
Numai un ochi şi un mustaţă,
Numai un umăr şi-un ureche
Şi jumătate nas şi faţă.

Dar dacă scoţi pe jumătate,
Eu cred atunci că e dreptate,
La dumnăfoastră, fotograf,
Ca să plătesc pe jumătate.

---

[1] *Tradem* — pseudonim al poetului Traian Demetrescu, format din primele trei litere ale numelui şi prenumelui, pseudonim cu care iscăleşte şi poezia de faţă.

[2] *Mandy* — cunoscut fotograf din vremea aceea.

Nepotul meu pozează-ntreg...
Frumos buiat!... n-ai ce să zici!...
Dar rog: la el, domn fotograf,
Să scoți urechile mai mici.»

Adevărul, an. III (1891), nr. 852 (10 iunie), p. 2.

Discursul regelui la moşi

Am auzit — şi zvonu-acesta
Se-mprăştie cu mare curs —
Că regele la Moşi, deunăzi,
A pronunţat acest discurs:

«Herrn negustori, la dumnefoastră,
Plăcut la mine ca să vi;
Regina zis la ea să cumpăr
Un ola şi un farfuri!

Dar bîlciul asta forte mare
Ce dumnefoastră ziceți Moşi,
La mine azi aduce-aminte
Despre iubiții mei strămoşi.

Strămoşii mei trăit odată
Prin bîlciuri ca comedianți,
Şi la români făcut gheşefturi,
Şi-au cîştigat mulțimi de sfanți!

Ei învățau maimuț să joace,
Şi de la nas scotea panglici.
Şi chiar dresase patru şoreci
Să călărească pe pisici.

Ei înghițeau un sabe lungă
Și cu măsăle rodeau plumb,
În vreme ce un mic paiața
Făcea la toba: bumb! bumb! bumb!

Strămoșii mei la țara voastră
Făcură mult păpușării,
Ei nici visat că eu odată
Aice rege c-o să fi!...

Ah! bîlciul asta forte mare,
Ce dumnefoastră ziceți Moși,
La mine azi aduce-aminte
Despre iubiții mei strămoși!»

Adevărul, an. III (1891), nr. 854 (13 iunie), p. 2.

Ioan N. Roman
(1866—1931)

S-a născut la Comândărești (Botoșani). Colaborează la *Tribuna, Familia, Convorbiri literare, Viața,* și în special la *Adevărul,* în a cărei redacție lucrează, unde publică și articole antidinastice.

Se află sub influența mișcării socialiste. În 1894 îi apare un volum de *Poezii.*

O farsă ridicolă

Sunt farse de spirit care plictisesc de la o vreme pe auditori din cauză că se repetă prea des, și sunt farse de spirit. Ce să mai zicem de farsele grosolane, cusute cu ață albă, ca aceea de care vom vorbi mai la vale, farse a căror intrigă e cunoscută și copiilor și celor mai mărginiți oameni!?

Căci astfel de farse există. La noi, de pildă, de 26 de ani pe Dealul Mitropoliei se joacă o asemenea farsă grosolană, ridicolă, al cărei program e următorul:

Un vodă, Carol-vodă, încunjurat cu mult alai, urcă Dealul Mitropoliei, ducînd cu El toată enorma-i deșertăciune în Camera așa-zisă a reprezentanților nației.

El e eroul zilei, El e persoana principală a farsei. În jurul lui o turmă de mameluci, mai bătrîni și mai tineri, unii nalți, alții scurți, unii blonzi, alți bruneți, unii cu părul negru, alții cu părul alb și alții în doi peri.

Sunt figuranții.

Cortina lipsește, dar la un moment dat acțiunea începe:

— Domnilor senatori, domnilor deputați! glăsuiește Personagiul principal în liniștea mormîntală ce-l înconjoară. Relațiunile noastre cu puterile străine sunt din cele mai amicale... Țara e fericită a constata că bogăția și prosperitatea

generală cresc din an în an. Finanțele merg de minune, administrația s-a îmbunătățit în chip simțitor, marele și micul proprietar trăiesc în cea mai frățească armonie... Guvernul meu vă va prezenta cutare și cutare proiecte de lege, care vor aduce ameliorări considerabile în toate ramurile de activitate și producțiune națională.

Pe cînd *Eroul* glăsuiește, figuranții îl privesc țintă, cu ochii holbați, nu spun o vorbă, bat numai din palme după fiecare frază. În sfîrșit se mîntuie. Eroul încheie:

— Dumnezeu să binecuvînteze lucrările domniilor-voastre.

Salve de aplauze. Cortina se lasă... ba adecă nu, cortină nu este... Eroul apoi se retrage încunjurat de același alai — dar farsa continuă.

Mamelucii figuranți rămîn de se sfătuiesc în absența Personagiului principal și se sfătuiesc să știe ce să-i răspundă. Ei ticluiesc cîteva fraze — o parafrazare servilă a vorbelor rostite de Erou; fac un proiect de răspuns și-l supun dezbaterei generale, deși toată lumea e de mai înainte sigură că va fi adoptat cu enormă majoritate... Și farsa nu ia sfîrșit decît tîrziu, după trecere de săptămîni și anume după ce figuranții aleg o comisiune dintre dînșii care se duce la Erou acasă și-i citește răspunsul cu pricina.

Găsiți că asta-i o farsă de bun-gust? Găsiți că nu e destul de ridicolă și că nu poate plictisi îndeajuns pe un om de bun simț?

Și dacă adăogați că farsa se repetă în fiecare an!...

Anul acesta, de pildă, Eroul, nu ca să se laude, a spus mamelucilor ce-L înconjurau, cum că:

— Căsătoria apropiată a iubitului Meu Nepot, Moștenitorul Tronului, care se va sărbători chiar în cursul anului acestuia, este un eveniment fericit de la care țara așteaptă asigurarea viitorului său. Legăturile ce această cununie formează între Casa mea și Casa ilustră a Marei Britanii și Irlandei vor întări și dezvolta relațiunile amicale, folositoare pentru toți.

Și mamelucii, în proiectul lor de răspuns (raportor d. T. Maiorescu), răspund:

— Căsătoria apropiată a Moștenitorului Tronului cu o Principesă din ilustra Casă a Marei Britanii și Irlandei a produs în întreaga țară cel mai adînc simțimînt de bucurie.

Eroul farsei a mai zis:

— Primirea strălucită și cordială ce mi s-a făcut anul acesta în călătoria Mea la Curțile din Londra și din Viena este o dovadă vie de prețul ce se pune pe amiciția noastră și de buna situație a statului român.

Iar ecoul mamelucilor răspunde:

— Primirea strălucită ce s-a făcut Majestății-Tale la Curțile din Londra și din Viena este o dovadă mai mult pentru bunele relațiuni ce le are statul român cu Marile Puteri străine. Aceste relațiuni sunt un rezultat al politicei de pace și de ordine ce stăruim a o urma fără șovăire, dar și fără provocare, ocupați precum suntem, de progresul liniștit și constant al Țărei în toate ramurile ei de activitate.

Eroul constată că situația financiară a țărei e solidă, înfloritoare, că veniturile cresc, că bugetele se soldează cu escedente și se vor echilibra și pe viitor fără impozite noi și fără resurse extraordinare; apoi că se vor face îmbunătățiri peste îmbunătățiri etc.

Iar corul mamelucilor răspunde:

— Situația solidă a financelor țării este un fapt de cea mai mare însemnătate, cu a cărei constatare suntem deprinși de cîțiva ani. Creșterea continuă a veniturilor statului, excedentele rămase în acest an la dispoziția tezaurului, echilibrarea bugetului pe exercițiul viitor cu mijloacele strict normale, fără impozite noi și fără resurse extraordinare, ne dau putința de a realiza îmbunătățirile necesare la diferitele servicii publice ale statului în proporție cu dezvoltarea firească a avuției Țării.

La sfîrșit, se știe, Eroul și-a încheiat rolul cu vorbele:

— Dumnezeu să binecuvînteze lucrările domniilor Voastre.

Tagma mamelucilor, care nu poate să rămînă mai pe jos, drept răspuns zbiară și ea:

— Să trăiți, Majestate!

— Trăiască Majestatea-Sa Regina!

— Trăiască Moștenitorul Tronului cu Alteța-Sa Regală Princesa Maria!

Atîtea platitudini, atîtea locuri comune, atîtea neadevăruri — și apoi totul așa de burlesc, așa de monoton... nu, e cu neputință să vă placă!

Și cu toate acestea, farsa se repetă în fiecare an, în aceeași ordine, cu aceeași montare, cu același decor, cu aceleași cuvinte, cu aceleași platitudini.

E caraghios!

Și să nu ni se spuie că așa se face pretutindenea, în toate țările constituționale — pentru că asta nu dovedește nimic altăceva, decît că farsa e într-adevăr foarte răspîndită, nicidecum însă că nu e foarte banală și foarte ridicolă.

Eroii și figuranții se schimbă după țări — farsa rămîne aceeași.

La drept vorbind, dacă e ceva care ar trebui înlăturat din uzurile parlamentare, apoi desigur această farsă caraghioasă, care consumă săptămîni întregi parlamentelor și sume enorme țărilor.

Deputații și senatorii — dacă într-adevăr de asta le arde — pot vorbi foarte bine despre nevoile mulțimei și fără această mascaradă, peste măsură de ridicolă și fără această farsă de cel mai rău gust, pe care lumea s-a obicinuit așa de mult să o privească ca pe un caraghioslîc.

Adevărul, an. VI (1892), nr. 1361 (23 noiembrie), p. 1.

Ion Păun-Pincio
(1868—1894)

S-a născut în Mihăileni (Dorohoi) într-o familie săracă. Este nevoit să intre funcționar telegrafist. Colaborează la reviste socialiste — *Contemporanul*, *Evenimentul literar* și *Lumea nouă* (unde este redactor) — cu versuri și proză, în care critică inechitatea socială. Poeziile au fost publicate, de prieteni, postum: *Versuri și proză* (1896).

Pe stradă

I

«Ce-o fi aici că-i strașnică lumină?
Se vede, bre, de parcă-i lună plină —
Și drumu-i alb — curat, ca apa lină...»

«Dar ce, socoți că ești în sat la noi,
Să cazi în gropi mergînd pe lîngă boi?
Aici stă vodă, bre, și cu cei doi!...

Și cum foiesc, de parcă-i iarmaroc!»
«Ce te boldești, mojice, -n drum? Fă loc!»
«Ți-a tras? S-o strîngi, că-i bună de noroc...

Aici tot mîndre curți țin șir — și cum
Sclipește-un geam pînă departe-n drum —
Și noi acasă, bre, chiorîm de fum!...

Colea pesemne-i chef și voie bună;
Și vin boierii cîrd — mereu s-adună.
De cîntece văzduhu-ntreg răsună.

Văd una printre ei cu sînul gol,
Și-n jurul ei vreo patru-i dau ocol —
Așa muiere, mă, te dă de gol...

Te uită, -n rînd cu dînșii stă și-un cîne!
De-o fi și-n rai c-aici atîta pîne,
Eu n-aș mai vrea s-apuc ziua de mîne...

II

Ce de-a femei, şi toate-s tinerele...
Li-s albe mînile şi mititele;
Dar strînse-s, bre, la mijloc — vai de ele!

Vezi, se frămîntă toată săptămîna:
Şi fata lor şi maica şi bătrîna,
Ca să le fie-obrajii albi şi mîna!...

Ia să le pui să taie păpuşoi,
Să umble-un ceas desculţe prin noroi,
Să tremure de frig pe lîngă boi,

La plug să steie-n ploaie, ca un cîne —
Şi-atuncea să vedem ce mai rămîne
Din frumuseţea lor de azi, pe mîne...

Oricum, dar pe Ileana mea, c-o ştii:
Că ea şi ieri ne-a-ntîmpinat în vii,
Cînd ne-a dat flori de-am pus la pălării...

Pîrlită, bre, de soare-aşa cum este,
Eu nu o dau pe zece ca aceste...
În ochii ei, ce limpede poveste...

Ea nu-i ca estea cu obrazul uns
Şi nu se gudură cînd te-a ajuns —
Iar cînd nu-i placi, nu-şi rîde pe ascuns.

S-o vezi trecînd în fugă la fîntînă,
Ori, cînd o ţine badea strîns de mînă,
În ochii ei, ce dragoste blajină...»

Adevărul literar, an. VII (1894), nr. 1960.

A. Mirea

DIMITRIE ANGHEL
(1872—1914)

Viitorul „poet al florilor" s-a născut la Cornești (lîngă Iași). Debutează, în 1890, cu versuri, în *Contemporanul*. Va colabora la revistele socialiste, *Lumea nouă*, *Almanahul social-democrat*, *Lumea nouă științifică și literară*, atîta vreme cît vor dura legăturile strînse cu socialiștii, adică pînă în 1895. În 1893 pleacă la Paris, unde e atras de mișcările socialiste, dar și de o viață de boem. Scrie poezii care vor alcătui volumul *În grădină* (1903). În capitala Franței îl va cunoaște și pe St. O. Iosif, care-i va înlesni publicarea unor poezii la *Semănătorul*, în ciuda faptului că Anghel era poet simbolist. În 1909 va scoate un nou volum de versuri, *Fantezii*, maniera fiind de asemenea simbolistă.

În colaborare cu Iosif, va tipări mai multe volume, *Caleidoscopul lui A. Mirea* (vol. I 1908, vol. II 1910) situîndu-se printre cele mai importante, atît în ceea ce privește problematica abordată (denunțarea regimului represiv, în frunte cu regele, a demagogiei etc.), cît și în ceea ce privește realizarea artistică.

ST. O. IOSIF
(1875—1913)

S-a născut la Brașov, unde își începe și studiile, pentru ca să le continue la Sibiu și București, unde va absolvi și Facultatea de litere și filozofie. Debutează la

revista școlară *Izvorul*, în 1892; din această perioadă datează și colaborarea cu versuri la *Adevărul*. Între 1893 — 1895 publică la revista *Viața*, iar în anii următori la *Epoca literară*, *Convorbiri literare*, *Floare-albastră*, *Pagini literare*, pentru ca în 1901 să fie redactor la *Semănătorul*. Își va aduna poeziile (care deși nu au un orizont larg — autorul preluînd aceleași motive ale peisajului rustic, ale trecutului haiducesc etc. — se disting printr-o duioșie și o minuțioasă șlefuire a formei) în numeroase volume, dintre care amintim: *Versuri* (1897), *Patriarhale* (1901), *Credințe* (1905), *Cîntece* (1912) ș.c.l.

Remarcabilă rămîne activitatea lui Iosif de traducător din marii poeți ai lumii: Shakespeare, Heine, Shelley, Goethe, Schiller, Petöfi.

St. O. Iosif — autorul *Doinei* — puternic impresionat de răscoalele țărănești, va scrie poezia *Răzmirița*.

Caleidoscopul lui A. Mirea

MESAGIUL

(Scena reprezintă sala Senatului unde sînt adunați reprezentanții națiunii în dimineața deschiderii seziunii din anul 19...)

TUNUL

(de departe)

BUM! BUM!

FOTOLIUL PREZIDENȚIAL

Pornește vodă!

CLOPOȚELUL

Treziți-vă cu toții!

TUNUL

Bum!

UN ECOU

(din sala pașilor pierduți)

N-auziți?!

TRIBUNA PUBLICĂ

Ia lasă, că nu dau ostrogoții!

UN FOTOLIU

Mai rău ca ostrogoții!

FOTOLIUL PREZIDENȚIAL

Fiți mai parlamentar!

UMBRA UNUI MAMELUC

Solemnă zi!

O CADRĂ VECHE

Solemnă!

O BILĂ NEAGRĂ

Începe farsa iar!

BILA ALBĂ

Taci, bilă pesimistă!

BILA NEAGRĂ

Tot n-ai pierdut speranța
C-o să se-ndrepte lumea?

URNA

S-a isprăvit vacanța!

TUNUL

Bum! Bum!

FOTOLIUL PREZIDENȚIAL

Sosește vodă! N-ați auzit iar tunul?

TRONUL REGAL

Las' că mai este vreme! Cinci din o sută unu!
Către Mitropolie se-ndrept-acum duiumul,
Și pînă să ajungă, cît ține Te-deum-ul,
Avem destulă vreme să tragem un taifas...

UN FOTOLIU SENATORIAL

Dacă mai este vreme, atunci mai dorm un ceas...

Şi-apoi, la urma urmei, ce-atîta gălăgie?!
De-mi acordaţi cuvîntul, vă spun eu ce-o să fie!
Tăceţi acuma dară cu toţii şi-ascultaţi:

(Pauză)

(Tuşeşte Tronul şi începe:)

Domni senatori, domni deputaţi!
Simţesc o vie bucurie că-n sînul astei adunări
Tot în *Daumont*-ul[1] meu eu însumi s-aduc a mele salutări!
Cu toate statele vecine suntem în relaţiuni normale:
Nu cerem, ca de pildă, sîrbii, compensaţiuni teritoriale.
Şi pentru menţinerea păcii jertfindu-ne ca şi-altă dată,
Congratulaţi şi strînşi în braţe am fost de Europa toată!

(Aici aplauze. Pe urmă:)

Domni senatori! Domni deputaţi!

(Tăcere-adîncă în tribune.)

Treizeci de ani sunt încheiaţi
De cînd în fruntea-armatei mele am pus piciorul în Dobrogea
Cred c-a venit acuma timpul să-şi aibă dreptul lui şi hogea
În Dacia să se coboare, ca cetăţean din minaret,
Să steie-n Parlament alături cu domnul Stere sau Haret,

[1] Trăsură de ceremonie de tipul celei a ducelui d'Aumont.

Venind din gloriosul Tomis, ca și din mlăștinoasa Tulce
Să-și aibă în Senat pupitrul pe care capul să și-l culce...
Veți fi chemați apoi să puneți...

(Mișcare vie între busturi.)

În discuțiune și proiectul acela groaznic pentru trusturi,
Ce pune vîrf la celelalte și care eclipsează restul —
Atît de discutat de presă și prevăzut în manifestul
Lansat în 12 martie o mie nouă-sute-șapte...
Ministrul de Comerț și-Industrii va proceda la alte fapte;
Va face tot ce-i stă-n putință spre a spori mereu progresul
Industriei naționale: spre a turti odată fesul
Străinilor — ce pînă astăzi au încercat să ne supuie:
Să poată domnul Costinescu să toarne mii și mii de cuie,
Spre-a răstigni pe toți tîlharii ca pe-alt Iisus și Baraba!
(Acesta-i cuiul din mesagiu: deci crede tu și nu-ntreba!)
Cît despre-industria hîrtiei în fruntea căreia stă „Letea"
Din care — după cum se știe — cei vechi veneau să-și stingă setea
De viață, spre-a uita de lume, precum ai noștri își uitară
Că din hîrtie și cerneală trăiește gintea literară,

Vom mai scumpi pe cît se poate produsele de celuloză
Să nu mai poată-n contra noastră să scrie nime-n vers sau proză:
Ne vom juca cu-Assan în nasturi, pe cari de-a gata îi importă
Ca să le facă în ureche ca Grădișteanului o bortă;

(Aplauze însuflețite...)

Pășim cu-ncredere-nainte
Că înapoi nu-i chip să mergem, luînd angajamente sfinte
Să aplicăm cu strășnicie în țară legile agrare
Și în lucrarea cea comună să-și aibă partea fiecare...
Guvernul o să aibă grijă, cerînd cele mai bune norme;
Voind de-asemeni prin județe să nu mai văd războiul punic
Azi după-o matură gîndire, făgăduiesc „colegiul unic"!
Văzînd că-n țara mea întreagă populațiune-i decimată
Mai rău ca-n 77 prea glorioasa mea armată,
Cînd a dat piept cu Semiluna pe tristele cîmpii bulgare,
Am hotărît modificarea bolnavelor legi sanitare.
Finanțele sunt tot prospere și nimeni nu se mai revoltă
Deși a fost doi ani de-a rîndul o mizerabilă recoltă.
Ca domnii Cuza și N. Iorga să nu mai fie irascibili,

Vom face — dacă nu v-opuneți — pe magistrați
inamovibili.
Ministrul nostru de Domenii a pregătit o nouă
lege,
Pe care dacă veți vota-o, menită-i mîinile să lege,
Sylvanilor ce fără cuget de vremile care-or să
vie,
Ieșeau la drum în *„codru"* silvic și-l
prefăcuse-ntr-o Vlăsie!
Vom îngriji ca toți să-și aibă acasă sursa de
petrol;
Cît despre stații balneare ca Govora sau
Tekirghiol,
Vom priveghea ca tot creștinul să aibă îndestul
noroi
Spre a putea în vremi de criză s-arunce cu succes
în noi!
Armata n-a-ncetat să fie obiectul grijii tuturora
Și vă răspund că este gata oricînd va fi să sune
ora!

(Aici s-aplaudă frenetic...)

Domni Senatori! Domni Deputați!
Adînc convins că fără preget cu toată rîvna toți
lucrați,
Cum ați lucrat întotdeauna în celelalte mari
seziuni,
Născînd atîtea legi faimoase în scurtul timp de
șase luni,
Pășind cu-ncredere-nainte pe calea marelui
progres
Ce printre celelalte state ne-a dobîndit un loc
ales,

Deschid seziunea ordinară, o, bravii mei
parlamentari;
Căutaţi să staţi deci la-nălţime şi nu fiţi oameni
ordinari!...

POSTSCRIPTUM

Şi-acuma că trecură acele şase luni,
Vă-ntreb: unde sînt toate promisele minuni?!

Ordinea, an. II (1909), nr. 406 (19 aprilie.)

Raicu Ionescu-Rion
(1872—1895)

S-a născut la Bălăbănești, jud. Tutova, dintr-o familie de țărani. Este coleg de liceu și de facultate cu Ibrăileanu, al cărui emul este. Ocupă apoi, ca suplinitor, un post de prosfesor la gimnaziul din Tîrgoviște. Sub influența mișcării socialiste scrie articole polemice, împotriva decadentismului, estetismului, „artei pentru artă" etc., pe care le publică în *Critica socială*, *Munca*, *Evenimentul literar*. În anul prematurei sale dispariții îi apare la Iași un volum de *Scrieri literare*, cu o prefață de Sofia Nădejde și o postfață de C. Vraja (G. Ibrăileanu).

Imnul regal

Cuvinte de RION — Muzica de ED. A. HÜBSCH.

Trăiască regele
În brînză şi postav,
De aur iubitor
Şi jupitor de ţară!

Fie bun,
Excelent ceprezar,
Fie-n veci
Norocos cămătar!

O, Doamne sfinte,
Ceresc părinte,
Susţine-ne cu fală
Taraba regală!

Trăiască tronul lui
Cît ţine apa-n ciur!
Gheşeftmaher vestit,
Cu mare falnic nume,

Fie bun
Fabricant şi isteţ,
Fie-n veci
Iscusit precupeţ!

O, Doamne sfinte,
Ceresc părinte,
Susţine-ne cu fală
Taraba regală!

Adevărul, an. VI (1893), nr. 1518 (10—11 mai), p. 2.

George Ranetti
(1875—1928)

S-a născut la Mizil. Studiile și le face la Ploiești și București. Colaborează la unele reviste satirice: *Moftul român* — seria a II-a — precum și la *Pagini literare*, *Povestea vorbei*, *Epoca*. Conduce revista *Zeflemeaua* (1902—1904). Numele său este însă strîns legat de revista *Furnica*, pe care o scoate în anul 1904, periodic care înfierează politicianismul veros și monarhia. Ranetti ia apărarea țăranilor înfometați și vorbește în cuvinte calde despre muncitori, ca, de pildă, în poezia *Întîi mai*.

Cantitatea scrierilor lui Ranetti este enormă, dar în același timp și inegală, plătind adesea tribut facilității. Pe lîngă revista *Furnica*, pe care o scrie aproape singur ani îndelungați, amintim volumele de versuri și proză: *Strofe și apostrofe* (1900), *Ahturi și ofuri* (1901), *Fabule* (1907), *Schițe vesele* (1909) și *Poezii* (1924).

Aniversarea lui vodă

Ritm anarhic ca și inspirația poetului

Cerut-ai Camerei să-ți dea trei milioane
Pentru comedia ce faci la Filaret[1];
Ți le va da, și-o să-ți mai dea încă, cucoane.
Țăranii noștri-s proști, dar au bani berechet.

E drept, țăranii, după munca lor de cîine,
Cu vitele de-a valma stau într-un bordei,
Dar vor fi fericiți cînd vor admira mîine
Ce-o să clădească arhitectul Berendey.

Țăranii n-au porumb să-și facă mămăligă,
Stomacul lor ca Teatrul Național e gol,
Dar ce mai înseamnă în plus înc-o verigă
La lanțul ce-i leagă de-al patriei lor sol?

Plătească deci țăranii!... Doctorul Istrate
Va atîrna pe pieptu-i înc-o tinichea,
Și s-o duce vestea pe plaiuri depărtate
Că vodă-și serbează aniversarea sa!

Furnica, an. II (1905), nr. 64, p. 3.

[1] Se referă la expoziția jubiliară din anul 1906.

10 mai

Ura, 10 mai!
Strigă-n munți și-n plai.
Dacă-i așa, hai,
Și-ndată plecai.
Ce văzui? Alai,
Bătătură — vai!
Mitocani și cai.
În tribună intrai,
Gardist strigă: «Stai!
Pen' că belet n-ai!»
Mă făcui niznai.
El: «Vrei să te tai?»
Mă executai
Și le contemplai
Parada lor. Rai!
Filfizoni și crai,
Dame-n rochi de *faille*,
Pălării de pai,
Menaj în trei. Trai!
Alle gute drei![1]
Și mai admirai
Guvern putregai,
Rege mai dihai
Ca bravul Mihai.
Ș-apoi mă-ncurcai
La un mic guleai,
Lăutari cu nai,

---

[1] *Alle gute (Dinge sind) drei!* — lucrurile bune sînt în număr de trei. (germ.)

Vinaţuri gustai
Şi mă afumai,
Ura, 10 mai!

Furnica, an. II (1906), nr. 87.

În noaptea de 10 mai

E zece mai... Iluminaţii...
Ăst miez de noapte pare-amiazi.
Scînteie mii de constelaţii
Printre ghirlandele de brazi.

Oraşele-s iluminate
În chip atîta de feeric,
Că, prin contrast, bietele sate
Zac şi-n mai negru întuneric.

Au fost şi-n satele sărace
Iluminaţii... N-ar mai fi!
Arzînd, bogatele conace
Schimbau şi-acolo noaptea-n zi.

Şi totuşi, nu ne-nvăţăm minte!
Tot lux! Tot fast! Deşertăciuni
Ce fac dintr-un popor cuminte
Un vast ospiciu de nebuni.

O, stingeţi lămpile acestea:
Îmi face rău lumina lor!
Căci ele mi-amintesc povestea
Cea tragică a satelor...

Privind mulțimea ce se strînge
Sub lampioane ce sclipesc,
În roșul razelor văd sînge
Nevinovat și românesc!

Furnica, an. IV (1908), nr. 191.

Tudor Arghezi
(1880—1967)

Ion N. Theodorescu s-a născut la București, din părinți gorjeni. Duce o viață de „luptă înăbușită și crîncenă cu cele mai felurite și mai bizare adversități" (Galaction): e ucenic, custode, laborant, călugăr la 19 ani. Debutează în 1896, la revista *Liga ortodoxă*, condusă de Macedonski, care-i apreciază profund versurile. Colaborează, apoi, la *Revista modernă*, *Viața nouă*, *Linia dreaptă*, *Viața socială*. Călătorește în Elveția și Franța. Desfășoară, la înapoierea în țară, o vie activitate la revistele *Facla*, *Rampa*, *Seara* (este prim-redactor); împreună cu Galaction scoate revista *Cronica* (1915—1917), în care va publica remarcabilele pamflete, care vor contribui la detențiunea sa. După părăsirea *Florilor de mucegai* și ieșirea sa pe *Poarta neagră* va duce în continuare campanii violente împotriva regimului zilei, monarhiei, colaborînd îndeosebi în ziarele *Adevărul literar*, *Hiena*, *Națiunea* (este director), *Viața românească*.

Abia la 47 de ani poetul se hotărăște să debuteze cu un volum de versuri, intitulîndu-l, cu modestie, *Cuvinte potrivite*, care va fi primit cu ostilitate de critica oficială, și elogiat, pentru profunzimea ideilor, exprimate la înălțimea versului eminescian, de critici de prestigiu: Mihail Ralea, G. Călinescu — „un bolid" coborît deodată printre noi, „un nou Eminescu". Stînd zilnic — cum ne mărturisea — toată viața „sprijinit în peniță", de la 8—10 ore în sus..., făurește opere care au intrat în tezaurul de aur al literaturii române. Dintre ultimele volume apărute reamintim: *Prisaca* (1954), *Pagini din trecut* (1955), *1907*

— *Peizaje* (1955), *Cîntare Omului* (1955), *Stihuri pestrițe* (1957), *Lume veche, lume nouă* (1958), *Tablete de cronicar* (1960), *Poeme noi* (1963), *Ritmuri* (1966). Din monumentala ediție de *Scrieri* (care cuprinde întreaga sa creație), între anii 1962—1977 au apărut XXX de volume.

Tudor Arghezi, cel mai mare poet al nostru după Eminescu, a cărui operă a intrat în patrimoniul universal, este totodată un pamfletar unic în felul său, pamfletul antidinastic situîndu-se la loc de frunte.

De la Alexandru Ion Cuza la Ferdinand I de Hohenzollern, *„Chemarea“*, *1920*

Constituția se va vota.
— Să mai strîng, Sire ?
— Strînge, strînge, tomnule Brătianu !
A. Dragoș, „Facla“, 1923

Omul cu ochii vineți

Nu e titlul unui roman de aventuri și împrejurări stranii. E numele, doară mai lungit, al unui personaj viu, aflat în carne și oase, în cizme și epoleți. Viața lui e mai lungă decît a romanelor, iar slava și puterea i le povestesc, mai bine decît snoavele și cîntăreții, închinarea mută și îngenuncherea unui rînd de treizeci și două de județe la picioarele lui stăpînitoare.

Îl cunoașteți? L-ați întîlnit vreodată?

Regele călugăr trăiește retras ca o cucuvaie și numai ochii din cînd în cînd i se zăresc, fumurii, rotunzi și reci ca doi bulgări de camfor. Șarpele vrăjește de sub copac, cu scînteia privirii, pasările naive, ametite pe ramuri, și ele coboară dormind, cu aripile strînse, către arcul de venin, frămîntat de nerăbdare, jos, printre flori. Călugărul cu coroană de oțel pe frunte a ipnotizat o țară. Singuri ochii lui, în care sticlesc o sută de enigme, au putut supune voia și libertatea fecioarei din coșciug... Au înghețat energiile, au încovoiat hotărîrile, au strămutat ținta fiștecărei arme, și dacă apele ar fi avut un scop omenesc, le-ar fi întors și pe ele din matca lor și le-ar fi zăprit izvoarele de-a pururi. Sufletul nostru e robul acestei căutături de diavol gînditor.

— Ce se zărește peste Carpați, un stat ori un catafalc?

— Un monah dibaci priveghe dintr-un colț și lasă-n jos perdelele negre...

— Dincolo, poporul cere pămînt și holde pentru sineși.

— Liniște! Călugărul vrea liniște și moarte. Aceasta-i muzica ce-i place și afară de dînsa una singură-i mai este dragă. Tăcere!... Părintele are armată, artilerie și muniție de război pentru turcul dinlăuntru. Și mai presus de toate-i orchestra gîlgîitoare a divinului aur! Nu-i Beethoven, nu-i Wagner, nici Mozart; sînt simfonii de Hohenzollern.

Pîn-a nu veni la noi, nobilul ostaș purta pe sub tunică și zaua lui medievală, roba lui Inigo de Loyola[1], căreia, nestrămutat, rămasu-i-a credincios. Pasul lui, elastic, nici nu se aude. Vocea lui, nici dînsa niciodată. Fața lui o știu foarte puțini. Sfetnicii care-l ating, covîrșiți de dominarea lui mută și zdrobitoare, se tem și-l ocolesc și-i dau tot ce nici nu dorește el să ceară. Rodul cel mai vesel și mai robust cade-n tava lui, pe care doi lei cu cozile-n sus și cu gurile căscate însemnează lăcomia și nesațiul. Neprevăzută răsturnare! Tînărul prinț care primise să intre pe tărîmurile lui Ștefan și Cuza, într-un umilitor costum de valet, trebuia să-și răscumpere rușinea, necunoscută de nici un mîndru domn valac de pîn-atunci, chiar învins, schimbînd elita țării noi într-un cîrd de lachei. Ministrul cel mai iubit la palat e acela care se tăvălește cel mai frumos pe covoarele regale; guvernul cel mai plăcut e cel care zace mai mult și face mai puțin.

---

[1] Ignațiu de Loyola (1491?—1556), fondatorul ordinului călugărilor iezuiți, adversar al Reformei.

De aceea pe toți bărbații noștri chemați prin temperament și cultură să schimbe starea sufletească și economică a țării, de care nu e ins în țara asta să nu se jeluiască, măcar în chip platonic, îi vedem stînd departe de cîrmă și reduși la rolul de predicatori în pustiu, sau la nevinovată bolire. Se știe de mai-nainte că orice ai întreprinde cu inima dornică și cu avîntul, care singur poate face panta viitorului accesibilă, va trece de atentat și de crimă, și atît sînt schimbate noțiunile de mult, încît oamenii ce pot fi dați, într-o țară civilizată și inteligentă, drept model, trec la noi în rîndul paraziților, iar necinstea își deschide floarea purulentă pe culmea vieții noastre naționale.

Apoi care dintre «români» e prietenul cel mai de aproape al regelui iezuit? Îl știe toată lumea... D. Ion Kalinderu, vătaful moșiilor auguste, umbra din jigniți a înaltului stăpîn de pe tron.

Placid în armura nordică a sufletului său monastic, Omul cu ochii cenușii avu un vis, care s-a împlinit, și o foame uriașă: aurul. Și visul lui se făcu visul nostru; groapa din sufletul lui se deschise și-n sufletul nostru, și țara care trebuia ridicată în vîrtejul unui ideal moral, se făcu tărîm de calcule, de destrăbălare și, reproducînd în noi tipul suveranului, fiecare ne făcurăm de-o ființă cu dînsul. După patruzeci de ani de domnie avem un rînd de bube: anul 1907, biserica, tramvaiele, 80 la sută de analfabeți, și fiindcă banul este cuvîntul de ordine — corupție acută pînă în sînul familiilor, vînzare de inimi și de carne. Lume mai căzută nu poate fi decît e aceea în care prestigiul adevărat îl are banul, încoronat într-o zi de 10 mai, odată cu creștetul Hohenzollernului de la gurile Dunării. Onestitatea și dorul de bine

sînt de mult la noi niște bagatele care te fac suspect și ridicol. *Cherchez le roi*[1].

Dar dacă pentru averile românești Omul cu ochii vineți a dovedit o atracție violentă, nu tot asemenea simț avut-a el pentru limba românească, pe care o disprețuiește. Cărțile noastre îi sînt necunoscute. Autorii noștri nu-l interesează; curtea lui o alcătuiesc dl. Kalinderu și argații ceilalți. Învățații noștri, ca și țăranii noștri trăiesc în depărtare. *Vive le roi*[2]*!* Pe deasupra tuturor plutește ironia egoistă din ochii fostului și rămasului călugăr singuratic. El nu ia nici o măsură, nu hotărăște nimic pentru națiunea poleită în fața puterilor străine cu o armată și un tezaur regal. Numai cînd durerea poporului debordă, atunci el poruncește, discret, tunurilor să măture satele, ca să nu mai ceară gura morților pîine.

Trebuiesc spuse unele ca acestea și altele și repetate regelui de peste flămînzi, azi cînd se împlinesc cinci ani de la secerișul de sînge din 1907, cînd au trecut cinci ani de la manifestul regal, dat în 1907, ca un contract de garanție a viitorului, și cînd starea țăranilor e tot atît de rea ca în 1907, și, dacă se poate, și mai rea. Revoltele au trecut, regele a închis ferestrele, nimeni nu-l mai vede, nimeni nu mai știe de el, absent ca-ntotdeauna din toată țara lui.

Și el știe cu toate acestea acum că poporul nostru a încăput pe calea revoluțiilor sociale, că o revoltă cheamă o altă revoltă ca să o vindece, că

[1] Căutați regele! (fr.)
[2] Trăiască regele! (fr.)

umbra oamenilor drepți uciși rămîne în țară pe șesuri, se pune în fruntea altor oameni drepți și-i aruncă să distrugă.

Închide-i, majestate, să nu-ți zărească torțele lor, ochii.

Facla, an. III (1912), nr. 10 (10 martie), p. 182—183.

10 mai la Mitropolie

De cu seară pregătirile sînt făcute. Un covor gălbej a fost așternut pe jos și pe deasupra celui obișnuit, în rotogolul străinilor, șterse de praf. De la intrare pînă la el prețul e roșu ca vinul, drum de catifea pentru strălucitoarele uniforme ale bărbaților cu arme. Părintele Iuvenalie a bătut în ținte și a frecat cu peria vreo patru zile la rînd, muncind de-a bușile și povestind lucruri «de lume» fraților călugări tot atît de dibaci de gură și de gîtlej ca și dînsul. Pe fața de cîrmîz a covoarelor, în catedrala goală, părinții par niște lipitori pîntecoase care și-au vărsat balta sîngelui băut, printr-o gaură nevăzută. Uneori, și tot pe brînci, cîte un părinte se strămută din loc tîrîndu-se, și scoate din umbra unei străni un clondir, un pahar și un sifon. Se aude atunci un sfîrîit de cișmea, apoi o înghițitură grozavă. Bețivii beau de-a dreptul cu pîntecul și sug de dinlăuntru, din fund, ca o bășică pentru injecții; gîlgîitul lor e voluminos și scurt. Pe părintele Tudosie îl supără «catarama» de cîte ori se apleacă pe partea herniei; atunci el strînge din gingii, se scoală pe genunchi și își lasă mai în jos sau își ridică mai sus «cercul» scăpat de pe gîlcă.

Lumînările sînt primenite şi noi, de ceară curată, şi flacăra lor nemişcată şi albă, douăsprezece flăcări, pare ca nişte rînduri de garoafe de argint sau ca şase perechi de luceferi culeşi de curînd. Cădelniţele de zile mari, cu sunetul lanţurilor dulce, au fost aduse de la veşmîntărie. Veşmîntarul se consultă cu eclisiarhul dacă mitropolitul va pune tiara de aur bătut, cu muchile de mărgăritare şi smaralde, sau o mitră uşoară. Şi uitîndu-se unul la altul, ei îşi trec cu bunătate cutioara mică de tabac. Eclisiarhul poartă un nas monumental şi în laturile lui, ca-n două ţărmuri grase, ochii mici, cu pleoapele roşii umflate. Chiar cu mîna sa, el pune pe velinţa de mătase a preastolului cîteva grăunţe mari de tămîie scumpă, parfumată, topită şi preschimbată de călugări într-adins după o reţetă veche. Regele îşi va desfăta mirosul în cea mai orientală şi mai nuanţată esenţă.

Se va sluji cu tot sinodul, ca-ntotdeauna de 10 mai; doi mitropoliţi, şase episcopi, cu vicarii lor, şaisprezece arhierei la un loc. Ei vin cîte unul, pe uşa din dos, după ce şi-au trimis veşmintele din vreme. Diaconii cercetează stofele aurite, căptuşelile de mătase tare, trandafirie, violetă şi solară, cam toate de un soi, cumpărate din Piaţa Mare cu furniturile pentru tapiţeri. Unii episcopi vor fi ca nişte canapele sculate în picioare, alţii ca nişte paturi cu macat în arabescuri şi ghirlande. Veşmintele mitropoliei de Iaşi sînt deosebite. Le atingi cu oarecare visătoare lîncezire; stiharul e al lui Veniamin Costachi; omoforul, rucaviţele, tiara, epitrahilul, sita şi cîrja vin de la Dosithei, care le-a purtat demult, în foarte vechime. Cînd te gîndeşti în biserica tăcută, în altarul învăluit de coaja vremii, la

dimensiunile unui secol, ele par vaste şi goale ca nişte saloane ale lui Dumnezeu.

Arhiereii au sosit şi s-au cam îmbrîncit cu prietenie. Aşteaptă toţi să sosească «majestatea-sa», cum zic ei, cu un accent din topor. Dacă s-ar putea, ei s-ar juca de-a leapşa, şi, pînă la bătaia orelor zece şi jumătate, ar mînca o fleică, un cîrnat şi s-ar îndemna la nişte vinişor. În respectul lor pentru cele numite de Rabelais *la Tripe*[1], arhiereii se referă la grătar şi butie, cu diminutive: mititei, fleicuţă, butoiaş, vinişor, păhărel — nişte diamant. Regele însă este «majestatea-sa» fiindcă nu se mănîncă.

Cînd soseşte şi «majestatea-sa», sinodul îl întîmpină cu sculele sfinte: evanghelie îmbrăcată în aur, cu copci de piatră scumpă, cădelniţe, trichere, cîrji.

Regele păşeşte rar. Cizmele lui răsfrîng aceleaşi lumini longitudinale ca jobenele personajelor oficiale. Mitropolitul simte că i se taie suflul; emoţia tuturor e deopotrivă: frica. La ferestre, afară, stau stîlpii cu blazoane judeţene şi steagurile moi, tricolore. Generali, ofiţeri de toate rîndurile scapără din cîte patruzeci de hăşchii de foc pe pieptul lor, decoraţii, nasturi şi fireturi. Toată lumea străluceşte ca o ogradă de fazani, păuni şi alte păsări brodate şi decorative. În timpul slujbei, cei mai plictisiţi par asistenţii; unii din ei privesc cu acelaşi sentiment de mirare cu care la Jardin d'Acclimatation[2] urmăresc un mariaj patagonez sau o înmormîntare afgană, reprezentată cu indigeni autentici. Ochii demnitarilor, ai marilor maeştri, generali şi curteni,

[1] Fudulii. (fr.)

[2] Grădină zoologică şi botanică din Paris.

caută cu băgare de seamă la rege, a căruia siluetă impasibilă şi elegantă ocupă, cu rigiditatea unui stîlp de frontieră, a doua treaptă a stranei regale, toată-n sculpturi de aur şi velur sîngeriu. Regele pare a număra firele de ibrişin multicolor cu care-i cusut pe faţa perinei de catifea de la picioarele sale, vulturul Ţării Româneşti.

Cel mai atent la mişcările lui este prinţul moştenitor, încadrat de fotoliul de-alături. Cînd regele îşi mută braţul pe piept, ca Bonaparte, principele şi-l mută la fel. De ridică regele capul, capul prinţului se ridică. Nici un surîs pe faţa domnitorului şi nici un sentiment; numai o undă curioasă, pare că de ironie chintesenţială. Dl. Dimitrie Sturdza e cel mai neliniştit, se mişcă mereu, clipeşte des, şi cu toate că e cel mai pravoslavnic din miniştri, ar vrea să se sfîrşească mai iute acest Te-Deum. Arhiereii toţi pe un rînd, la stînga, dacă nu cumva se roagă, ei dorm, căci ochii, într-o reculegere asudată, li-s închişi, s-ar zice cusuţi gros, cu cînepa genelor.

Corul, tobele, muzicile, soldaţii... ţepeni ca nişte nemţi de porcelană de Saxa. Regelui i se pune sub picioare un scaun scund de pe care urcă şi-ncalecă, destul de sprinten, mîngîindu-şi cu o afecţiune particulară calul, înşăuat cu postav negru, mărginit cu fir. A zis ceva pesemne, căci i-a rămas mîna în aer şi i s-a clătinat uniforma.

Din uşa bisericii un schilod, cu cîrja subsuoară, îşi aruncă ochii dezorbitaţi şi munceşte să vadă. E un cerşetor de biserică; scărpinîndu-se violent pe pieptul desfăcut sub cămaşa unsuroasă, întreabă cu insistenţă:

— Care-i regele?... Vă rog, care-i regele, vreau să-l văz...

Iar sergentul care-i ține piept, din cînd în cînd, pe dedesubt, aruncă în burta slutului cîte un pumn solid, urmat de un geamăt cu sughiț:

— Blestematule!...

Facla, an. III (1912), nr. 19 (10 mai), p. 370—372.

Mesajul

De mai multe ori în viața noastră trecătoare am luat parte la rostirea mesajului regal. Pîn-atunci, căutam să ne înfățișăm mesajul și nu izbuteam niciodată. Ceva mister și ceva imperial. Vedeam un fum și o spărtură-n el de aur și rubin. Portretul majestăților-lor regale, Editura Socec et C-ie, treceau, cromolitografic, printr-un cadru de fulgere cu flori. Muzica militară, purtată de îngeri cu chipiu și aripi, îndulcea, în dreptul cuvintelor de ordin general, crîncena voce a celor patruzeci de unelte cu clape, de metal. O liturghie politică-socială în bazilica parlamentară.

La intrarea noastră întîia oară în localul cu vulturi de la Mitropolie, ne-am strecurat prin sute de carîte strălucitoare, cu lachei verzi ori numai albaștri-închis, pe capră, oprite în dîmburile dealului sfînt ca la operetă, parastas și bal. Un convoi foarte lung al căruia mort părea rămas în loc, în cele două dricuri vecine: Catedrala sau Camera de deputați.

Sergenții cu suliți de alamă frecate nou pe moalele de mucava și postav al coifului anglo-german. Și dedesubt nasuri umflate, mustăți degenerate, tesac întors cu grația iataganelor, cizme. Și deputați, și senatori — jobene și ghete deo-

potrivă de lucii. Miniștri. Generali. Panoplii de albe, galbene decorații, cu stele-n ele, reci. Și, de gâteala tuturora, țineau mîndri seamă și caii, cu coada tunsă englezește ca mustața, redusă la un cotor estetic, a domnilor cu picioarele distrate.

M. S. regele citește. E o liniște în rîndurile națiunii, augustă. Națiunea, cu acul în cravată, își ține degetele mari, ungulate, subsuoară, între cămașă și jiletca lăptoasă, cu bumbii de sticlă maghiari. Suprema eleganță șade picior peste picior, fără să-și feștelească linia pantalonului cenușiu cu linii albe. Cîte-o roată de cristal bate sub cîte-o sprînceană unsă cu briliantină parfumată. Albi, sînt și cîțiva boieri de țară, cu cioareci, brîu și ceasornic «Omega».

Lojile sînt ca niște cuiburi în care bat scurte, deasupra inimii emoționate, aripi de evantalii. Obraznici, ochii unui parlamentar cu barba tînără de arhiereu tenor cer să fie înțeleși de păsările cu ciocul roșu, adunate la spectacolul țării. Se vorbește și franțuzește...

M. S. regele a isprăvit. Surîsul său — o buză de dispreț și cealaltă de compătimire — nu poate trece măsura: un centimetru. Brațul regal spînzură pe tunica regală, de un deget, arătător, încheiat cu nasturele la un loc. Aplauzele națiunii au răsunat. Colo este guvernul. Oglindă de buzunar, guvernul reflectă surîsul regal.

— Numărul 723!... Numărul 31!... Trăsura domnului ministru de interne!... Un'te bagi, dobitocule!... Sergent, automobilul meu!...

A! Peste cîteva zile va fi și răspunsul la mesaj.

Un an, doi ani, zece ani, aceeași agreabilă petrecere, aceleași trăsuri, aceiași muscali și vardiști — și Parlamentul același. Cu cît se schimbă mai des, cu atît seamănă mai mult joben cu joben,

ochelari cu ochelari, haină cu haină şi cap cu cap. Ca un bărbat moral şi foarte conjugal care după douăzeci şi cinci de ani de căsătorie începe să semene cu nevasta ca un frate, soţul pleşuvind şi soţia dobîndind tuleie sub nas şi-n măgura bărbiei, guvernele ajung să se înfăţişeze cu figura guvernului precedent, întocmai.

La 15 noiembrie, lucrurile se vor întoarce iarăşi. Mesajul regal va fi la fel cu orice alt mesaj regal. După trecerea în ţara bulgarilor, după holeră, după mişcarea sutelor de mii de ţărani, după clătinarea pămîntului românesc întreg, mesajul rămîne acelaşi, oamenii aceiaşi. Vorbele nu s-au mai îngustat, ci s-au lăţit. Siropul e tot atît de dulce, belteaua tot atît de trandafirie. Cu zahăr, pişcoturi, şampanie şi cremă, se fabrică iarăşi mesajul. Confiseria parlamentară nu s-a schimbat şi nici n-avea de ce să se schimbe şi cu cine. Miniştrii vor aplauda cu naţiunea; latinii din Bucureşti vor pleca în trăsuri şi automobile, acasă, la «Capşa», la «Flora», la «Boulevard», ca să ia masa, cu satisfacţia muncitorilor pentru dreptate, onoare, patrie, biserică, şcoală şi alte instituţii.

Şi Majestatea Sa va surîde măsurat, netolerîndu-şi să treacă, în public, peste milimetru.

Seara, 1913, nr. 1376.

Scrisori de prinţi

Dragă Tatiano, sînt cutremurată de citirea povestirii tale. Va să zică împăratul dispărut, prinţii, prinţesele, marii duci, ducii, conţii, mar-

chizii, baronii, toate organele indispensabile vieții organizate, în surghiun sau dispărute. Ce popor nefericit! Și toți termenii de domnie și guvernare uzurpați. Cine și-a permis în trecut să aresteze, să sechestreze, să dea în judecată, să osîndească, să execute, fără consimțămîntul împăratului? Masacrul, deportațiunea aparțineau prerogativelor imperiale și nu orice nespălat putea să tragă-n streang și să împuște. Toate acestea se făceau cu o regulă, cu o poruncă divină, dată de sus, de foarte sus, de la palat.

Te plîng, Tatiano, că ți-au rămas moșiile, minele, cirezile și hergheliile în mîna bandiților care au destrăbălat imperiul și l-au împărțit la golani. Tot ai avut un noroc, că ai scăpat cu un sac de briliante și bijuterii. Aflu că alte personalități din împărăție au trecut granițele numai cu ceea ce aveau pe ele, și că silite — închipuiește-ți ticăloșie! — să muncească, servesc printre farfurii, în restaurante. Nu pot concepe ca mîna care a stat pe aur și diademe și care a primit de la metalele și pietrele scumpe reverberațiunea lor selenară, ca frunțile sfinților în contact cu fosforescențele cerești — să treacă pe cîrpe și farfurii. Și dacă ar servi pe ai noștri! Dacă ar duce tava prințului, ceașca împăratului, aș înțelege. Dar marea ducesă Olga mi s-a spus că își împlinește oficiul de garson într-un birt pentru toată lumea și că funcționarii de bancă din clientelă o strigă pe nume: Olguțo.

Îți mulțumesc că vrei să mă vizitezi în țara mea, care nu seamănă cîtuși de puțin cu țările voastre, ale celor rămași fără misiune, fără tron, fără sceptru. Dacă îți va plăcea țara și poporul, putem să-ți înființăm un loc de ducesă în rezervă, punîndu-ți la dispoziție un cadru fără de care noi

ne ofilim. Nu conta pe mare lucru; tot ce-ţi putem consacra din bugetul statului e modest, însă sigur; un castel, o pădure de vînătoare, o baltă pentru pescuit, cinci automobile şi zece milioane anual. Recunosc, e puţin, însă deocamdată poate fi ceva. Pînă la restaurarea imperiului şi reintrarea exilaţilor în drepturile lor, să ne mulţumim cu porţii mici. După ce te vei reinstala, e de văzut dacă vei porni în cinci ani sau în douăzeci războiul împotriva noastră.

Cîtă deosebire! Popoarele, ca şi oamenii în parte, nu se aseamănă şi se contrazic. La noi, pot să-ţi spun, e o «pleaşcă» (nu mai ştiu cum se zice pleaşcă pe englezeşte). N-avem noi destulă posteritate şi destule rude, că am putea trăi mii de prinţi şi de nobili, fără să simţim. E ţara de viligiaturi ex-coronate. Dacă ar fi voit, toate aristocraţiile de mare blazon ale Europei ar fi găsit loc în excelenta noastră ţară şi în buget. Toată lumea bună autohtonă ţine să ne facă plăcere şi să ne întîmpine dorinţele. Zic: lume bună, dar ştii, pot să-ţi spun la ureche, toată lumea lor bună e de o extracţie inferioară, rurală şi semirurală. E de ajuns să le zicem «merçi», pe franţuzeşte, că se simt măguliţi şi îşi dau şi cămaşa. Cînd ai grîu cu nemiluita îl dai cu lopata. De multe ori, lista civilă a fost îndoită şi întreită, fără să ne gîndim, din devotament, din datorie — şi nimeni nu s-a opus. E o ţară în care parlamentarii, voind să cîştige cît mai mult, din toate întreprinderile alegătorilor, nu se uită la cîteva sute de milioane în plus, destinate să sporească prestigiul princiar în călătorii şi cheltuieli. E un gen de abundenţă. Oamenii politici n-au precupeţit niciodată necesarul şi au acordat cu bucurie superfluul. Cînd e vorba de economii — o tristă

vorbă în circulație — ei găsesc de unde să le facă, și, ca să se ajungă unde e nevoie, sus, rotunjesc de jos.

Cît privește poporul, ți-aș spune că el e de-o bunătate care merge pînă la absență și uneori e chiar supărătoare. El nu se amestecă în nimic și cu cît i-ar păsa mai mult, cu atît nu-i pasă deloc. Nici urlete, nici țipete, nici gloate agitate, nici amenințări. Nimic! Alaiul nostru trece în goana motoarelor, transportîndu-ne între diversele noastre numeroase palate, din mare în munte, din munte într-alți munți și în șesuri, prevăzute fiecare de un personal complet, și nimeni nu ne vede, nimeni nu ne aude, nimeni nu ne simte: un popor de o discreție uneori exagerată. Sute de kilometri de drum nu se ridică o pălărie. Singuri peizanii — niște tipi interesanți; dacă vii, o să-i vezi — sînt emoționați cînd limuzinele noastre trec în fugă accelerată pe lîngă boi și țîșnesc ca niște lăcuste. Ei scot căciula, scuipă-n pămînt, se scarpină-n cap și zic:

«Ucigă-te toaca!»

La revedere și scrie-mi cînd să te așteptăm.

Bilete de papagal, an. I (1928), nr. 204 (3 octombrie), p. 1—2.

Regele Carol

Cînd se face o alegere de arhierei, sinodul votează. E o maimuțărie. Sinodul nu votează. Sinodul nu există. Figuranți, episcopii aleg nu un arhiereu, ci cel puțin doi; uneori, patru și mai mulți sînt pe aceeași listă de candidați aleși, unul cu opt, altul cu cinci, altul cu două voturi...

Sinodul nu alege, nu votează, se adună. Din șapte candidați alege, și atunci termenul e exact, regele, pe cine voiește. Și candidatul cu două voturi e adesea ales. Regele știe că numărul voturilor e totdeauna egal și indiferent. Partidul de la putere cere candidatul lui și regele i-l dă bucuros. Regele nu cunoaște pe candidat, nici dacă ar avea de cinci ori numărul arhiereilor de voturi. Regele n-a auzit de el niciodată și nu ține la acest auz. Regele iscălește. Regele probează numai prin atitudini și subînțelesuri opinia lui despre cler. Ironia lui răbdătoare ne întîmpină la palat și ne iese înainte la mitropolie. E de crezut că răspunzător de vina clerului, în opinia regelui, poate să fie neamul românesc, care, judecat, într-adevăr, după conducătorii lui, ar părea descalificat. Regele catolic își face rugăciunile lui la capela Pitar-Moșu. Ușa i-o deschide duminica preotul de serviciu, fără cădelnițî, fără icoane, fără cor, fără diacon, ca un portar de presbiteriu. E o deosebire între chipul cum se prezintă regele la noi în mitropolie, și în strada Pitar-Moșu. N-am văzut niciodată pe rege sărutînd mîna mitropolitului și l-am văzut la depărtare de o palmă, la toate sărbătorile bisericești și naționale, datina cerînd ca primatul, servit de preoți și diaconi, să vie în atingeri cu tronul. Pe mitropolit l-am văzut însă des sărutînd mîna regelui, poate că și din spirit de frumoasă datină rituală domnească, însă, sigur, din spirit de slugărnicie. Mitropolitul nu stă dinaintea regelui fără tremur și fără umezeala rufăriei, dacă nu-i dă o dovadă imediată de servilism, care îi pune sufletul la loc.

Mitropolitul Ghenadie îi făcea urmașului său o vină din faptul că «linge» mîna suveranului, în gară la plecările și venirile coroanei de la Sinaia.

Regele sărută mîna preotului din strada Pitar-Moşu, încă nedezlipită de clanţă, şi preotul din Pitar-Moşu nu a sărutat mîna regelui niciodată.

Sînt interesante impresiile pe feţele actorilor, şi chipul cum fiecare se achită de un rol. Regele e un psiholog universal: viaţa statului o dovedeşte. O stăpînire de sine aproape inumană. Afară de un pas măsurat şi punctat, nimic în trupul lui nu se mişcă. Poate că însăşi inima şi-o opreşte cînd vrea în loc, plecînd de la palat, ca un ceasornic. Ochii lui albaştri, ca doi bulgări de gheaţă, încremenesc asistenţa. Toată lumea abdică dinaintea lui, cu grumajii la pămînt. Miniştrii nu se pot uita la el şi fac drepţi ca nişte recruţi stîngaci, însă convinşi. Regele stă două ore întregi în nemişcare totală. Nu a clipit niciodată. Nu şi-a schimbat o mînă de pe sabie şi o mînă de la piept. Însuşi echilibrul săbiei i se supune strict. Cînd mitropolitul îi dă o cruce sau o lumînare aprinsă, regele o ia automat şi, cu un gest care pare să fi îngenuncheat veacurile, îşi întinde mîna, pe care mitropolitul într-adevăr o şi sărută, terorizat de blîndeţea canforescentă a suveranului. Se vede numaidecît că regele poate să tacă o sută de ani şi să vorbească numai ceea ce consimte. Ce gîndeşte regele? Cred că răspunsul nu sînt în stare să-l dea nici oamenii politici, căci nu vorbeşte cu ei; nici regina, căci nu vorbeşte cu ea. Regele stă de vorbă cu un singur egal ce şi-l recunoaşte: cu sine.

L-am urmărit cu o atenţie microscopică în timpul greşelilor în serviciu, pe care le provoacă totdeauna fîstîcirea personalului în prezenţa regelui. Cădelniţa se agaţă de mantia ametistă a mitropolitului. Înfricoşat, mitropolitul ameţeşte, se pierde şi tămîiază tîrîş. Cădelniţa se varsă pe

Mălăieţul (Carol II) — *V. I. Popa, 1930*

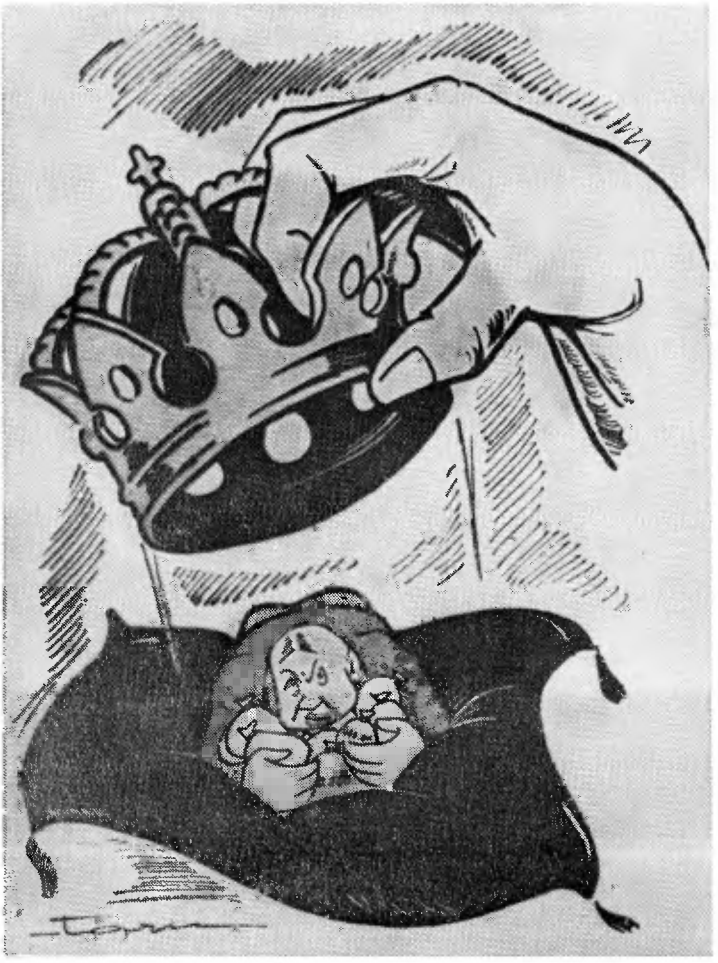

Pe cine acoperea Coroana
Eug. Taru, „Contemporanul", 1947

covor. Covorul arde. Un paracliser se repede ca o rață cu amîndouă picioarele, parcă să omoare doi gîndaci deodată, ca să stingă cărbunele. Lumea se mișcă. Încurcătură în program. Mitropolitul își pierde gingășiile și, ca să se scuze indirect, acest om timid acuză tare în termeni, pe care regele i-a auzit de la grajd, pe paracliser. Paracliserul roșește și-l podidesc lacrimile. După serviciu, el va fi dat afară, înjurat de toată ierarhia. Fugind pe sub sfeșnice, zăpăcit, se lovește în potcap. Potcapiul fuge, ca o oală, prin mijlocul bisericii, pînă la picioarele lui vodă. Miniștrii s-au încruntat. Episcopii schimbă între ei opiniuni sublime asupra paracliserului și peste o jumătate de ceas, fiecare îl va ghionti în altar pe sub fălci.

Ne uităm la rege. Nimic! Regele n-a văzut nimic. Neclătinat, ca o fîntînă cu statuie, el sticlește imobil. Nimic? Nimic? E cu putință? Nimic! În mintea cutărui demnitar din dreapta lui se ghicește regretul că s-a strîmbat și că nu s-a putut stăpîni ca vodă. Sublima lui indiferență obsedează.

Regele datorește, înghețului său o recunoaștere de atotputernicie zdrobitoare, care a făcut ca mînile lui de piatră să lase o urmă apăsată în conștiința istorică a poporului, stăpînit în accepția întreagă a cuvîntului «a stăpîni».

Icoane de lemn, 1930.

N. D. Cocea
(1880—1949)

S-a născut la Bîrlad; învață și la Sf. Sava, avîndu-l coleg pe viitorul scriitor Galaction; își ia licența în Drept. Este judecător de pace la Panciu „indiferent și la făgăduieli și la amenințări" (Arghezi), luînd apărarea țăranilor năpăstuiți. Va desfășura o vastă activitate gazetărească — susținînd idealuri democratice — atît în ziare și revistele scoase de el, în primul rînd la *Facla*, care va lua ființă în 1910, cît și în alte cotidiene, ajungînd, de pildă, în 1937, să conducă *Reporterul*, revistă politică, socială și literară a P.C.R., iar la 20 octombrie 1944 să fondeze ziarul *Victoria*, care va strînge în jurul său talente vîrstnice și tinere, militante pentru făurirea noii societăți. Această distinctă trăsătură este vizibilă și în nuvelele și romanele sale (nu ne referim la scrierile naturaliste: *Poet-Poetă*, *Nea Nae* etc., ci la acelea meritorii: *Vinul de viață lungă* (1931), *Fecior de slugă* (1932), *Andrei Vaia* (1934) — partea I — ș.a.).

N.D. Cocea rămîne unul dintre ctitorii pamfletului literar de la noi din țară. Activitatea sa antimonarhică este remarcabilă.

Camerele s-au deschis: comedia începe

În bubuitul tunurilor, în strălucirea hainelor de paradă, în cîntecele preoților, s-a deschis și de data aceasta, ca de atîtea ori pînă acum, sesiunea parlamentară. Capitala, în atmosfera posomorîtă și în nepăsarea locuitorilor, a văzut desfășurîndu-se cu obicinuitul alai, din Calea Victoriei spre Dealul Mitropoliei, procesiunea echipajelor luxoase a reprezentanților națiunii. Iar aceștia, scăpați o clipă din plictiseala vieții de provincie, bucuroși să se regăsească în staulul gras al țării, plimbau figurile lor strălucitoare de fericire în marea sală de ședințe, veselă și zgomotoasă ca un bal mascat.

După salutările de rigoare, după strîngerile de mîini prietenești, după cele dintîi clevetiri și urzeli de intrigi șoptite la ureche, cortina se ridică, în liniștea solemnă. Ca în piesele de modă veche, cuvîntul îl are autorul piesei, m.s. regele jubilar. Într-un prolog, numit cu acest prilej mesaj regal, m.s. arată în cinci minute care au fost faptele mai de seamă din ultimul an al fericitei și prea lungii sale domnii, și totdeodată care va fi cuprinsul actelor viitoare. Și de toate se vorbește în acest prolog. De relațiile exterioare ale statului, care sînt excelente. De întrevederea cu împăratul-rege al Austro-Ungariei, împăratul care, fie spus în treacăt, a acordat votul universal; de vizita nedorită a marelui duce Vladimir — îl știți,

sîngerosul sugrumător al proletariatului rus — de prietenia cu sultanul — ura! trăiască sultanul roș! — apoi, încet-încet, vine rîndul extraordinarei și hazliei conferințe pentru pace de la Haga, al căreia fiasco merită un panegiric regal. Armata, scumpa armată a m.s., nu e uitată nici dînsa. O lacrimă înduioșătoare e picurată în Dunărea care poartă costisitoarele noastre torpiloare; iar cîmpurile de manevre din Dobrogea, după cîmpurile de luptă ale răscoalelor din primăvară, umflă pieptul suveranului de-o mîndrie legitimă. Și se mai vorbește în prolog de marea criză financiară care bîntuie toate satele și de pe urma căreia marii noștri proprietari fiind dureros atinși, guvernul m.s. va veni cu un proiect de lege pentru despăgubirea proprietarilor loviți de «neorînduielile (ah, dulcele eufemism) din primăvara trecută». Se vorbește cu fală de convenții consulare și comerciale, de marea proprietate, care e temelia României civilizate, de necesitatea să se hrănească poporul, în loc de pîinea care va cam lipsi, firește, cu «simțimîntul datoriilor (unde-s drepturile?) morale și religioase»; se vorbește mult, se vorbește în dreapta și-n stînga, în sus și-n jos, de toate se vorbește în acest mesaj, numai de nenorocirile țărănimii, decimată de foame și de gloanțe, de împilările nesfîrșite ale muncitorimii orășenești, numai de milioanele de flămînzi, de batjocoriți, de robi albi din țara vîndută măriei-sale nu se vorbește nimic, nu se pomenește nimic, parcă răscoalele n-ar fi fost și parcă alte răscoale n-ar fi pregătite prin însăși răutatea, lăcomia și ura de clasă a politicienilor regali.

Dar să nu cobim a rău.

Farsa e veselă, parlamentul voios, și un ropot de aplauze răsplătește pe autorul comediei, care se retrage grav, după un apel sentimental la spiritul de înfrățire al celor două partide, după îndemnul înțelept dat celor doi mari jefuitori istorici să se înțeleagă mai bine decît să se mîrîie pe prada comună.

Cortina se lasă, prologul e spus, și știm acum care va fi comedia.

Cu cuvinte mari în gură, izbindu-se cu pumnii în piept, ridicați pe coturnii[1] patriotismului, actorii parlamentari vor juca după cum li se va sufla din cușca guvernului și după cum se vor trage sforile interesului din umbra culiselor. Tirade sforăitoare vor fi declamate cu emfază, preocupări înalte vor încrunta figurile fardate, lovituri de teatru minunate vor fi pregătite cu îndemînare, roluri de salvatori naționali vor fi distribuite cu nemiluita, simulacre de lupte vor stîrni aplauzele galeriei politice și încă o dată minciuna constituțională va arunca cu pulbere aurită în ochii prostimii. Publicul va cere piese de spectacol cu reforme agrare? Nimic mai lesne. Impresariul comediei parlamentare va intercala repede printre rînduri cuplete duioase pe aria dragostei de țărănime, va rade hrean pe scenă ca să lăcrămeze ochii actorilor și va pune gazetele și oratorii partidului să bată toba reclamei la porțile teatrului: «Veniți, domnilor, poftiți, domnilor, aci se fabrică adevăratele legi pentru poporrr!...»

Și poporul, ca toți cei flămînzi de speranță, va veni, va plăti scump ca totdeauna jocul actorilor

---

[1] *Coturn* — încălțăminte avînd talpa groasă de lemn, pe care o purtau în teatrul antic actorii greci și romani. Este folosit și ca simbol al tragediei.

şi va înţelege, şi de data asta prea tîrziu, că luxoasele vestminte de reforme sînt haine sarbede de teatru. Abia cînd cortina se va lăsa peste ultimul act al farsei, cînd altă trupă, cu alţi actori şi cu aceeaşi piesă, va pune stăpînire pe scena comediei politice şi pe «casa» de la intrare, abia atunci va pricepe că toate discursurile solemne, că toate afirmările de principii, că toate hărţuielile dintre partide n-au avut altceva în vedere decît punga lui de contribuabil păcălit.

Şi atunci, între comedianţii care l-au minţit şi l-au înşelat şi între socialismul, care cel dintîi în ţara asta a smuls măştile de actori de pe feţele politicianilor, şi copiii vor fi în stare să aleagă; atunci, muncitori şi oameni de bine, săteni şi tîrgoveţi, plugari ai ţarinilor altora şi proletari din uzinele capitaliste vor înţelege că dezrobirea lor nu va veni niciodată de la parlamentele de strînsură, de egoism neîndurat, de farsă în care actorii rîd şi poporul plînge. Vor înţelege că numai prin unirea lor în rîndurile socialismului vor da lovitura de moarte unei alcătuiri sociale mincinoase şi împilatoare, ca şi parlamentul care o reprezintă.

Şi atunci, la porţile Camerei, pe Dealul Mitropoliei, cum astăzi se bate toba reclamei, se va bate şi atunci toba, dar toba licitaţiei, înştiinţarea norodului că s-au scos în vînzare vechiturile parlamentare: măşti democratice, sulimanuri constituţionale, tirade patriotice, acte politice şi prologuri regale.

România muncitoare, an. III (1907), seria a II-a, nr. 39 (25 noiembrie), p. 1—2.

Jertfa celor douăsprezece mii

Au trecut trei ani de la răscoale, și cum la noi lucrurile se petrec repede și se uită tot așa de repede, putem să judecăm evenimentele din primăvara anului 1907 și urmările dureroase ale represiunii cu imparțialitatea cu care se judecă evenimentele depărtate, intrate aproape în domeniul istoriei.

Povestea e scurtă și pe înțelesul tuturor.

În al patruzecelea an al domniei m.s. regelui Carol, cînd nu se stinseseră încă ultimele ecouri ale toasturilor oficiale, s-au răsculat țăranii, robi sălbatici, leneși și inculți, de pe întinsul nesfîrșit al moșiilor boierești. Fără să fie nepoți de politicieni și de miniștri, sau măcar alegători cu trecere pe lîngă deputați, au îndrăznit să ceară pămînt, învoieli mai ușoare, dări mai puține și mai multă dreptate. Ordinea statului și dulcea tihnă boierească fiind astfel turburate, glorioasa armată a majestății-sale a fost trimisă să liniștească spiritele. Mai multe sate au fost bombardate ca să servească drept pildă răsculaților, și vreo zece-douăsprezece mii dintre dînșii împușcați, străpunși cu baioneta sau bătuți pînă ce mureau sub lovituri! Un statistician bizar a făcut socoteala că dacă s-ar fi înșirat cadavrele țărănești în lungul și în latul Căii Victoriei, pe o parte a cheiului Dîmboviței și pînă dincolo de Piața Mare, majestatea-sa ar fi putut să meargă de la palat pînă în Dealul Mitropoliei, ca să citească mesajul de deschidere al Camerelor, pășind pe un covor moale de carne țărănească.

S-a spus în urmă că represiunea aceasta a fost o necesitate dureroasă și că mulțumită numai

patriotismului armatei am scăpat de primejdia unei invazii străine.

Nu vom face pe cîrcotașii care nu sînt mulțumiți niciodată. Nu vom spune că răscoalele se puteau potoli și altfel, de pildă, dîndu-se pămînt țăranilor sau acordîndu-li-se «lotul» acela universal pe care-l cereau și pentru care oamenii noștri fini i-au ridiculizat cu atîta succes. Nu ne vom aduce aminte, mai ales, că cel puțin trei sferturi din cei asasinați au fost asasinați mișelește, după potolirea răscoalelor și după indicațiile vătafilor boierești.

Nu. Vom privi opera partidului liberal ca un act inimitabil de înțelepciune politică, vom privi, fără să ne arătăm prin nimic durerea și revolta din suflete, mormanul enorm de leșuri țărănești și, adresîndu-ne lor, celor morți, îi vom întreba:

— La ce-ați făcut jertfa voastră? Cui a folosit sîngele pe care l-ați vărsat?

Și vom aștepta răspunsul.

Și guvernul liberal va trebui să răspundă, nu prin vorbe, nu prin discursuri, ci prin cei trei ani de guvernare care au urmat manifestului regal.

Astăzi cunoaștem acest răspuns.

Imediat după răscoale s-a ridicat vîntul reacțiunii. Clasa stăpînitoare, spăimîntată de extensiunea și profunzimea revoltei, după ce a izbutit s-o înăbușe în sînge, n-a avut decît un singur gînd: cum să zădărnicească în viitor orice veleitate de independență și de răzvrătire a clasei muncitoare. Opera administrativă și legislativă a acestor ultimi trei ani de ocîrmuire liberală n-a fost justificată decît printr-o neîntreruptă serie de măsuri îndreptate împotriva libertăților publice.

Cu concursul tacit, sau pe față, al partidelor de opoziție, s-au făurit legi draconice și s-au canalizat năzuințele și nevoile economice ale țărănimii într-un labirint de legi cu aparență de dreptate, într-o țesătură infinită de articole îngrădite de absurdități procedurale. Cei care sînt în contact zilnic cu populația sătească vorbesc în șoapte și cu îngrijorare de nemulțumirile profunde, de deznădejdea surdă a țărănimii. În urma legilor agrare, mizeria a crescut. Ținuturi întregi, care înainte de răscoale trăiau într-o bunăstare relativă, astăzi sînt amenințate de foamete.

Proprietarii și arendașii *«nu mai au»* pămînt de dat.

Munca se plătește în bani, e drept, dar se arvunește din iarnă pe prețuri de nimic. Dijmele, rușfeturile[1] sînt desființate, dar țăranii nu mai au, nu mai găsesc pămînt. Casa Rurală funcționează, dar moșiile cumpărate printr-însa sînt picături de apă într-un ocean.

În pustietatea și în mizeria satelor, singur jandarmul e bine hrănit.

Dar între foamea care pîndește și jandarmul care amenință, cine va avea ultimul cuvînt?

În același timp, legile sîcîitoare și reacționare îndreptate împotriva satelor s-au întins și asupra orașelor. Teama prefăcută de sindicaliști și atentatele puse la cale în cabinetele Siguranței Generale au înlesnit partidului liberal luarea de măsuri în contra muncitorimii industriale. Dreptul de asociație a fost restrîns. În cea mai mare parte a orașelor de provincie întrunirile sînt oprite pe față. Cărțile, broșurile, ziarele sînt confiscate

[1] *Rușfet* — obligație suplimentară în muncă sau în natură, prestată în trecut de țărani în folosul moșierilor.

zilnic sau nedistribuite. Ultimul argument, judecata şi osînda, a fost întrebuinţat. Un vînt sălbatic de reacţiune suflă asupra ţării. Jertfa cumplită a celor douăsprezece mii parcă n-a avut alt rezultat decît să răspîndească miasme de hoituri în atmosfera noastră politică. Douăsprezece mii de ţărani au îmbrăţişat pămîntul, pămîntul pe care l-au visat o viaţă întreagă şi nu l-au avut decît în ceasul morţii, şi clasa stăpînitoare a rămas tot aşa de neîndurată, tot aşa de surdă ca şi înaintea jertfei. Salvele de tunuri n-au trezit-o, lumina incendiilor nu i-a deschis ochii. Jertfa celor douăsprezece mii, suprema jertfă a muncitorului flămînd şi gol, a fost o jertfă zadarnică?

Pînă cînd?

Facla, an. I (1910), nr. 1 (13 martie), p. 2—3.

Regele complice al asasinilor. Palatul, gazdă de hoţi[1]

Să fim mîndri: avem regele meritat.

Slavă memoriei lui Brătianu, pripăşitorul dinastiei streine în ţară!

De mii de ori, slavă!

Sub regele Carol s-a înjghebat şi întărit cea mai lacomă şi nemilostivă oligarhie bugetară. Sub regele Carol s-au ferecat lanţurile încătuşărei a şase milioane de robi. Sub regele Carol au izbucnit patru răscoale ţărăneşti. Sub regele Carol

[1] Întreg articolul este cules cu litere neobişnuit de mari, ca un manifest.

satele au fost bombardate, 11.000 de țărani asasinați. Sub regele Carol s-a înfrînt avîntul țării spre democrație. Sub regele Carol s-au întinat sufletele, s-au pîngărit caracterele, s-au sfărîmat voințele, s-au domesticit rarele firi dîrje. Sub regele Carol țara a fost dată peșcheș Germaniei.

Țara de pripas și-a găsit stăpînul.

Țării de risipă, lene și desfrîu îi fu dat un rege muncitor, aspru și avar.

În țara boierimei scăpătate, a burgheziei parvenite și a țărănimei răbdătoare, regele Carol își găsi țelul vieții: strînse averi.

Regele va muri cu satisfacția calicului, dar fără mîndrie.

De augustul nostru suveran se va putea spune totul, dar că a fost iubit și stimat de supușii săi: nu.

Istoria a cunoscut fețe încoronate combătute, maltratate, lovite, răpuse de popoare; cu regele Carol ea va trebui să deschidă capitolul suveranilor indiferenței generale.

La sate milioanele de robi, ori nu știu că au un rege, ori știu că «neamțul» a izgonit pe Cuza, idolul lor. La orașe, pînă și castele politiciane măcinătoare ale bugetelor, sub înalta-i oblăduire, îl disprețuiesc. Prăpastia dintre țară și dinastie e așa de adîncă, gheața așa de groasă, că de s-a plănui descotorosirea țării de rege, nu s-ar găsi supus care să-și verse sîngele pentru augustul pripășit.

Ultimul eveniment încheie, firesc, o prea lungă domnie.

Regele Carol, lăudătorul soldățimei barbare în represiunea din 1907, se revelează complicele asasinilor țărănimei. Cînd guvernul ia hotărîrea

urmărirei capilor ucigaşi, regele Carol le deschide porţile palatului.

Azi, dosarele pline de sînge ţărănesc închegat, dovezile crimelor brătieniste, în loc să stea în lăzile Ministerului de Interne, zac pecetluite în birourile majestăţii-sale.

Azi, palatul e gazdă de hoţi, regele complice de asasini.

Azi cetăţenii dornici de oprirea ţării din cursa-i spre prăpastie vor trebui să strige:

JOS REGELE OLIGARHIC!
JOS GĂZDUITORUL HOŢILOR DE DOSARE!
JOS COMPLICELE ASASINILOR DIN 1907!
TRĂIASCĂ REPUBLICA!

Facla, an. III (1912), nr. 10 (10 martie), p. 184—185.

M.-S.[1]

Menirea ei e să sugă.

Pitită în alcovurile întîmplătoare, unde gurile se cată şi tremură înfrigurate de setea eternă a iubirii; ascunsă printre scîndurile patului sărac al studentului care veghează în întunericul nopţilor cum se elaborează dezlegarea unei probleme, sau în aşternutul umil al proletarului care visează neîmpăcat şi extatic cataclismul orînduirilor sociale nedrepte; turtită între paginile in-folio-ului, peste care se apleacă fruntea savantului, grea de toate enigmele universului, ploşniţa aşteaptă, pîn-

[1] Pe coperta *Faclei* este desenată o ploşniţă imensă, purtînd pe cap coroana regală. Ea este urmată de alte două ploşniţe mai mici. O a treia ploşniţă mică este strivită.

deşte, visează clipa divină cînd va putea să sugă şi să săvîrşească astfel misterul şi menirea vieţii ei.

Nici unul din visurile şi din avînturile sufleteşti ale oamenilor printre care trăieşte n-o agită şi nu-i strecoară în conştiinţa ei obscură spectrul zădărniciei şi germenul îndoielii. Printre stihurile *Iliadei* lui Omer, pe corpul gol al unei marmore de Praxiteles, pe obrajii unei madone de Rafael, dacă ar fi să treacă, ea ar trece cu aceeaşi nepăsare, gravă, solemnă, hieratică, sub spinarea lucioasă ca pieptul unui rege vărgat de ordine şi de cordoane, numai gură şi numai pîntec.

Asemenea ploşniţei, menirea regelui Carol I a fost să trăiască şi să sugă.

În mijlocul unui popor tînăr, pentru care erau făcute toate visurile şi în sufletul căruia ar fi putut să vibreze toate năzuinţele şi toate idealurile, regele Carol a domnit patruzeci şi cinci de ani, străin aspiraţiilor noastre, urîndu-ne inteligenţa şi dispreţuindu-ne nebunia generoasă, tresărind numai la sunetul aurului, cu inima închisă ca o ladă de fier, înfipt în purpura tronului şi pe corpul ţării ca o ploşniţă uriaşă.

Pentru dînsul n-au existat nici artă, nici poezie, nici emoţiune, nici înfiorările acelea tainice care strîng inima în faţa unei privelişti a naturii sau pe marginea abisului în care parcă uneori alunecă piciorul gîndirii omeneşti. Calculat, rece, cu sufletul sterp, pentru dînsul n-au existat decît banii. Din tot ce putea să-i dăruiască poporul acesta, din tot ce putea să ia din comorile lui de simţire, n-a ales decît banii.

Şi-a supt!

A supt fără odihnă, fără milă, fără cruţare. A supt prin gurile politicienilor, prin ventuzele tuturor partidelor, prin toate societăţile, prin

toate uzinele, prin toate domeniile, prin toate apanajele rupte din pîinea şi din foamea norodului. A supt pînă la măduvă, pînă la deznădejde, pînă la revoltă, a supt nu numai aurul nostru, dar însăşi conştiinţa, încrederea şi speranţele noastre.

După cei patruzeci şi cinci de ani de domnie ai regelui Carol, sîntem astăzi ţara pelagrei, a răscoalelor cronice şi-a foamei permanente. Sîntem poporul castrat de idealuri şi cu aripile avînturilor frînte. Sîntem aşternutul în care s-au încuibat şi furnică ploşniţele mărunte, ploşniţele nenumărate, ploşniţele brătieniste şi takiste.

Sîntem patria regelui Carol I.

Nu vă întoarceţi, nu vă mişcaţi, nu visaţi, mai ales, ca să nu striviţi sub voi, din greşeală, ploşniţa care vă suge.

Facla, an. III (1912), nr. 30 (28 iulie), p. 582.

Marele căpitan...

Şi vei muri şi tu, sire.

Într-o dimineaţă dulce de primăvară, cînd pămîntul va întineri încă o dată sub razele soarelui şi cînd prin ferestrele larg deschise va pătrunde aerul încărcat de miresme şi de zgomotele vieţei, tu vei muri încet, sire, nu pe cîmpul de luptă, căci astăzi tiranii şi regii nu mai mor în războaie, ci înăbuşindu-te cu sudori de agonie, sub greutatea pologului masiv de purpură şi aur.

O, vei muri, sire!

Asemenea cerşetorului de la răspîntie, asemenea muncitorului pîndit de spitale, asemenea ţăranului pe care l-a ucis armata ta, vei muri,

împărtăşind pentru întîia oară cu dînşii, durerea şi destinul oamenilor!

Vei muri!

Şi, după fastul unei înmormîntări frumoase ca o zi de paradă, după ce porţile cavoului regal se vor închide în bubuit de tunuri şi în zuruit de lanţuri asupra ta, atunci cînd în întunericul îngheţat al criptei vei rămîne singur şi cînd ultimii tăi curtezani, viermii, se vor tîrî spre tine, o, rege, aş vrea să fiu unul dintr-înşii şi să pătrund ca remuşcarea în somnul tău şi în ţeasta ta.

Rozîndu-ţi degetele cu miros coclit de aur, te-aş întreba, sire, ce-ai făcut într-o jumătate de veac de domnie pentru poporul tău?

Ai strîns averi!

Dar hohotul meu de rîs, pornind ca o palmă în liniştea mormîntului, ţi-ar spune:

— La ce ţi-au folosit!

Copii n-ai avut. Cînd leprosul îşi zgîrie rănile trupului cu unghiile, pînă la sînge, şi cînd sub cerul de plumb topit al Arabiei cheamă moartea, el poate ştie că undeva, în lume, pribegeşte acela care îi va purta numele şi sufletul prin veacurile viitoare.

Ai fi putut, în schimb, să trăieşti pentru alţii. N-ai trăit decît pentru tine. Rozîndu-ţi buzele care au minţit şi au înşelat toate speranţele, te-aş întreba: Ce ai făcut pentru urmaşii tăi? [...]

Ce-ai făcut pentru dînşii? Ştii bine că numai la un singur semn al tău, am fi sărit cu toţii şi-am fi îngrăşat bucuros cu sîngele nostru pămîntul Transilvaniei. Sîntem socialişti şi revoluţionari. Urîm războiul. Dar pentru dezrobirea lor [...]

pentru libertatea acelora care n-au nici patrie, nici libertate, am fi murit pînă la unul.

Şi în loc să ne înalţi inimile şi să ni le arunci într-acolo, ni le-ai înjosit şi ni le-ai pîngărit într-o viaţă politică de robi fără speranţe. Armata ta ai trimes-o să împuşte cetele de ţărani flămînzi. Pumnul jandarmilor tăi l-ai ridicat asupra satelor. Din viaţa muncitorului român ai făcut momîie de spaimă şi de groază pentru fraţii lui de pretutindeni. Politica ta, «spion prusac», «hulan care ne-ai adus în cutele mantiei tale numai necinstea şi ruşinea», a încercat să sădească în sufletele noastre o ură absurdă şi imbecilă împotriva poporului democrat şi liber din dreapta Dunării.

Făcîndu-mi culcuşul în ţeasta ta, te-aş chinui, sire, zi şi noapte, ani şi veacuri întregi, cu întrebări şi cu remuşcări postume. Aş fi viermele tău şi conştiinţa ta. Plimbîndu-mă ca într-un palat, rîzînd cu hohot în craniul gol, aş aştepta acolo, liniştit şi sigur, uraganul viitoarei revoluţii sociale, care, dărîmînd toate tronurile, sfărîmînd toate lanţurile, descoperind toate templele şi mauzoleurile inutile, va arunca şi ţeasta ta, o, rege, în nemărginirea cîmpurilor.

Şi atunci, şi numai atunci, în sînul naturei, mai darnică şi mai uitătoare decît noi, vei fi poate uitat şi tu. Gura ta care n-a rîs niciodată va putea în sfîrşit să rîdă vecinic. Şi, ca un simbol şi ca o răscumpărare, ca un epitaf al domniei tale sterpe, prin ţeasta ta crăpată şi prin orbitele tale sfărmate va creşte grîul spornic peste care vor trece uneltele secerătorilor.

Facla, an. III (1912), nr. 35 (1 septembrie), p. 686.

Viţelul de aur

Un bubuit lung de tun trecu în tremur deasupra capitalei. Ferestrele îngreuitate de vitraiuri se zgîlţîiră uşor şi-o rază pierdută, de zi, pătrunse în iatacul regal.

Regele deschise brusc ochii, îi holbă cu spaimă în întuneric, apoi, cum un nou bubuit de tun se rostogoli în aer şi se sparse zîngănind de ferestrele cu vitraiuri, regele închise liniştit ochii şi zîmbi ca în vis.

Era 10 mai.

Se speriase degeaba.

Silindu-se să-şi adune gîndurile înceţate încă de somnul nopţii, căscă de cîteva ori, se învîrti în aşternut şi, cu un zîmbet indescifrabil, încremenit în brăzdăturile feţei, evocă ziua aceea de serbare oficială, cu pompa, cu defilările, cu alaiurile, cu focurile ei de artificii şi cu lampioanele ei veneţiene atîrnate de steaguri tricolore.

Îşi reaminti cu plăcere serbările trecute, viaţa lui nesfîrşit de lungă, greutăţile de la început, izbînzile tot mai numeroase din anii din urmă şi, încheind în minte bilanţul vremii, recunoscu cu mulţumire că fusese abil şi înţelept.

Nu ceruse vieţii decît ceea ce poate da, şi oamenilor decît ceea ce pot lăsa, fără să mîrîiască prea mult. Răbdarea lui învinsese totul şi tenacitatea lui plecase toate frunţile la pămînt.

Cu ochii închişi evocă lupte înverşunate, frămîntări cumplite, o frescă imensă de pofte şi de ambiţii rostogolindu-se, strîngîndu-se de gît, muşcîndu-se cu dinţii, la picioarele tronului. Pe toate le subjugase şi le potolise. El singur ieşise învingător din toate încercările. Tunurile bubuiau

pentru a patruzeci și șaptea oară în dimineața zilei de 10 mai. Și el era stăpînul.

O rază de soare, ca un fir de aur, străbătu în lung iatacul și se împleti între degetele lui.

Și-atunci, în sufletul regelui se ridică un imn de recunoștință, un cîntec imens de slavă pentru puterea infinită a aurului. Aurul îi modelase înțelepciunea, aurul îi netezise căile politice, aurul îi dăduse și-i asigurase victoria. Prin aur dobîndise totul: slugi, lachei, politicieni, miniștri, suflete, caractere, suflete și iarăși suflete de vînzare. Nimic nu-i rezistase. Nimic nu se împotrivise aurului. Puterea lui era puterea eternă a vițelului de aur.

Și cum tunurile victorioase bubuiau și rostogoleau bubuitul lor peste valurile de coperișuri ale capitalei, regele se ridică din așternut cu fruntea iluminată, cu ochii măriți de extaz, cu mîinile înfășurate într-o rază de soare ca în mătănii de aur, și pentru întîia oară, de multă vreme, cu glasul sugrumat de emoțiune, își făcu din toată inima rugăciunea de dimineață:[1]

«Vițelul nostru care ești în ceruri, sfințească-se numele tău, vie împărăția ta, facă-se voia ta, precum în cer așa și pe pămînt. Banul nostru cel de toate zilele dă-ni-l nouă astăzi, și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm sfetnicilor noștri, și nu ne duce pe noi în nevoie și ne izbăvește de cei de la *Facla*. Amin.»

Facla, an. IV (1913), nr. 19 (11 mai), p. 369.

---

[1] Coperta revistei *Facla* îl înfățișează pe regele Carol îngenuncheat în fața unui vițel de aur.

Urecheatul

Nu-l credeţi în stare pe prinţul Ferdinand să deschidă gura pentru altceva decît pentru eterna lui havană şi să aibă păreri şi convingeri personale? Ei bine, v-aţi înşelat.

O telegramă din Berlin vesteşte universului că ziarul *Local-anzeiger* e informat pozitiv că moştenitorul tronului român, prinţul Ferdinand, ar fi declarat că el nu se va urca niciodată pe tron dacă agitaţiile rusofile îl vor determina pe rege să abdice.

N-avem nici un motiv să punem la îndoială cuprinsul telegramei nemţeşti şi informaţia, controlată desigur, a ziarului german. N-avem nici un motiv să ne îndoim că urecheatul nostru naţional a putut să aibă şi el, o dată în viaţa lui, o părere personală asupra rostului lui nemţesc pe pămîntul acesta.

Dar dacă primim ca bună telegrama lui *Local-anzeiger* şi dacă admitem imposibilitatea că prinţul Ferdinand a fost în stare, o singură clipă, să se gîndească la ceva şi să lege zece cuvinte în şir, nu însemnează pentru asta că putem tolera cele cuprinse în numita telegramă şi că putem admite amestecul moştenitorului de coroană al României în politica externă a statului.

Prinţul Ferdinand n-are calitatea să vorbească în numele sau împotriva curentului politic din ţară. Prinţul Ferdinand n-are dreptul să exprime alte păreri decît acelea ale guvernului responsabil. Prinţul Ferdinand să nu uite că e aci moştenitorul tronului român, iar nu agentul de propagandă al politicii nemţeşti.

Dacă situaţia pe care i-o creează condiţiile privilegiate de moştenitor al coroanei îi convine, să se astîmpere, să aştepe liniştit moartea unchiului şi să tacă.

Dacă însă agitaţiile politicii militante îl ispitesc mai mult decît perspectivele coroanei şi dacă durerile Germaniei îl chinuiesc mai mult decît năzuinţele româneşti, să-şi ia repede tălpăşiţa şi catrafusele şi să se ducă de unde a venit, fără mofturi, fără zgomot şi fără interviuri la gazete nemţeşti.

Doar n-o să moară ţara de dorul lui Fritz.

Şi nici n-o să piară poporul ăsta în ziua cînd nu se va mai adăposti la umbra vastă a urechilor Urecheatului.

Facla, an. V (1914), nr. 330 (25 septembrie) — ediţia a II-a, specială — p. 1.

Trăiască regele!

Nu sînt, n-am fost şi nu voi fi dinastic. Din convingeri politice cred că republica e cea mai bună şi mai plăcută formă de guvernămînt. Dintr-un sentiment perpetuu de revoltă descoper zilnic în mine o ură nestinsă împotriva tuturor tiraniilor care nu pot invoca scuza legitimităţii pentru că sînt ereditare. Iar un grăunte de înţelepciune filozofică mă face să privesc mereu cu un zîmbet ironic în colţul gurii farsa regalităţii, care îmbracă în purpură şi aur o biată făptură omenească la fel cu toate celelalte, ba adeseori mai nevolnică, mai pătimaşă şi mai stupidă.

Un rege în vremurile noastre democratice mi se pare ceva tot aşa de copilăresc şi de absurd, cum trebuia desigur să i se pară acum 2000 de ani, lui Platon, spectacolul poporului prosternat la picioarele boului Apis. Mintea mea refuză să conceapă simbolul etatist care face dintr-un beţivan, dintr-un muieratic, sau dintr-un lamentabil cretin, un fel de divinitate iresponsabilă, adulată de cei interesaţi şi tămîiată din depărtare de cei ignoranţi.

Şi totuşi!

Totuşi, de ieri dimineaţă încoace, simt clătinîndu-se în mine convingerile, credinţele şi înţelepciunea de altădată. Fără să vreau, împotriva întregului meu trecut de revoltat, ceva nou şi straniu mă roade, o dorinţă ascunsă, un imbold misterios, o nevoie imperioasă de a striga ceea ce-mi apasă sufletul, de a spune în gura mare ceea ce clocoteşte în mine, de-a urla în cor cu haita de lupi flămînzi a politicianilor slugarnici: Trăiască regele!

Trăiască regele, care, într-un acces subit de iluminare, a conceput scrisoarea apărută în *Monitorul oficial* de ieri şi adresată scumpului său preşedinte de consiliu.

Trăiască regele, care, între două cupe cu şampanie, plutind în nourii glorioşi ai iresponsabilităţii efective, a semnat documentul strecurat sub şervetul festinului de mîna dibace a d-lui Ionel Brătianu.

Trăiască regele, care, obosit de munca zilei şi sleit de muncile nopţii, a găsit totuşi puterea să iscălească, cu propria lui mînă, lungul lui nume nemţesc, în josul unui pergament istoric.

Trăiască regele, care, sumbru ca zeii Olimpului şi implacabil ca destinul, făgăduieşte norodului

lui, flămînd de pîine și de dreptate, eternizarea domniei brătieniste, «prin toate mijloacele disponibile și procedîndu-se cu toată rigoarea» în contra recalcitranților.

Trăiască regele, care, asemenea lui Ludovic al Franței și lui Niculai al Rusiei, refuză poporului libertățile elementare și instituțiile legale menite să salveze dinastiile.

Trăiască regele, care, liniștit, simplu, cu-o seninătate stupefiantă, taie printr-o singură trăsătură de condei ultimele legături dintre el și țară.

Trăiască regele, care, în dimineața zilei de ieri, în zorile zilei acesteia memorabile, a făcut mai mult, prin cele douăzeci de rînduri publicate în *Monitorul oficial*, decît toate articolele subversive și decît toate discursurile incendiare ale revoluționarilor.

Trăiască regele, care... prepară, grăbește și precipită ceasul revoluției sociale!

Chemarea, an. II (1919), nr. 199 (1 noiembrie), p. 1.

«Regele țărănimii!»

Mi-aduc aminte de ședința de deschidere a Parlamentului. Între centrul ocupat de ardeleni[1] și înțesat de țărăniști în haine de sărbătoare, stăteam singur, izolat, trist în fața parodiei care avea să înceapă și în mijlocul veseliei și entuziasmului universal. Sub bolta stacojie a Ateneului răsunau rîsete sonore; se întretăiau interpelări amicale, pline de încredere; vuiau, ca un zumzet de albine,

[1] Membrii partidului național din Transilvania.

speranțele sutelor de aleși ai națiunii, convinși că erau chemați să așeze temeliile solide ale țării și fericiți că aveau să dea ochii cu regele lor.

După așteptare lungă și înfrigurată, regele a sosit în sfîrșit. A apărut pe un fond strălucitor de fireturi, de săbii și de decorații, așa cum îl văzusem și-l auzisem de atîtea ori, umoristic ca o caricatură din *Simplicissimus*, impunător ca o marionetă într-o zi de carnaval, cu glasul pițigăiat, cu dulcea limbă românească stropșită în chip îngrozitor, cu fruntea îngustă, cu ochii tulburi și șterși, cu urechile ciulite, răsfrînte, inadmisibile, ca două aripi de liliac.

După fiecare sfîrșit de frază masacrată, uralele și aplauzele nu mai conteneau. Ardelenii urlau în extaz, liberalii răgușeau în accese delirante de loialism, progresiștii băteau frecvent din palme ca să-și probeze dinasticismul, țărăniștii, mai sinceri și mai naivi decît toți, intonau în cor: «Trăiască regele țăranilor!» Mi-aduc aminte că d. Madgearu, ca un șef de orchestră, dădea semnalul, că d. Răducanu îi ținea isonul și că d. Mihalache striga cu ochii aprinși de fericire și umezi de emoțiune nestăpînită.

În vremea asta regele își continua mesajul. Cuvintele regale scîrțîiau ca o flașnetă hodorogită și ca un gramofon nemțesc, românizat și deteriorat.

Dar nimeni nu voia să vadă amănuntul acesta. Socialiștii lipseau. Eu eram singur, cu mîinile în buzunar, izolat între o duzină de naționaliști gata să mă înșface dacă oi scoate un cuvînt. Săbiile zîngăneau, ordinele străluceau, uralele izbucneau, regele citea, iar țărăniștii lăcrămau, credeau și se închinau.

Sărmanii!

Nu bănuiau ei atunci ceea ce noi, cîţiva, sceptici sau revoltaţi, ştiam bine, că tot fastul şi toată parada aceea impozantă era o simplă mascaradă. Beţi de entuziasm, ameţiţi de vorbe goale şi umflate, n-aveau cum să ştie, naivii, că îndărătul vastelor urechi regale, ca îndărătul unor paravane, se ascund pofte nesăţioase, şoptesc uneltiri feroce, aşteaptă camarile interesate, stau la pîndă vechile clici politicianiste, aceleaşi azi ca şi ieri, implacabile, nestrămutate în dorinţa lor de dominaţie şi de trai uşor pe spinarea ţării. Cum erau să se prefacă atîtea năravuri învechite dintr-o zi pe alta prin simpla formulă magică a speranţelor unui popor! Cum erau să renunţe proprietarii, să devie înţelepţi politicianii, să-şi schimbe părul privilegiaţii, şi dintr-un rege rătăcit vecinic între două fuste şi pe două cărări să facă soarta un rege al ţărănimii!

Şi totuşi, ţărăniştii noştri au avut iluzia asta, au mîngîiat-o în poalele «mamei răniţilor» şi în barba d-lui Iorga.

Unde le sînt însă acum visurile şi iluziile? Unde le e «regele ţărănimii»?!

Cătaţi-l! În Ateneul pustiu suflă vîntul jalei şi-al descurajării. Unde acum trei luni răsunau imnuri de biruinţă şi aclamări patriotice, fotoliile sînt goale şi pumnii încleştaţi se strîng răzbunători în tăcere.

Cătaţi-l bine!

Poate că veţi găsi o biată fantoşă încoronată îndărătul mitralierelor generalului Averescu.

Sau poate că veţi găsi un biet nevolnic între două sticle de şampanie.

Sau poate, mai curînd, că peste drum de hotelul «Metropol», în amurgurile subtile ale tulburătoarelor noastre primăveri, între două ferestre cu

vitraiuri, veți zări o siluetă comică și funambulescă făcînd bezele dulci frumoaselor copile ale poporului român.

Căutați-l bine. Mai departe și aiurea.

Căci nici unul dintre aceștia n-a fost cîndva, nu este și nu va fi vreodată cîntatul «rege al țărănimii».

Chemarea, an. III (1920), nr. 315 (17 martie), p. 1.

Răspunzătorul[1]

De zece zile aproape, Capitala trăiește sub starea de asediu, de fapt. Regimentele locale sînt consemnate în cazărmi. Alte trupe, din toate armele, au fost mobilizate și aduse în București. Soldații sînt echipați ca pentru război. Piața Teatrului, Calea Victoriei, bulevardele și străzile care duc spre sala Daciei sau spre Dealul Mitropoliei sînt invadate zilnic de forțe armate. Plutoane de jandarmi păzesc intrările sălilor de întrunire. Cordoane de sergenți apără casele miniștrilor și-ale puternicilor zilei. Patrule numeroase străbat, din zori și pînă tîrziu în noapte, ulițele populate, bruschează pe trecători, își fac loc cu patul puștelor printre cetățenii pacinici, amenință, înjură și lovesc.

[1] În urma publicării acestui articol N. D. Cocea va fi condamnat la închisoare pe termen de un an și jumătate. Represiunea monarhiei împotriva scriitorilor patrioți, antidinastici nu s-a exercitat numai cu acest prilej. De pildă, în anul 1870 B. P. Hasdeu a fost arestat și trimis la închisoarea de la Văcărești. Aceeași soartă a avut, în 1875, și Alexandru Macedonski. La același regim va fi supus, mai tîrziu, și Tudor Arghezi.

În restul țării situația nu e mai normală. Întrunirile publice sînt pretutindeni interzise sau zădărnicite. Călătorii bănuiți că iau trenul pentru Capitală sînt dați jos în stații întîmplătoare sau retrimiși «la urma lor». Satele sînt încercuite și izolate. Nimeni nu se mai poate urni din comuna lui fără prealabilul «Ausweiss». Pumnul jandarmului și baioneta soldatului stăpînesc țara, de la un capăt la altul. Zapciii sînt stăpîni. Generalii guvernează. Iar guvernul palid de spaimă îndărătul zidului de tunuri, puști și mitraliere, înregistrează actul de naștere al Constituției lui avortate în duhoarea pestilențială a împuțitului parlament din Dealul Mitropoliei.

Aceasta e realitatea, riguros exactă. Milioane de cetățeni, martori zilnici ai teroarei de astăzi, vor mărturisi faptul. Declarațiile lor, dacă ar fi bănuite de exagerări, vor fi întărite și completate cu documente fotografice luate la fața locului, în zilele cînd centrul Capitalei avea aspectul unui lugubru lagăr militar.

Firește că, în asemenea condiții, ar fi zadarnic să căutăm responsabilitatea crimei săvîrșite împotriva poporului român numai în interesul injust și orb al clasei conducătoare și în lașitatea pasivă a cetățenilor votului universal. Cel mult, în rîndurile acestora pot fi căutați vinovații. Vinovații din fruntea partidului liberal, care cu voință au ridicat armele împotriva națiunii, dar care într-o zi apropiată vor plăti cu vîrf și îndesat, și cu sîngele lor netrebnic, crima săvîrșită. Vinovați, de asemenea, sînt și vor rămîne în fața istoriei cetățenii României Mari, care, cunoscînd pe Brătieni și brătieniști din isprăvile lor trecute, le-au dat totuși voturile în ultimele alegeri generale și care, de-atunci încoace, sub povara din ce

în ce mai grea a traiului zilnic, a jafurilor de miliarde, a permiselor scandaloase cu îmbogăţiţii lor de peste noapte, a dezorganizării, destrăbălării şi prăbuşirii tuturor instituţiilor statului, n-au reacţionat o singură clipă şi n-au găsit, în sufletul lor, dramul de energie necesar ca să răstoarne regimul acesta nefast şi să suprime pe cei care îl reprezintau.

Aceştia sînt vinovaţii.

Dar responsabilul?

Pentru că făptaşul unei crime nu e totdeauna responsabil. Pentru că un popor, sub călcîiul jandarmului şi sub oţelul baionetelor, nu mai poate fi socotit responsabil de pasivitatea lui, tot aşa cum nici guvernele, aduse prin voinţa personală a regelui şi tolerate în fruntea statelor cît ţine bunul plac al voinţei regale, nu pot fi socotiţi responsabili. Pentru că, într-o monarhie absolută, ca şi în faţa tribunalului criminal, răspunderea întreagă o are nu mîna ucigaşului, ci voinţa care-i armează şi-i ridică braţul.

Atunci cine e responsabilul?

Fără ură şi fără părtinire, fără ironii de prisos şi fără injurii inutile, putem răspunde simplu, liniştit, limpede: regele.

Regele Ferdinand, împotriva voinţei clar exprimată a Parlamentului trecut şi împotriva voinţei unanime a ţării, a adus pe Brătieni la putere şi-i menţine de atunci la cîrma statului.

Regele Ferdinand, cu toate avertismentele repetate ale opoziţiei, a declarat că actualul proiect de Constituţie trebuie votat şi a stăruit din răsputeri, s-a coborît adeseori pînă la rolul de propagandist vulgar şi de agent al guvernului, ca să convingă pe unii şi să smulgă consimţămîntul celorlalţi.

Regele Ferdinand a provocat sau a tolerat suprimarea tuturor libertăților publice, în momentul cînd articolele Constituției trec cu vurta și cu toptanul[1] prin cele două fabrici de vot ale guvernului liberal.

Regele Ferdinand a uneltit cu știință în contra oamenilor politici care aveau și au încrederea majorității poporului român; și peste capetele lor încearcă să asigure succesiunea puterii unui partid care și-a luat îndoitul angajament să respecte o Constituție smulsă prin lovituri de stat și să încerce zdrobirea partidului țărănesc.

Regele Ferdinand, în război declarat cu propriul lui popor, asmuță pe șefii oștirei împotriva fruntașilor opoziției, înarmează o parte a țării împotriva celeilalte, transformă pămîntul unitar al patriei în două lagăre vrăjmașe.

Regele Ferdinand e responsabil, prin urmare; singurul și adevăratul responsabil de toate crimele săvîrșite în numele lui și de toate urmările pe care, fatal, le vor avea aceste crime.

Nu vrem să spunem prin aceasta că e și vinovat. Istoria ne învață că mulți regi înconjurați de camarile abjecte sau slabi de înger, sau proști, sau muieratici, sau beți, n-au fost vinovați totdeauna de faptele sfetnicilor și slugilor lor. Nicolai al II-lea era un biet cretin abrutizat de alcool. Ludovic al XVI-lea era o nenorocită făptură omenească, o paiață încoronată, fără voință și fără cap. Dar mînia populară n-a ținut seama de nevinovăția lor. Amîndoi au fost făcuți responsabili de toate crimele pe care n-au știut să le împiedice. Și-amîndoi au sfîrșit pe eșafod.

---

[1] Cu *vurta (hurta)* și cu *toptanul* — cu grămada, la întîmplare, fără alegere.

Regele Ferdinand, care are la îndemînă o imensă bibliotecă moştenită de la răposatul său unchi, de ce n-o cercetează măcar la zile mari? De ce nu-şi aruncă ochii măcar în treacăt, peste atîtea pagini împurpurate de sînge regal? De ce nu meditează la pildele trecutului? De ce nu se dezmeticeşte? De ce nu se trezeşte? De ce nu poate sau nu vrea să înţeleagă că singura garanţie a iresponsabilităţii lui constituţionale stă numai într-o Constituţie acceptată de toţi, iar nu impusă, prin silnicie şi baionete, de cîţiva.

Baionetele, oricît de numeroase, n-au apărat niciodată pe regii nemernici de inevitabila răspundere. Baionete destule au avut şi monarhii Franţei şi ţarii Rusiei. Regele Ferdinand al României nu poate avea prezumţia deşartă să creadă că va avea mai multe baionete decît au avut predecesorii lui pe căile opresiunii şi-ale ghilotinii. De ce nu se trezeşte, dar, din beţia amăgitoarei lui atotputernicii?

Facla, an .VII (1923), nr. 12, (24 martie), p. 2—4.

Octavian Goga
(1881—1938)

S-a născut la Răşinari, în apropierea Sibiului. Studiază la Sibiu, Braşov. Îşi ia licenţa în litere şi filozofie la universitatea din Budapesta, oraş în care înfiinţează, în colaborare cu alţi tineri, revista *Luceafărul* (1902). Trei ani mai tîrziu publică volumul *Poezii*, care nu va putea fi depăşit ca ideaţie şi înălţime artistică de culegerile de versuri care-i vor urma: *Ne cheamă pămîntul. Poezii* (1909), *Din umbra zidurilor* (1913), *Cîntece de ţară* (1916), *Din larg* (Poeme postume, 1939), sau de piesele de teatru *Domnul notar* (1914) şi *Meşterul Manole* (1928).

Poet înzestrat cu excepţionale calităţi artistice, poet înflăcărat de idealul de dreptate socială şi libertate naţională, care a dat glas, în cele mai bune creaţii ale sale, năzuinţelor poporului asuprit, după cel de-al doilea război mondial Octavian Goga alunecă pe panta naţionalismului, secătuindu-i-se totodată şi inspiraţia poetică.

Pajurei cu două capete

Din grele vremi de grea corvoadă
De cînd urnită din noroi,
Spurcată pajură de pradă,
Te-ai pus stăpînă peste noi,
Din grele vremi demult s-alege
Pe urma ta acelaşi sfat:
Că-n cuibul tău fără de lege
Miroase-a moarte ş-a păcat.

Ca un blestem de cununie
Ne stă pierzarea ta-n pervaz
Şi gheara ta de veci ne scrie
Ruşinea vieţii pe obraz;
Căci n-are iadul vreun bălaur
Mai rău şi mai înfometat,
Să ceară sînge-atît şi aur,
Cît bietul meu pămînt ţi-a dat.

Cu două ciocuri nesătule
În inimă tu ne-ai străpuns,
Nici lacrimi n-ai avut destule,
Nici carne nu ţi-a fost de-ajuns.

Ți-am dat feciorii și bărbații
Și ți-am dat plînset de femei.
Ți-am dat sudoarea unei nații,
Tu, pajură, tu tot mai vrei...

În negru-galben ochiul sorții
Ți-a prins stindardul fără spor,
Căci galbeni ni-s la față morții
Și neagră-i jalea-n urma lor.
Din ei e casa ta zidită,
Și-n putredele-i temelii
Se macină îmbătrînită
Sub strigătele celor vii...

Azi gemi strivită și bolnavă
Cînd vulturii gonaci te rup,
Văd din răsufletul de-otravă
Arsura stinsului tău trup.
Din munți, din văi și pîn' la mare,
Te smulg, te mușcă și te-alung,
Cu bocete de îngropare
Răsună vaieru-ți prelung...

Nu ne-au scris zodiile nouă
Ce-ți blestemam la căpătîi,
Cu vlaga noastră frîntă-n două
Să-ți fim la groapă cei dintîi.
Dar cînd potopul tuturora
Va-nchide praznicul grozav,
Vom fi și noi să-ntindem hora
Pe stîrvul tău căzut în prav.

Atunci, în milostiva clipă
Cînd cufundîndu-se-n amurg,
Pe sfîşiata ta aripă
Va plînge schilavul Habsburg,
Atunci, privind din nou cărarea
De ani o mie, robi ai tăi,
Vom sta învinşi simţind mustrarea
Că singuri nu ţi-am fost călăi.

Flacăra, an. V (1916), nr. 19 (20 februarie), p. 213.

În mormînt la Argeş

S-a urnit din pacea morţilor stăpînă,
Neagoie-nţeleptul, Neagoie voievod,
Şi-a sfărmat azi-noapte, cu domnească-i mînă.
Lespedea de piatră, lespedea bătrînă,
Unde-l îngropase cuvios norod...

În mormînt la Argeş pătrunsese dorul
Care plînge-acuma sus la Făgăraş.
Fremătînd din valuri Oltul, călătorul,
L-a trezit din somnu-i greu pe domnitorul
Adormit în vechiul creştinesc lăcaş...

L-a trezit — şi dornic să-i cunoască sfatul
Mortului de-alături, mortului mai nou,
Neagoie bătrînul părăsindu-şi patul,
Căutîndu-l unde-i proaspăt îngropatul,
S-a-ndreptat spre scara marelui cavou...

Se-ntîlniră morţii amîndoi în faţă,
Osebiţi la vorbă, osebiţi la port,
Şi încrucişîndu-şi suflul lor de gheaţă,

Au văzut deodată că din altă viață
S-a desprins aicea fiecare mort...

Doar-abia o clipă le-a ținut divanul,
N-a fost grai de cronici, grai de pârcălab,
Cu mîndria-i rece mut sta suveranul.
Și-a-nțeles degrabă Neagoie, sărmanul,
C-a pierdut domnia neamul Basarab...

Cîntece fără țară, 1916.

Zaharia Stancu
(1902—1974)

S-a născut în satul Salcia, lîngă Roșiorii-de-Vede. După o viață grea, reușește să termine Facultatea de litere din București. Colaborează, cu versuri, la *Adevărul literar și artistic* și *Gîndirea*, pe care le va strînge în volumul *Poeme simple* (1927). Se manifestă ca un remarcabil polemist, îndeosebi în revistele pe care le înființează: *Azi* (1932), *Lumea românească* (1937—1939), *Revista română* (1941—1942). O parte dintre articole vor fi retipărite în *Însemnările și amintirile unui ziarist*, vol. I, *Sarea e dulce*, vol. II, *Cefe de taur* (1955). Pentru activitatea sa antifascistă va fi internat în lagărul de la Tîrgu-Jiu (v. vol. *Zile de lagăr*, apărut în 1945).

După Eliberare desfășoară o amplă activitate obștească și literară: deputat în Marea Adunare Națională, membru al Academiei, președinte al Uniunii Scriitorilor elaborează o frescă a societății noastre interbelice, publicînd volume de o înaltă ținută artistică: *Desculț* (1948), *Dulăii* (1952), *Florile pămîntului* (1954), *Rădăcinile sînt amare* I—IV (1958), V (1959), *Desculț*, 3 vol. (1960), *Jocul cu moartea* (1962), *Pădurea nebună* (1963), *Șatra* (1968), *Ce mult te-am iubit* (1968). De reținut că autorul eroului Darie a fost tradus în peste treizeci de limbi.

De 10 mai, paradă

Mîine vor fîlfîi, mîndre şi frumos colorate, steaguri. Vor defila pretutindeni, cu muzici în frunte, trupe din vreme instruite să bată bine talpa de caldarîm. Vor fi arătate mulţimii gură-cască veşmintele cu fireturi, de sărbătoare.

Se vor ţine şi discursuri, în care vorba umflată, cu sunet fals, va fi de rigoare.

Risipa aceasta de bani şi de energie e tradiţională. Ar putea folosi naţiunii care suportă cheltuielile fastului, dacă această zi, de 10 mai, ar fi nu o zi de paradă, nu o sărbătoare simbolică, ci o zi de înregistrare a progresului pe care ar trebui să-l facem în toate domeniile de la an la an.

Mă gîndesc la un «10 mai» în care trupele ar ieşi la paradă în costumul de toate zilele, la un «10 mai» în care n-am fi nevoiţi să ascundem nimic.

Vor defila mîine armatele, curat înveşmîntate şi cu armele lucii, prin faţa guvernului ţării, prin faţa suveranului, prin faţa contribuabililor suverani.

Parada va fi, în cazul acesta, impresionantă.

Guţă Tătărăscu se va saluta singur cu jobenul înalt, plin pînă sus, în fund, de cap, şi-şi va strînge, felicitîndu-se, mîna dreaptă cu mîna stîngă.

Guvernarea liberală e rodnică.

Parada de 10 mai e izbutită.

Nu știu de ce, dar, la fiecare 10 mai, cînd văd armata defilînd, mă simt chinuit de o amintire:

Mă aflam, copil, în toamna anului 1916, undeva, pe Olt, pe malul Dunării. În mijlocul fluviului era un ostrov. Dincolo de ostrov, două vaporașe austriece. Ieșeau din vizuină în fiecare zi la prînz. Se apropiau de mal și bombardau orășelul care se găsea la 4—5 km.

Pe mal o sută și mai bine de soldați se uitau cu jale la austrieci. Dar n-aveau pistoale. N-aveau decît niște puști ruginite, care, în 1877, nu fuseseră întrebuințate din cauza vechimii.

Cîțiva soldați se gîndeau să răspundă bombardamentului austriac cu prăștiile. Nu le-au îngăduit șefii să se deprindă cu praștia.

Jocul acesta al vaporașelor austriece a durat pînă la retragere.

Soldații de pe Dunăre înnebuneau de deznădejde.

O, azi sîntem departe de 1916. Atît de departe! Am uitat totul.

Dacă ne mai stăruie în minte întîmplări pîcloase ca aceea de mai sus, e, desigur, datorită unei metehne personale.

Azi, desigur, cele două vaporașe austriece ar fi imediat trimise la fund.

Avem suficiente pistoale. Avem suficiente puști. Avem și cîteva tunuri. Opt din ele sînt noi de tot. Ne-au sosit zilele trecute de la Skoda.

Vor defila mîine prin fața guvernului emoționat de ispravă și plin de încredere în viitorul care ne așteaptă și pe care l-a pregătit cu conștiința împăcată.

Sîntem blestemați să ne pierdem sub o zodie năucă.

Să bîjbîim mereu,

Codaşi nevolnici,
printre acele popoare pe care le încîntă sunetul unei trompete cu tîlv de carton,
susurul unui şirag de mărgele roşii,
muzicuţa cu clape şi ceasornicul cu cuc.
Mîine, vor fîlfîi, mîndre, steagurile tricolore. Vor defila, mîndre, regimente bine echipate.
De 10 mai, paradă.
Paradă...

10 mai, 1935. Volumul *Sarea e dulce*, Editura Minerva, 1973, p. 249—250.

Mihai Beniuc
(n. 1907)

S-a născut în Sebiș, județul Arad. Debutează în 1928, cu poezia *Azur*, în revista *Bilete de papagal*. Primul său volum, *Cîntece de pierzanie*, îl va publica peste un deceniu. Se manifestă ca un poet viguros, frămîntat de problemele sociale ale epocii, luptînd pentru o nouă societate, lipsită de inechitate. După 23 August 1944 are o vie activitate socială și literară. Scoate numeroase volume: *Un om așteaptă răsăritul* (1946), *Steaguri* (1951), *În frunte comuniștii* (1954), *Mărul de lîngă drum* (1954), *Partidul ne-a învățat* (1954), *Versuri alese*, 2 vol. (1955), *Materia și visele* (1961), *Poezii* (1969), *Lumini crepusculare*, versuri (1970).

Stema Țării

Am cunoscut ce nu vor mai cunoaște
Aceia ce în urma mea s-ar naște,
Căci am trăit cînd se sfărmau cătușe,
Cînd se făceau împărăţii cenușe,
Iar altele să le mai ieie locul
N-au mai avut nicicînd, nicicum norocul.
Pierea cînd ici, cînd colo, cîte-un rege,
Îl jeluiau curtenii — se-nțelege —
Ci n-a plîns lacrimi după domnitor
Din inimă vreodată vreun popor.
Dar s-a-ntîmplat să-l pună chiar pe goană,
Călcînd în tină muceda-i coroană.
Steme piereau; vedeam cum brusc dispare
Vrun șarpe, vultur, leu ori alte fiare.
Și steme noi suiră-n locul gol.
Cu spice, brazi, și sonde de petrol...

— Așa s-a petrecut la noi, prieteni.
Azi peste munţi împăduriţi cu cetini
Răsare mîndru soarele, iar lîngă

Bătrînii munţi, crescînd în partea stîngă,
O sondă de petrol vesteşte cum că
Izvorul vieţii noastre e în muncă.
Jur împrejur cununa cea de spice
De pîne spune şi de trai ferice.
Iar colo-n vîrful stemei noastre, iată,
O stea de purpur mîndră se arată. [...]

1952

În vol. *O samă de poeme*, Editura tineretului, Buc., 1953.

Cuprins

Prefață 5

ION ELIADE RĂDULESCU (1802—1872)

Discurs în Adunarea Constituantă din 1866..... 18

CEZAR BOLLIAC (1813—1881)

Împămîntenirea principelui de Hohenzollern 24

N.T. ORĂȘANU (1833—1890)

Dinastie 28
Domnitor 29
Monarhie 30
Dați... sau abdic 30
Peneș-împărat 33

B.P.HASDEU (1838—1907)

Călătoria domnitorului 37
Dormitorul 39
Femeia cu cățelul *(Fabulă)* 41

GHEORGHE PANU (1848—1910)

Omul periculos 43

I. L. CARAGIALE (1852—1912)

Şarla şi ciobanii *(Poveste)* 49
O necuviinţă 51
Suveran şi curtezan *(Satiră democratică)* 52
Mare farsor, mari gogomani 53

ALEXANDRU MACEDONSKI (1854—1920)

Ce-aş vrea?... 58
Gîngavul politic 59
Al II-lea Gîngav politic 60
Noaptea 62
Visul 63
Cetăţeanul şi toboşarul 64
Să trăiască vodă 66
Vodă Trefleac I 67

CONSTANTIN BACALBAŞA (1856—1935)

10 mai 70

ALEXANDRU VLAHUŢĂ (1858—1919)

Dorul craiului Zaraf 75
Ţara de pripas 76
Auri sacra fames 77
1907 80

GHEORGHE DIN MOLDOVA (1859—1909)

Doină din Moldova 87

CONSTANTIN MILLE (1861—1927)

Vivat rex, vivat! 90
Apanajele 91
Mesajul regesc 93
Trăiască pruncul României 96

ANTON BACALBAŞA (1865—1899)

Prăsila regală. *Urechilă moştenitor* 98
De nuntă 102
Moş Teacă la 10 mai 104
Marele căpitan 107
Don maior Fritz 108
Răspunsul la mesaj 109

GEORGE COŞBUC (1866—1918)

Povestiri orientale. *Scrisoarea lui Firdusi către şahul Mahmud* 114
[Spînzuraţi-l, de-i mişel] 122

TRAIAN DEMETRESCU (1866—1896)

Exerciţii de călărie pentru 10 mai 124
Nunta de argint 126
Al IV-lea profil în creion 129
Fotografii regale 130
Discursul regelui la Moşi 131

IOAN N. ROMAN (1866—1931)

O farsă ridicolă 134

ION PĂUN-PINCIO (1868—1894)

Pe stradă 140

A. MIREA: *Dimitrie Anghel* (1872—1914), *St. O. Iosif* (1875—1913)

Caleidoscopul lui A. Mirea. Mesagiul 144

RAICU IONESCU-RION (1872—1895)

Imnul regal 152

GEORGE RANETTI (1875—1928)

Aniversarea lui vodă 155
10 mai 156
În noaptea de 10 mai 157

TUDOR ARGHEZI (1880—1967)

Omul cu ochii vineți 161
10 mai la Mitropolie 165
Mesajul 169
Scrisori de prinți 171
Regele Carol 174

N.D. COCEA (1880—1949)

Camerele s-au deschis: comedia începe 179
Jertfa celor douăsprezece mii 183
Regele complice al asasinilor. Palatul, gazdă de hoți 186
M.-S... 188
Marele căpitan... 190
Vițelul de aur 193
Urecheatul 195
Trăiască regele! 196
«Regele țărănimii!» 198
Răspunzătorul 201

OCTAVIAN GOGA (1881—1938)

Pajurei cu două capete 207
În mormînt la Argeș 209

ZAHARIA STANCU (1902—1974)

De 10 mai, paradă 212

MIHAI BENIUC (n. 1907)

Stema țării 216

Lei 6,25